

ASM - CENTRUM BADAŃ I ANALIZ RYNKU

DZIAŁ BADAŃ SPOŁECZNYCH I EWALUACYJNYCH

Młodzież a „dopalacze” - postawy i zachowania

Raport końcowy

Raport współfinansowany przez Szwajcarię w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej

WIĘCEJ NIŻ AGENCJA BADAWCZA

SPIS TREŚCI

Streszczenie	3
Abstract	8
I. Wprowadzenie	12
II. Metodologia badania	13
III. Wyniki badania	15
3.1 Charakterystyka badanych	15
3.2 „Topografia” używania „dopalaczy” wśród młodzieży	17
3.3 Charakterystyka populacji używającej środków zastępczych	17
3.4 Wiek inicjacji kontaktów z „dopalaczami”	26
3.5 Natężenie zjawiska wśród badanych grup z uwzględnieniem sposobu używania	28
3.6 Dostępność „dopalaczy”	46
3.7 Ocena środowiska pod kątem używania środków zastępczych	53
3.8 Stosunek młodych ludzi do „dopalaczy” i narkotyków	58
3.9 Poziom wiedzy młodzieży na temat „dopalaczy”	68
3.10 Zachowania konsumenckie	72
3.11 Kanały dystrybucji	77
3.12 Właściwości psychologiczne badanych	85
3.13 Przyczyny i konsekwencje sięgania po środki zastępcze	96
IV. Wnioski i rekomendacje	100
V. Przegląd komentarzy uczniów odnośnie dopalaczy	103

Streszczenie

Badanie „Młodzież a dopalacze – postawy i zachowania” zostało zaprojektowane i przygotowane do realizacji przez pracowników Departamentu Nadzoru nad Środkami Zastępczymi Głównego Inspektoratu Sanitarnego. Głównym celem badania jest uzupełnienie wiedzy w obszarze funkcjonowania rynku „nowych narkotyków”, które stanowią obecnie istotne zagrożenie dla młodych Polaków. W badaniu wzięli udział uczniowie drugich klas gimnazjów oraz drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (zasadniczych szkół zawodowych, liceów ogólnokształcących i techników). Nieco ponad połowę respondentów stanowili chłopcy, jak również osoby mieszkające w miastach. Większość uczniów uczestniczących w badaniu mieszka z rodzicami i rodzeństwem, choć z posiadanych danych nie wynika jednoznacznie czy są to tzw. pełne rodziny, czy też uczniowie mieszkają z jednym z rodziców. Niemal wszyscy mieszkają w domach rodzinnych, a tylko nieliczni w innych miejscach, jak **domy innych członków rodziny**, internaty **czy samodzielnie wynajmowane mieszkania**. Rodzice lub opiekunowie co piątego z uczniów pracują poza miejscem zamieszkania (ponad 100 km lub zagranicą).

Charakterystyka populacji używającej środków zastępczych

Jak pokazały wyniki badania doświadczenia uczniów z używkami są dość bogate, choć oczywiście nie wszyscy mieli styczność z narkotykami. Tylko co trzeci uczeń nie miał kontaktu z jakimikolwiek używkami, a większość wskazywała na picie różnych postaci alkoholu lub palenie papierosów. Natomiast niemal co 4 uczeń (co najmniej 22% uczniów uczestniczących w badaniu) zadeklarował kontakt z jakąkolwiek postacią narkotyków lub dopalaczy, a doświadczenia z dopalaczami były natomiast wcześniej udziałem co 10 ucznia.

Determinant zjawiska używania „dopalaczy” należy szukać w obrębie różnych cech socjo-demograficznych populacji respondentów. Może być to **pleć**, ponieważ zdecydowanie częściej na korzystanie z tego rodzaju środków decydowali się chłopcy, co być może wiąże się z ich większą podatnością na wpływy rówieśnicze albo też z chęcią zaimponowania otoczeniu (ten czynnik pojawia się w dalszej części analizy jako jeden z podawanych przez młodzież motywów sięgania po tego rodzaju używki). Wydaje się również, że **charakter domu rodzinnego**, w jakich są wychowywani uczniowie oraz **miejsce ich zamieszkania** jak najbardziej może implikować konkretne zachowania młodzieży. Brak wzorców, osłabiona kontrola rodzicielska czy niewystarczająca opieka mogą sprzyjać chęciom zażywania dopalaczy. Okazuje się bowiem, że uczniowie nie mieszkający z rodzicami (w internatach, na stancjach, ale też z innymi członkami rodziny, jak dziadkowie) częściej decydują się na tego rodzaju doświadczenia. Spektrum czynników uzupełnia **wiek** oraz **poziom osiągnięć edukacyjnych** uczniów. Z jednej strony uczniowie gimnazjum rzadziej niż uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wskazywali na doświadczenia z dopalaczami, z drugiej natomiast uczący się w szkołach zawodowych wskazywali na nie niemal 5-krotnie częściej niż licealiści.

Wiek inicjacji kontaktów z „dopalaczami”

W kontekście wieku należy podkreślić, że pierwsze kontakty z dopalaczami to gimnazja. Biorąc pod uwagę fakt, że respondentami są między innymi uczniowie II klas gimnazjów, którzy wskazywali na kontakty z dopalaczami wyraźnie rzadsze niż w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych, wydaje się, że trzecia klasa gimnazjum (lub wiek odpowiadający temu poziomowi edukacji) może być najbardziej newralgicznym okresem, kiedy trzeba poświęcić uczniom szczególną uwagę w kontekście zapobiegania ich doświadczeniom z różnymi używkami, w szczególności z dopalaczami. Biorąc również pod uwagę fakt wskazywanych już relatywnie najbogatszych doświadczeń wskazywanych przez uczniów szkół zawodowych, szczególna uwaga powinna zostać zwrócona w kierunku uczniów osiągających słabsze wyniki w nauce.

Natężenie zjawiska wśród badanych grup z uwzględnieniem sposobu używania

Niemal połowa spośród uczniów uczestniczących w badaniu zadeklarowała, że proponowano im zażywanie narkotyków lub dopalaczy. Niemal trzykrotnie częściej były to przy tym narkotyki. Zwraca

przy tym uwagą fakt, że było to powszechniejsze w zachodniej części kraju (województwa: dolnośląskie i lubuskie), co może mieć związek z położeniem w pobliżu granicy z Niemcami. Najniższy poziom wskazań to z kolei województwa Polski południowej (małopolskie i podkarpackie) oraz podlaskie. Mówimy zatem o regionach uznawanych powszechnie za obszary, gdzie silnie zakorzenione jest tradycyjne podejście do modelu rodziny oraz wychowania dzieci. Propozycje zażywania narkotyków czy dopalaczy częściej otrzymywali chłopcy, uczniowie mieszkający w miastach, jak również uczniowie niemieszkający z rodzicami. Patrząc na opisywany wpływ modelu rodziny na zachowania młodzieży (Charakterystyka populacji używającej środków zastępczych) można uznać szeroko rozumiane **postawy rodzicielskie** (opieka i kontrola) jako jedną z kluczowych determinant pojawiania się u młodzieży doświadczeń z dopalaczami. Natężenie propozycji zażywania narkotyków lub dopalaczy było także częstsze w szkołach ponadgimnazjalnych.

Niemal 6 na dziesięciu uczniów nie zna nikogo zażywającego dopalacze, a co 5 zna 1 lub 2 takie osoby. W przypadku jednak co 8 osoby deklarowana jest znajomość nawet 6 lub więcej osób, co sprawia, że mówimy o dość powszechnym zjawisku. Zwraca uwagę relatywnie większa liczba wskazań na brak lub mniejszą liczbę osób z otoczenia uczniów zażywających dopalacze w województwach uznawanych za konserwatywne w kontekście modelu rodziny czy z silnymi tradycjami religijnymi (małopolskie, podlaskie, podkarpackie czy opolskie). Zachodnia część Polski to także regiony, gdzie uczniowie wskazywali na relatywnie intensywniejsze doświadczenia z dopalaczami, co może mieć związek z przygranicznym położeniem regionów i wynikającą z tego możliwością korzystania z możliwości zakupu środków za granicą, jak również możliwie szybciej niż w innych regionach podjętą modą na tego rodzaju używki. Większa częstotliwość zażywania dopalaczy jest deklarowana częściej przez młodzież z miast, co zapewne wiąże się z większą dostępnością dopalaczy. Sprzyja temu także mieszkanie w innym miejscu niż dom rodzinny.

Miejsca pierwszych prób dla co trzeciego ucznia biorącego udział w badaniu to okolice miejsca zamieszkania, choć co 5 doświadczał pierwszych prób na domowych imprezach. Szkoła i środowisko szkole, jakkolwiek pojawia się sumarycznie w kilkunastu procentach wskazań, nie jest zatem dominujące. W przypadku uczniów niemieszkających z rodzicami następuje większa częstotliwość kontaktów z dopalaczami podczas imprez czy dyskotek, z kolei uczniowie mieszkający z rodzicami wykorzystują do tego pobyty na zorganizowanych wyjazdach. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której pobyty młodzieży poza domem rodzinnym (czy też z dala od kontroli rodzicielskiej) sprzyjają tego rodzaju doświadczeniom.

Analiza okoliczności zażywania dopalaczy wskazuje, że istotna jest w tym kontekście **rola grupy i otoczenia rówieśniczego**. 8 na 10 uczniów uczestniczących w badaniu wskazywało (w sumie 81%), że zażywało dopalacze albo tylko w gronie znajomych, albo w gronie znajomych równie często co samotnie.

Co 4 uczeń zażywał dopalacze zarówno w ciągu ostatniego roku, jak i w ciągu ostatniego miesiąca. „Topografia” rozmieszczenia danych dotyczących zażywania dopalaczy w ciągu ostatnich 12 miesięcy pokazuje przy tym, że najwięcej doświadczeń mają tu uczniowie z województwa opolskiego oraz dolnośląskiego, z kolei najmniej mieszkający na Podlasiu. W przypadku 30-dniowego okresu rozkład danych jest nieco inny i tu najwięcej uczniów decydowało się na to w województwie podkarpackim. Na uwagę zasługuje przy tym województwo świętokrzyskie, gdzie w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie żaden z uczniów biorących udział w badaniu nie zażywał dopalaczy.

Ocena dostępności „dopalaczy”

Zgodnie z opiniami uczniów wyrażonymi w ankietach najprościej jest wg nich kupić piwo i papierosy, a więc „najłżejsze” z używek. Najtrudniejszy jest natomiast dostęp do narkotyków i dopalaczy. Dla co piątego ucznia dopalacze są jego okolicy ‘w zasięgu ręki’, a więc co najmniej łatwo dostępne. Na pewno ułatwionemu dostępowi czy też wiedzy o możliwościach dostępu sprzyja też samodzielne zamieszkanie we własnym mieszkaniu. Wiedza ta rośnie także wraz z wiekiem będąc wyższą wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Oceniając dostępność dopalaczy trzeba zwrócić uwagę na

aktywność osób znajomych oraz dilerów (te dwie funkcje mogą się łączyć bez wiedzy po stronie respondentów), którzy docierają z dopalaczami do co czwartego z ankietowanych uczniów. Sklepy z dopalaczami jako źródło zakupu to domena województwa łódzkiego. Trzeba też podkreślić, że reaktywnie najmniejszą wiedzą na temat sposobów kupowania dopalaczy mieli uczniowie z województwa świętokrzyskiego – ponad trzy czwarte spośród nich nie potrafiło określić możliwości nabywania dopalaczy. W tym regionie dilerzy są też najmniej aktywni w docieraniu do uczniów.

Subiektywna ocena środowiska pod kątem używania środków zastępczych

Uczniowie uczestniczący w badaniu w większości jak pokazują ich deklaracje odnoszą się z rezerwą do osób zażywających dopalacze. Najmniejszy poziom skłonności do utrzymywania kontaktów z osobami zażywającymi dopalacze występuje w województwie podlaskim i opolskim, gdzie co trzeci uczeń zdecydowanie nie utrzymuje kontaktów z takimi osobami. Ponownie istotną rolę zdaje się odgrywać **opieka rodziców** – osoby mieszkające samodzielnie wykazują największą akceptację w odniesieniu do dopalaczy i są najbardziej skłonne utrzymywać kontakty z zażywającymi je osobami. Taką samą postawą cechują się również uczniowie gimnazjum (**rola wieku**).

Stosunek młodych ludzi do „dopalaczy” i narkotyków

Zarówno w odniesieniu do narkotyków, jak i dopalaczy nadrzędne skojarzenie, jakie mieli uczniowie dotyczyło problemów. W odniesieniu do dopalaczy skojarzenia były **przy tym** bardziej złożone, a problemy zostały zdefiniowane głównie pod kątem zdrowotnym. Choć jednocześnie niemal 6 na 10 badanych kojarzyło dopalacze z problemami z prawem. Porównując **skojarzenia z obydwojema typami używek (narkotyki vs dopalacze) można zauważyć**, że dopalacze cieszą się **dużo gorszą opinią**. Odsetek osób, które kojarzą je z dobrą zabawą jest niemal dwukrotnie niższy niż w przypadku narkotyków, **a zakres wskazywanych problemów towarzyszących ich zażywaniu jest dużo szerszy**. **Świadomości ryzyk związanych z zażywaniem dopalaczami towarzyszy jednak relatywnie duży udział osób niemających wiedzy na temat potencjalnych zagrożeń (np. w województwie podkarpackim czy podlaskim tylko około połowy uczniów ma świadomość zagrożeń, jakie dla ich zdrowia niesie zażywanie dopalaczy).**

Poziom wiedzy młodzieży na temat „dopalaczy”

Zdecydowana większość uczniów zetknęła się z jakimikolwiek informacjami dotyczącymi szkodliwości dopalaczy. Podstawowym źródłem informacji były dorosłe osoby, które w szkołach podczas lekcji czy pogadanek przekazywały stosowne informacje. Istotną rolę odgrywają oczywiście media, a dla 4 na 10 uczniów źródłem wiedzy była rozmowa z rodzicem. Najmniejszą aktywnością w przekazywaniu swoim uczniom informacji na temat szkodliwego działania dopalaczy cechują się szkoły w województwach podlaskim i podkarpackim, przodują natomiast świętokrzyskie, mazowieckie i zachodniopomorskie.

Zachowania konsumenckie

Okazuje się, że większość uczniów zażywających dopalacze nie kupowała ich zdobywając je w inny sposób. Nie określali przy tym częstotliwości dokonywanych w ten sposób „zakupów”. Pozostali kupowali albo sporadycznie, albo nawet 6-krotnie lub częściej.

Najczęściej kupowali dopalacze uczniowie z województw zachodniej Polski: dolnośląskiego i zachodniopomorskiego. Z kolei w województwie świętokrzyskim, choć z jednej strony uczniowie deklarowali zdobywanie dopalaczy w inny sposób niż poprzez zakup, to jednak równocześnie wskazywali, że kupowali je tylko 1 raz (nie pojawiały się tu zakupy wielokrotne). W sposób inny niż poprzez zakupy relatywnie częściej pozyskiwały dopalacze kobiety, z kolei mężczyźni częściej wskazywali zakupy wielokrotne. Z podobną sytuacją mamy do czynienia, gdy zestawimy uczniów mieszkających w domach z rodzicami i uczniów szkół ponadgimnazjalnych (częściej pozyskują dopalacze nieodpłatnie) z uczniami mieszkającymi samodzielnie oraz gimnazjalistami (częstsze zakupy).

Uczniowie w większości na zakup dopalaczy wydawali jednorazowo niewielkie kwoty, do 30 zł, choć były i osoby, których wydatki przekraczały 200 zł. Kwoty te były oczywiście zależne od zamożności poszczególnych województw. I tak najwięcej wydatków na poziomie do 30 zł było udziałem młodzieży w województwie świętokrzyskim – tu wszyscy wydawali nie więcej niż 30 zł. Z kolei w województwach takich jak dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, podkarpackie czy warmińsko-mazurskie nawet ponad jedna trzecia uczniów deklaruowała wydatki na poziomie powyżej 200 zł.

Kanały dystrybucji

Zgodnie z deklaracjami uczniów uczestniczących w badaniu około 6 na 10 osób zażywających dopalacze nie kupowało ich, lecz pozyskiwało w inny sposób. Jak wynika z poniższych danych w większości były to dopalacze, które były im podarowane. Może to mieć związek z aktywnością dilerów, dla których jest to sposób na pozyskanie klientów.

Właściwości psychologiczne badanych

Ponad 90% uczniów uczestniczących w badaniu oceniło swoje wyniki w nauce na poziomie co najmniej zbliżonym do średniego. Nieco lepiej swoje wyniki w nauce oceniają dziewczęta, jak również uczniowie z miast i wychowujący się w domu rodzinnym. Najgorsze oceny wystawiają sobie uczniowie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych. Jednocześnie około 6 na 10 osób zadeklarowało, że opuszcza dni nauki w szkole – najczęściej bardzo rzadko lub w wymiarze 1-2 dni w miesiącu. Najwięcej absencji wykazują uczniowie szkół zasadniczych, spośród których nawet jeden na pięciu opuszcza co najmniej jeden dzień w tygodniu.

Sytuacje problemowe lub nerwowe generują często u uczniów biorących udział w badaniu nietypowe zachowania, nie zawsze zmierzające niwelowania przyczyn zaistniałych problemów. W przypadku problemów mamy do czynienia najczęściej z próbami samodzielnego ich rozwiązywania bądź szukania porady u innych, ewentualnie odreagowywania ucieczką w pasie i zainteresowania. W sytuacjach nerwowych, choć również sposobem reakcji jest najczęściej próba uspokojenia się, to około 3 na 10 ankietowanych reaguje także w sposób nieefektywny, poprzez złość, krzyk, a nawet przemoc.

Uczniowie uważają się za osoby asertywne i nie ulegające łatwo wpływowi otoczenia. Deklarowana asertywność znajduje swoje odzwierciedlenie w pewności uczniów, że zdołaliby odmówić propozycji zażycia narkotyków lub dopalaczy. Co ciekawe w przypadku dopalaczy po pierwsze więcej mamy ocen zdecydowanych, po drugie natomiast większy jest ogólny poziom gotowości do odmowy ich zażywania.

Przyczyny i konsekwencje sięgania po środki zastępcze

Brak asertywności i zdolności do opierania się negatywnym wzorcom społecznym jest w opinii uczniów kluczowa w kontekście przyczyn sięgania po narkotyki i dopalacze. Powiązana jest z tym **chęć sprostania oczekiwaniom grupy rówieśniczej**. Zarówno w przypadku narkotyków, jak i dopalaczy wskazało tak po dwie trzecie badanych. Dodatkowo jedna trzecia respondentów w jednym i drugim przypadku zwróciła uwagę na panującą obecnie **modę na zażywanie narkotyków czy dopalaczy**. Jej efektem może być pojawiająca się u młodych osób **chęć zaspokojenia ciekawości** i sprawdzenia, jak rzeczywiście działają narkotyki czy dopalacze. Nie bez znaczenia w kontekście przyczyn sięgania po używki mogą być także różne **problemy domowe czy szkolne**. Wreszcie podawane są również jako istotne przyczyny w postaci problemów domowych czy szkolnych, na które używki miałyby być remedium.

Co najmniej 4 na 10 uczniów zażywających dopalacze w ciągu ostatniego roku doświadczyła z tego powodu jakichkolwiek nieprzyjemności, przede wszystkim różnego rodzaju problemów zdrowotnych, a nieliczni także kłopotów z prawem. W kontekście przyszłych zachowań uczniów okazuje się, że w sytuacji pojawiania się ewentualnego problemu spowodowanego zażywaniem dopalaczy, w pierwszej kolejności zwróciliby się do osób sobie bliskich, które znają i do których mają zaufanie. Co ciekawe

pojawia się relatywnie dużo wskazań na ośrodki leczenia uzależnień, co świadczy o prawidłowej ocenie ryzyka związanego z zażywaniem dopalaczy.

Abstract

The survey "**Teenagers and designer drugs – attitudes and behaviors**" has been designed and prepared for implementation by the employees of the Department of Supervision over Narcotic Replacement Drugs of the Chief Sanitary Inspectorate. The primary purpose of the survey is to supplement knowledge in the field of functioning of the market of "new drugs", which presently are a significant threat to young Poles. The survey involved participation of pupils attending second class in junior high schools and attending second class in secondary schools (basic vocational schools, high schools and technical colleges). Slightly more than a half of respondents were boys as well as individuals living in cities. Most pupils participating in the survey live with their parents and siblings, though from the available data it cannot be clearly concluded whether these are the so-called full families or pupils who live with one parent. Almost all live in family homes, and only few in other places as houses of other family members, dormitories or rented apartments. Parents or guardians of every fifth pupil work outside their place of residence (more than 100 km or abroad).

Characteristics of the population using narcotic replacement drugs

As demonstrated by results of the survey, experiences of pupils with stimulants are quite rich, though of course not all of them had contact with drugs. Only every third pupil did not have any contact with any stimulants, and most of them pointed to drinking different alcohol beverage or smoking. On the contrary, almost every 4th pupil (at least 22% of pupils participating in the survey) declared contact with any form of drugs or designer drugs, and every 10th pupil had experiences with drugs.

Determinants of the phenomenon of using "designer drugs" should be sought in various socio-demographic features of the population of respondents. It may be **sex** because boys opted definitely more often for this kind of drugs, which perhaps is associated with their greater susceptibility to peer impacts or the will to impress their environment (this factor appears in the further part of the analysis as one of provided by teenagers motives of reaching for this kind of stimulants). It seems also that **the character of family house** in which pupils are brought up and **their place of residence** can imply specific behaviors of teenagers. No patterns, weakened parental control or insufficient care can be favorable for willingness to use designer drugs. It turns out that pupils who do not live with their parents (in dormitories, rented rooms, and also with other family members as grandparents) opt more often for this kind of experiences. The factors are supplemented by **age** and **level of educational achievements** of pupils. On the one hand, junior high school pupils pointed out less frequently than secondary school pupils experiences with designer drugs, while on the other hand pupils in vocational schools indicated them almost 5 times more often than high school students.

Age of initiation of the contacts with "designer drugs"

In terms of age, it should be emphasized that the first contacts with designer drugs take place in junior high schools. Considering the fact that respondents are, among others, pupils attending the second class in junior high schools who indicated contacts with designer drugs clearly less frequently than secondary school pupils, it seems that the third class of a junior high school (or age corresponding to this level of education) may be the most crucial period when it is necessary to devote particular attention to pupils in terms of prevention of their experience with different stimulants, in particular designer drugs. Taking also into account that relatively richest experiences are indicated by vocational school pupils, particular attention should be paid to pupils with weaker academic performance.

Intensity of the phenomenon among the surveyed groups including the way of use

Almost half of the pupils participating in the survey declared to have been proposed drugs or designer drugs. Drugs were almost three times more frequent. Attention is paid to the fact that it was more common in the western part of the country (voivodeships: Dolnośląskie and Lubuskie),

which may be associated with their location near the border with Germany. The lowest level of indications covers in turn voivodeships of southern Poland (Małopolskie and Podkarpackie) and Podlaskie. Thus, we are talking about regions commonly considered as the areas with strongly enrooted traditional approach to the model of family and upbringing of children. Proposals of using drugs or designer drugs were received more often by boys, pupils living in cities as well as pupils who do not live with their parents. Looking at the described impact of the model of family on behaviors of teenagers (Characteristics of the population using narcotic replacement drugs) broadly understood **parental attitudes** (care and control) may be understood as one of the key determinants of teenagers' experiences with designer drugs. The intensity of proposals of using drugs or designer drugs was also more frequent at secondary schools.

Almost 6 per 10 pupils do not know anybody who uses designer drugs and 5 knows 1 or 2 users. However, every 8th individual declares knowledge of even 6 or more people, which makes us talk about a common phenomenon. Attention is drawn to a relatively higher number of indications or a smaller number of people from the environment of the pupils using designer drugs in voivodeships regarded as conservative in terms of the model of family or strong religious traditions (Małopolskie, Podlaskie, Podkarpackie or Opolskie). The western part of Poland covers also regions where pupils indicated relatively more intensive experiences with designer drugs, which may be associated with the cross-border location of regions and resulting possibility of using opportunities for purchase of drugs abroad as well as fashion for such stimulants adopted possibly faster than in other regions. Greater frequency of using designer drugs is declared more often by teenagers from cities, which probably involves a greater availability of designer drugs. This is fostered also by living at another place than the family house.

Places of first attempts for every third pupil taking part in the study are surroundings of the place of residence, though every 5th experienced first attempts at home parties. The school and the school environment, although it appears in total in a dozen or so percent of indications, is not thus dominant. Pupils who do not live with their parents show a greater frequency of contacts with designer drugs during parties or discos, on the other hand pupils who live with their parents use for this purpose organized trips. Thus, we are dealing with a situation in which teenagers' stay away from family home (or away from parental control) are favorable for this kind of experiences.

The analysis of circumstances of using designer drugs indicates the importance of **the role group and peer environment** in this context. 8 per 10 pupils participating in the survey indicated (altogether 81%) use of designer drugs either only among friends or among friends and equally often lonely.

Every 4th pupil used designer drugs both over the last year and the last month. the "topography" of distribution of the data concerning use of designer drugs over the last 12 months shows that pupils with most experiences are from Opolskie and Dolnośląskie Voivodeships, on the other hand, pupils with least experiences live in Podlaskie Voivodeship. In the case of a 30-day period, the data distribution is slightly different and the most pupils who opted for it live in Podkarpackie Voivodeship. It is worth paying attention to Świętokrzyskie Voivodeship where within one month preceding the study none of the pupils taking part in the study used designer drugs.

Assessment of the availability of "designer drugs"

According to opinions of pupils expressed in surveys, according to the it is more easy to buy beer and cigarettes, namely "the lightest" stimulants. On the other hand, access to drugs and designer drugs is the most difficult. For every fifth pupil designer drugs are "within easy reach", namely at least easily accessible. Certainly, facilitated access of or knowledge about possibilities of access is also fostered by independent residence in own apartment. This knowledge increases also with age and is higher among pupils from secondary schools. When assessing the availability of designer drugs, attention should be paid to the activity of friends and dealers (these two functions may be combined without the knowledge of respondents) who reach with designer drugs to every fourth of the surveyed pupils. Stores with designer drugs as a source of purchase is the domain of Łódzkie Voivodeship. It is

necessary also to emphasize that relatively the least knowledge about methods of buying designer drugs had pupils from Świętokrzyskie Voivodeship – more than three fourth of them were not able to specify the possibility of purchasing designer drugs. In this region, dealers are also least active in reaching pupils.

Subjective assessment of the environment in terms of using narcotic replacement drugs

Most pupils participating in the survey, as shown in their statements, take people using designer drugs with a pinch of salt. The smallest level of tendency to maintain contacts with people taking designer drugs is present in Podlaskie and Opole Voivodeships where every third student definitely does not maintain any contacts with such people. Once again, **parental care** seems to play an important role – individuals living on their own show greatest approval of designer drugs, and are the most willing to maintain contacts with people using designer drugs. The same attitude characterizes also junior high school pupils (**the role of age**).

The attitude of young people to "designer drugs" and drugs

Both with regard to drugs and designer drugs, the main association of pupils was concerned with problems. With regard to designer drugs, associations were at the same time more complex, and problems were defined mainly in terms of health condition. At the same time, almost 6 per 10 of the surveyed associated designer drugs with problems with the law. Comparing associations with both types of stimulants (drugs vs. designer drugs) it can be seen that designer drugs enjoy much worse opinion. The percentage of people who associate them with great fun is almost twice lower than in the case of drugs, and the scope of indicated problems accompanying their use is much wider. The awareness of risks associated with using designer drugs is, however, accompanied by a relatively large share of people who do not have knowledge about potential hazards (e.g. in Podkarpackie or Podlaskie Voivodeship only about half of pupils is aware of health hazards of using designer drugs).

Level of knowledge of teenagers of "designer drugs"

The vast majority of pupils encountered any information related to harmfulness of designer drugs. The main source of information were adults who were communicating relevant information at schools during lessons or talks. Certainly, an important role is played by the mass media and for 4 per 10 of the pupils a source of knowledge was a talk with their parent. The smallest activity in informing pupils about harmful effects of designer drugs is shown by schools in Podlaskie and Podkarpackie Voivodeship, whereas the leaders are Świętokrzyskie, Mazowieckie and Zachodniopomorskie Voivodeship.

Consumer behaviors

It turns out that most pupils taking designer drugs did not buy them but got them otherwise. At the same time, they did not determine frequency of purchases made in this way. Other were purchasing them incidentally or even 6 times or more often.

Most often, pupils who were purchasing designer drugs were pupils from western Poland voivodeships: Dolnośląskie and Zachodniopomorskie. On the other hand, in Świętokrzyskie Voivodeships, though on the one hand pupils declared that they were getting designer drugs in a different manner than through purchase, at the same time, they indicated that they were buying them only once (they did not indicate multiple purchases). Women were getting designer drugs relatively more often than men, on the other hand men indicated more often multiple purchases. We are dealing with a similar situation when we compare pupils living in houses with their parents and pupils from high schools (more often they obtain designer drugs free of charge) with pupils who live on their own and junior high school pupils (more frequent purchases).

Pupils spent mostly for purchase of designer drugs each time small amount, to PLN 30, though some pupils spent more than PLN 200. These amounts were dependent on wealth of different voivodeships. And so, the largest degree of expenses, max. PLN 30, was indicated by teenagers in

Świętokrzyskie Voivodeship – nobody spent more than PLN 30. On the other hand, in Voivodeships as Dolnośląskie, Kujawsko-Pomorskie, Podkarpackie or Warmińsko-Mazurskie even more than one third of pupils declared expenses at the level above of PLN 200.

Distribution channels

According to statements of pupils participating in the survey approximately 6 per 10 people using designer drugs did not purchase them but got them otherwise. As it seems from the following data, these were designer most drugs offered to them. It can be associated with activity of dealers for whom it is a way of attracting customers.

Psychological features of the surveyed

More than 90% of pupils participating in the survey assessed their academic performance at the level at least similar to average. Girls assess their school merits slightly better, and the same applies pupils from cities and bringing up at family home. Secondary vocational schools pupils assess their academic performance as the worst. At the same time, approximately 6 per 10 people declared that they are absent at school – most often very rarely or for 1-2 days a month. The largest degree of absence is shown by basic school pupils, from among which even one per five is absent at least one day a week.

Problematic or nervous situations generate often in individuals taking part in the survey non-standard behaviors, not always aiming at eliminating the causes of any arisen problems. In the case of problems, we are dealing most often with attempts of their independent solving or seeking advice from other or responding with an escape into passions and interests. In nervous situations, though an attempt of calming down is also the way of responding, approximately 3 per 10 surveyed responds also in an ineffective way, by anger, shouting and even violence.

Pupils believe that they are assertive and do not get easily influenced by their environment. Declared assertiveness is reflected in confidence of pupils that they would be able to refuse drugs or designer drugs. What is interesting, in the case of designer drugs, firstly, we have more firm assessments, secondly, on the other hand, the general level of readiness for their refusal is bigger.

Causes and consequences of reaching for narcotic replacement drugs

No assertiveness and ability to reject negative social models is, in the opinion of pupils, a key factor in the context of reasons for reaching for drugs and designer drugs. It is related with **the desire to meet expectations of their peer group**. Both in the case of drugs and designer drugs, it was pointed out by two thirds of respondents. Additionally, one third of respondents paid attention in the first and second case to the present **fashion for using drugs or designer drugs**. It may result in appearing in the case of young people **desire to satisfy their curiosity** and check how drugs or designer drugs really work. In the context of reasons for reaching for stimulants different **problems at home or school** are also important. Finally, essential reasons listed include problems at home or school, for which stimulants would be a remedy.

At least 4 per 10 pupils taking designer drugs over the last year experienced troubles for this reason, first of all, various kinds of health problems, and few also troubles with the law. In the context of future behaviors of pupils it turns out that in the case of a possible problem caused by using designer drugs, in the first place they would to close people they know and trust. What is interesting, relatively much indications point out to addictions treatment centers, which proves correct assessment of risk connected with using designer drugs.

I. Wprowadzenie

Badanie zostało zaprojektowane i przygotowane do realizacji przez pracowników Departamentu Nadzoru nad Środkami Zastępczymi Głównego Inspektoratu Sanitarnego. Przeprowadzono je w oparciu o autorskie narzędzie badawcze, jakim był kwestionariusz ankiety. **Głównym celem badania** jest uzupełnienie wiedzy w obszarze funkcjonowania rynku „nowych narkotyków”, które stanowią obecnie istotne zagrożenie dla młodych Polaków. Uzyskane wyniki posłużą do lepszego dopasowania działań profilaktycznych, mających służyć znaczącemu ograniczeniu problemu tzw. „dopalaczy”. Szczegółowe cele badanie obejmują następujące zagadnienia:

1. określenie „topografii” używania dopalaczy wśród młodzieży z podziałem na województwa, miasta, wsie;
2. wskazanie wielkości badanej populacji używającej środków zastępczych ze względu na wiek, płeć, typ szkoły, rodzaj rodziny w jakiej są wychowywani;
3. określenie wieku inicjacji kontaktów z „dopalaczami”;
4. określenie natężenia zjawiska wśród badanych grup z uwzględnieniem sposobu używania (grupa / indywidualnie, rodzina / koledzy/ obce osoby, miejsce dom / dyskoteka/ szkoła);
5. ocena dostępności dopalaczy,
6. subiektywna ocena środowiska pod kątem używania środków zastępczych;
7. zbadanie stosunku młodych ludzi do dopalaczy i narkotyków (pozytywny, negatywny, obojętny);
8. szacunkowa ocena poziomu wiedzy młodzieży na temat dopalaczy,
9. określenie zachowań konsumenckich (kwota przeznaczona na środki zastępcze, częstotliwość zakupów, cena dopalaczy);
10. sprecyzowanie kanałów dystrybucji (sklep, znajomi, dealer, ze szczególnym skoncentrowaniem na Internecie);
11. określenie właściwości psychologicznych badanych w obszarze : asertywność, reagowanie na sytuacje trudne, poziom agresji;
12. określenie przyczyn i konsekwencji sięgania po środki zastępcze (presja grupy, ciekawość, moda, nuda, uzależnienie).

II. Metodologia badania

Zgodnie z założeniami przyjętymi przez autorów projektu w badaniach wzięli udział uczniowie drugich klas gimnazjów oraz drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (zasadniczych szkół zawodowych, liceów ogólnokształcących i techników). Liczba gimnazjalistów w roku szkolnym 2015/2016 wynosiła nieco ponad 1 milion (1 073 583 uczniów), stąd przyjęta dla tej grupy uczniów wielkość próby – 2 500 uczniów. W przypadku szkół ponadgimnazjalnych wartości te były równe:

- liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych – około 180 tys. (178 809) z wielkością próby równą 1000 uczniów,
- liczba uczniów liceów ogólnokształcących¹ – około 500 tys. (501 202) z wielkością próby równą 1000 uczniów
- liczba uczniów techników² – około 500 tys. (506 220) z wielkością próby równą 1000 uczniów,

Błędy szacunku dla frakcji w żadnym przypadku nie przekraczają 3,1 punktu procentowego³, natomiast błąd dla całej próby (5,5 tys. uczniów) w populacji o liczebności 2 259 814 nie przekroczył 1,32 punktu procentowego przy poziomie ufności równym 95%.

W tabeli 1 przedstawiono wielkość i strukturę próby z podziałem na województwa i typ szkoły spełniając założenia doboru warstwowego proporcjonalnego. Liczebność próby jest proporcjonalna do liczby uczniów w poszczególnych województwach, więc najwięcej respondentów znajduje się w województwach: mazowieckim, śląskim, wielkopolskim i małopolskim, a najmniej w województwach: opolskim, lubuskim, podlaskim i świętokrzyskim.

Tabela 1. Liczba respondentów z podziałem na województwa i typ szkoły

Region	Gimnazja	Zasadnicze zawodowe	LO	Technika	RAZEM
dolnośląskie	169	68	64	68	369
kujawsko-pomorskie	138	68	49	58	313
lubelskie	145	46	68	61	320
lubuskie	64	31	22	27	144
łódzkie	154	50	66	60	330
małopolskie	234	108	90	100	532
mazowieckie	355	91	166	118	730
opolskie	58	30	19	27	134
podkarpackie	149	58	62	69	338
podlaskie	77	22	36	32	167
pomorskie	159	75	58	58	350
śląskie	271	108	102	116	597
świętokrzyskie	82	28	35	38	183
warmińsko-mazurskie	98	46	36	38	218
wielkopolskie	242	129	86	91	548
zachodniopomorskie	105	42	41	39	227
POLSKA	2500	1000	1000	1000	5500

¹ Liczba uczniów nie uwzględnia uczniów liceów profilowanych, ponieważ – zgodnie z danymi Centrum Informatycznego Edukacji – w roku szkolnym 2015/2016 w tego typu szkołach nie było żadnego ucznia.

² Liczba uczniów nie uwzględnia uczniów z techników uzupełniających dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, ponieważ – zgodnie z danymi Centrum Informatycznego Edukacji – uczą się tam osoby dorosłe, w wieku 22 lat lub więcej.

³ Obliczenia dla poszczególnych typów szkół znajdują się w dalszej części opracowania.

maksymalny błąd szacunku	1,96	3,1	3,1	3,1	1,32
--------------------------	------	-----	-----	-----	------

W poszczególnych województwach wybrano szkoły stosując praktyczny wariant losowania i regułę „15-30” (dotyczącą liczebności klas). Szkoły losowano w sposób prosty zależny za pomocą programu Statistica. Operatem losowania była lista szkół dostępna na stronie Centrum Informatycznego Edukacji⁴.

Badanie ankietowe pn. „Młodzież a dopalacze – postawy i zachowania”, zostało przeprowadzone we wrześniu 2016 r. na reprezentatywnej grupie uczniów w wylosowanych szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

W szkołach ankieterzy – pracownicy Państwowej Inspekcji Sanitarnej realizowali badania w klasach ogólnych. Ankiety wypełniali wszyscy uczniowie w klasie. Po zebraniu kwestionariuszy ankieter odrzucał nadmiarowe. Ankieter nie mógł dystrybuować kwestionariuszy wśród osób chętnych do wzięcia udziału w badaniach.

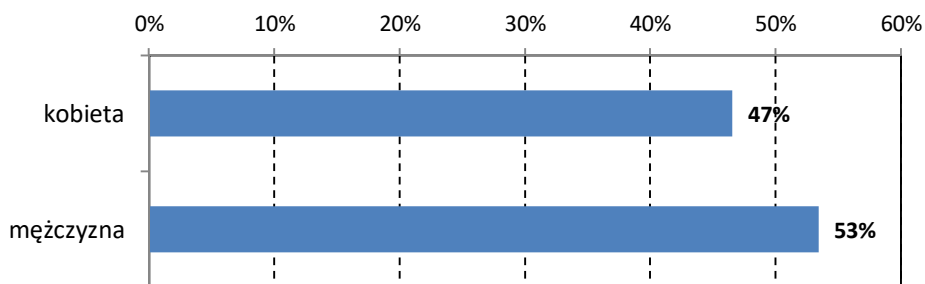
⁴ Dane pochodziły ze strony <https://cie.men.gov.pl/index.php/sio-wykaz-szkol-i-placowek.html> (stan z 21 III 2016, data dostępu: lipiec 2016).

III. Wyniki badania

3.1 Charakterystyka badanych

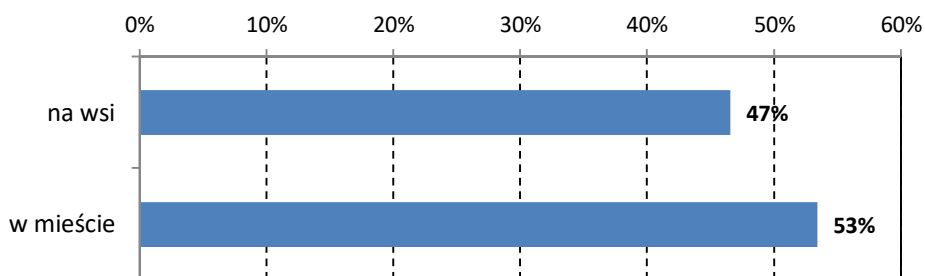
Zgodnie z przyjętym założeniem w badaniu wzięli udział uczniowie drugich klas gimnazjów oraz drugich klas szkół ponadgimnazjalnych (zasadniczych szkół zawodowych, liceów ogólnokształcących i techników). Nieco ponad połowę respondentów stanowili chłopcy, jak również osoby mieszkające w miastach.

Wykres 1. Płeć uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

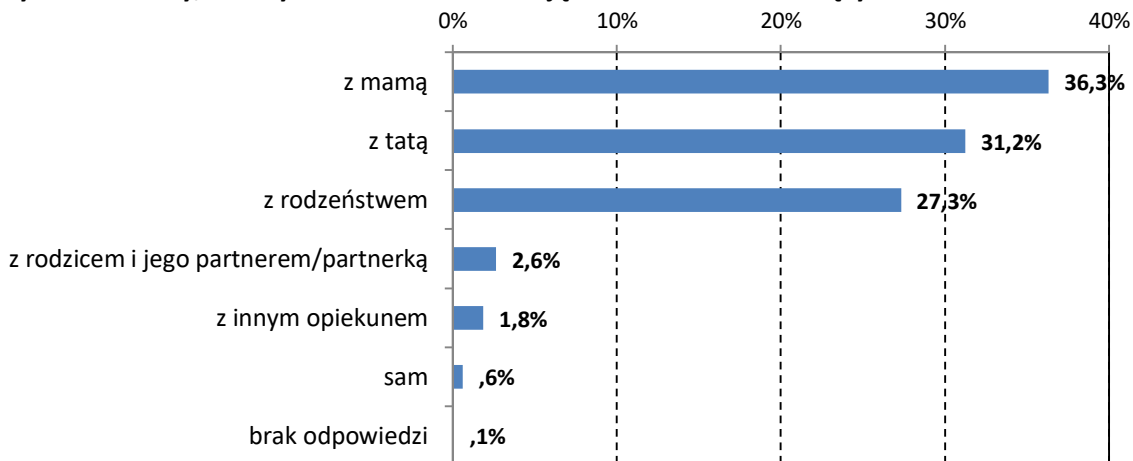
Wykres 2. Miejsce zamieszkania uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

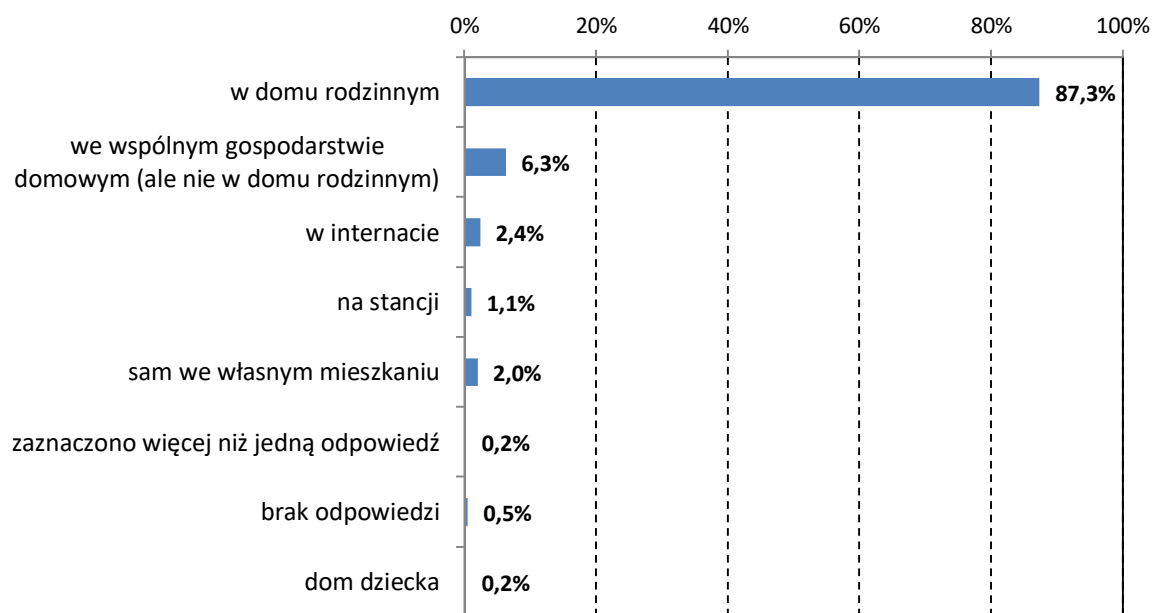
Większość uczniów uczestniczących w badaniu mieszka z rodzicami i rodzeństwem, choć z posiadanych danych nie wynika jednoznacznie czy są to tzw. pełne rodziny, czy też uczniowie mieszkają z jednym z rodziców. Niemal wszyscy mieszkają w domach rodzinnych, a tylko nieliczni w innych miejscach, jak inne gospodarstwa domowe czy internaty. Rodzice lub opiekunowie co piątego z uczniów pracują poza miejscem zamieszkania (ponad 100 km lub zagranicą).

Wykres 3. Osoby, z którymi aktualnie mieszkają uczniowie uczestniczący w badaniu.

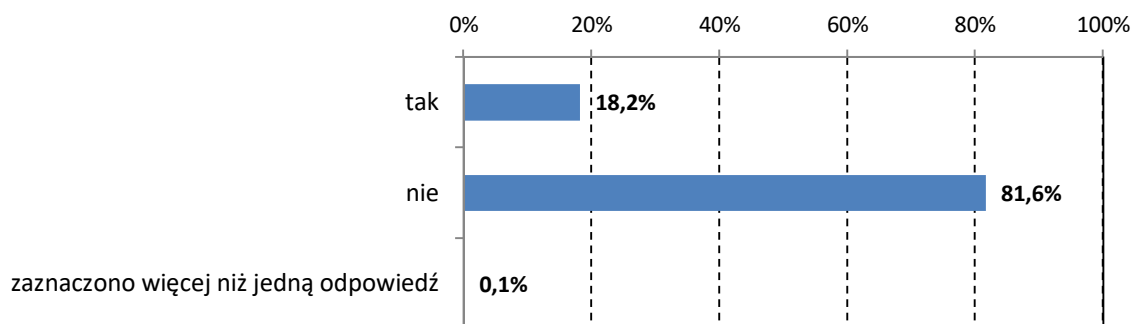
Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 4. Miejsca, w jakich aktualnie mieszkają uczniowie uczestniczący w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 5. Praca rodziców / opiekunów pracuje poza miejscem zamieszkania (ponad 100 km lub zagranicą).

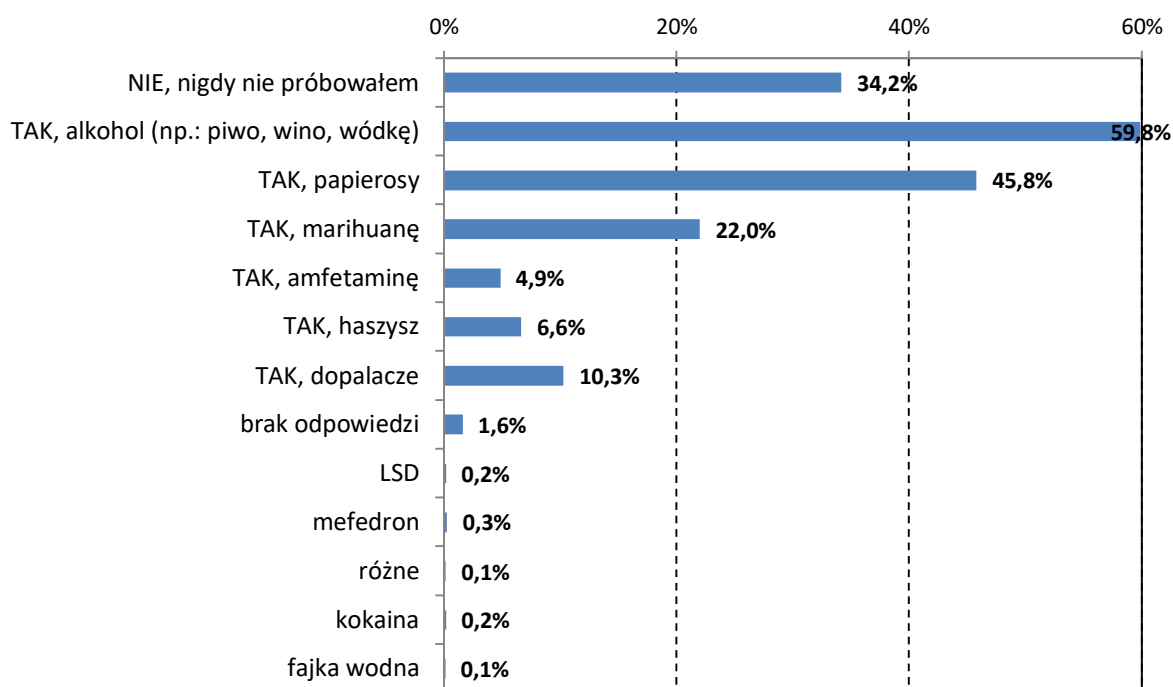
Źródło: ankiety z uczniami

3.2 „Topografia” używania „dopalaczy” wśród młodzieży

3.3 Charakterystyka populacji używającej środków zastępczych

Jak pokazały wyniki badania tylko jeden na trzech uczniów zadeklarował brak wcześniejszych doświadczeń z jakimikolwiek używkami. Pozostali w większości wskazywali korzystanie z różnych postaci alkoholi oraz papierosów. Co najmniej 22% uczniów uczestniczących w badaniu zadeklarowało kontakt z narkotykami lub dopalaczami. Dokonane zastrzeżenie ‘co najmniej’ wynika z faktu, że uczniowie mogli wskazywać więcej niż jedną odpowiedź na pytanie o doświadczenia z używkami, stąd też można przyjąć, że populacja 22% uczniów deklaruujących kontakt z marihuaną jest minimalnym poziomem, o jakim trzeba wspomnieć pisząc o korzystaniu z używek takich jak narkotyki czy dopalacze. Dopalacze były natomiast wcześniej zażywane przez co 10 ucznia.

Wykres 6. Doświadczenia z używkami (papierosy, alkohol, dragi) wśród uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Jeśli chodzi o topografię zażywania dopalaczy, to zgodnie z prezentowaną dalej tabelą 2, relatywnie najczęściej kontakt z nimi zadeklarowali uczniowie z województw: lubelskiego, mazowieckiego oraz pomorskiego. Na przeciwstawnym biegunie, z najniższym poziomem wskazań na doświadczenia z dopalaczami, znalazły się województwa: świętokrzyskie, kujawsko-pomorskie i małopolskie. Nie występują przy tym wyraźne zależności pomiędzy poziomem doświadczeń z dopalaczami, a innymi używkami (w tym znaczeniu, że używanie dopalaczy wypiera inne używki bądź towarzyszy mu odpowiednio wysoki lub niski poziom stosowania innych używek). Znajdziemy oczywiście przykłady województw, gdzie młodzież względnie częściej sięga po wszelkie używki (włączając w to dopalacze), ale są też takie, gdzie wysokiemu poziomowi zadeklarowanych doświadczeń z takimi używkami jak alkohol czy papierosy, towarzyszy niski poziom wskazań na doświadczenia z dopalaczami. W kontekście ostatnich warto te podkreślić, że różnice pomiędzy województwami z najniższym udziałem wskazań na ich używanie, a tymi, gdzie doświadczenia były relatywnie najczęstsze, jest znacząca (występuje ponad 3,5-krotna różnica w częstości wskazań).

Tabela 2. Doświadczenia z używkami (papierosy, alkohol, dragi) wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg województw⁵.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
NIE, nigdy nie próbowałem	28,8%	24,5%	32,2%	30,6%	28,8%	39,5%	34,5%	38,8%	47,5%	40,5%	30,6%	39,4%	32,3%	29,8%	32,2%	30,8%
TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	61,9%	64,5%	64,1%	63,9%	65,5%	55,5%	59,7%	54,5%	49,6%	51,4%	61,4%	55,8%	60,2%	63,8%	63,3%	64,3%
TAK, papierosy	51,6%	52,2%	48,4%	51,4%	48,5%	40,2%	44,0%	41,0%	34,8%	39,3%	48,9%	40,2%	48,8%	53,2%	49,0%	50,7%
TAK, marihuanę	27,5%	26,4%	20,3%	31,3%	20,6%	18,8%	21,4%	16,4%	18,3%	19,7%	23,1%	21,6%	17,9%	22,9%	22,0%	26,4%
TAK, amfetaminę	6,2%	5,3%	7,2%	6,3%	4,2%	3,9%	3,8%	3,7%	1,8%	2,9%	5,7%	4,3%	2,5%	6,4%	6,3%	7,9%
TAK, haszysz	7,0%	8,2%	10,0%	6,9%	5,8%	4,3%	9,0%	2,2%	8,3%	1,7%	8,3%	5,8%	5,0%	5,5%	5,0%	7,9%
TAK, inne	0,8%	0,3%	0,6%	0,0%	1,8%	1,7%	2,1%	0,7%	0,3%	0,6%	0,6%	0,7%	0,0%	0,0%	1,4%	0,9%
TAK, dopalacze	11,1%	6,3%	15,9%	9,0%	10,3%	6,6%	13,8%	11,2%	9,7%	9,2%	13,7%	9,8%	4,5%	10,1%	9,3%	8,8%
brak odpowiedzi	1,6%	4,7%	1,3%	0,7%	0,3%	2,1%	1,9%	0,7%	0,6%	0,0%	1,4%	,8%	3,5%	1,4%	0,9%	0,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 3. Doświadczenia z używkami (papierosy, alkohol, dragi) wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
NIE, nigdy nie próbowałem	34,1%	34,2%	35,9%	32,5%	35,4%	36,6%	25,5%	36,2%	26,1%	20,5%	42,9%
TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	60,4%	59,3%	57,6%	61,8%	59,3%	58,6%	65,5%	58,4%	63,5%	68,7%	42,9%
TAK, papierosy	46,2%	45,4%	43,1%	48,0%	44,7%	42,8%	56,3%	43,2%	54,2%	56,6%	28,6%
TAK, marihuanę	19,0%	24,5%	18,9%	24,5%	20,6%	19,7%	31,7%	20,0%	28,1%	54,2%	,0%
TAK, amfetaminę	4,0%	5,6%	4,5%	5,1%	4,3%	4,1%	9,0%	4,1%	7,2%	22,9%	,0%
TAK, haszysz	4,6%	8,3%	5,8%	7,3%	5,9%	5,5%	12,0%	5,3%	11,2%	25,3%	14,3%
TAK, inne	,5%	1,4%	,8%	1,2%	,9%	,8%	2,0%	,7%	1,2%	9,6%	,0%
TAK, dopalacze	8,0%	12,1%	10,3%	10,1%	9,2%	8,8%	17,1%	8,7%	18,1%	41,0%	42,9%
brak odpowiedzi	1,5%	1,4%	1,9%	1,1%	1,3%	1,4%	2,5%	1,4%	1,6%	2,4%	14,3%

Źródło: ankiety z uczniami

⁵ Celem ułatwień redakcyjnych w tabelach zostały zastosowane skróty zastępujące pełne nazwy województw: DOL – dolnośląskie, K-P - kujawsko-pomorskie, LB – lubelskie, LU – lubuskie, ŁD – łódzkie, MP – małopolskie, MAZ – mazowieckie, OPO – opolskie, PDP - podkarpackie, PDL – podlaskie, POM – pomorskie, ŚL – śląskie, ŚW – świętokrzyskie, W-M - warmińsko-mazurskie, WKP – wielkopolskie, ZP - zachodniopomorskie

Tabela 4. Doświadczenia z używkami (papierosy, alkohol, dragi) wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
NIE, nigdy nie próbowałem	35,1%	31,6%	24,8%	13,6%	26,5%	20,8%	27,3%	47,1%
TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	59,1%	64,7%	63,9%	71,2%	63,7%	66,7%	72,7%	47,1%
TAK, papierosy	44,8%	47,4%	51,1%	74,6%	51,3%	75,0%	45,5%	58,8%
TAK, marihuanę	20,6%	25,9%	27,1%	45,8%	46,0%	33,3%	36,4%	29,4%
TAK, amfetaminę	4,3%	5,7%	12,0%	6,8%	14,2%	4,2%	18,2%	17,6%
TAK, haszysz	6,0%	7,8%	8,3%	15,3%	16,8%	12,5%	27,3%	29,4%
TAK, inne	,9%	,6%	1,5%	1,7%	3,5%	4,2%	9,1%	5,9%
TAK, dopalacze	9,4%	11,8%	15,8%	23,7%	22,1%	20,8%	18,2%	23,5%
brak odpowiedzi	1,3%	2,0%	2,3%	3,4%	3,5%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 5. Doświadczenia z używkami (papierosy, alkohol, dragi) wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania .

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
NIE, nigdy nie próbowałem	55,1%	18,3%	13,8%	17,5%	33,1%	34,4%
TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	37,1%	79,0%	82,8%	75,0%	60,4%	59,8%
TAK, papierosy	28,9%	56,9%	58,0%	64,8%	46,7%	45,6%
TAK, marihuanę	7,7%	29,0%	35,5%	37,2%	23,0%	21,8%
TAK, amfetaminę	2,1%	3,7%	5,7%	12,1%	5,0%	4,8%
TAK, haszysz	2,4%	6,0%	10,0%	14,5%	7,3%	6,5%
TAK, inne	,6%	1,3%	1,4%	1,4%	1,1%	,9%
TAK, dopalacze	6,5%	5,0%	11,3%	24,0%	12,2%	9,8%
brak odpowiedzi	1,7%	1,1%	1,5%	1,3%	1,3%	1,5%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 6. Doświadczenia z używkami (papierosy, alkohol, dragi) wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz województw.

Typ szkoły	Dolnośląskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	42,9%	41,8%	41,3%	16,8%	6,0%	4,9%	,5%	11,4%	2,7%
Liceum ogólnokształcące	4,7%	95,3%	68,8%	40,6%	1,6%	4,7%	1,6%	1,6%	,0%
Technikum	22,1%	72,1%	52,9%	38,2%	7,4%	7,4%	1,5%	16,2%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	20,0%	74,3%	61,4%	32,9%	10,0%	14,3%	,0%	14,3%	1,4%
Typ szkoły	Kujawsko-pomorskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	40,6%	39,1%	39,9%	10,9%	1,4%	2,2%	,0%	3,6%	9,4%
Liceum ogólnokształcące	13,0%	87,0%	66,7%	35,2%	1,9%	3,7%	,0%	5,6%	,0%
Technikum	12,1%	84,5%	55,2%	32,8%	3,4%	3,4%	,0%	,0%	3,4%
Zasadnicza szkoła zawodowa	11,8%	80,9%	63,2%	45,6%	17,6%	27,9%	1,5%	17,6%	,0%
Typ szkoły	Lubelskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	49,7%	47,6%	31,7%	5,5%	2,1%	5,5%	,0%	9,7%	1,4%
Liceum ogólnokształcące	35,3%	63,2%	42,6%	17,6%	1,5%	5,9%	1,5%	5,9%	,0%
Technikum	3,3%	93,4%	72,1%	34,4%	16,4%	14,8%	1,6%	24,6%	1,6%
Zasadnicza szkoła zawodowa	10,9%	78,3%	78,3%	52,2%	19,6%	23,9%	,0%	39,1%	2,2%
Typ szkoły	Lubuskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	56,3%	32,8%	28,1%	1,6%	1,6%	,0%	,0%	3,1%	1,6%
Liceum ogólnokształcące	9,1%	90,9%	72,7%	59,1%	9,1%	,0%	,0%	9,1%	,0%
Technikum	11,1%	88,9%	63,0%	44,4%	,0%	11,1%	,0%	3,7%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	9,7%	87,1%	74,2%	61,3%	19,4%	22,6%	,0%	25,8%	,0%
Typ szkoły	Łódzkie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	48,7%	46,8%	27,9%	9,7%	1,3%	1,3%	,6%	4,5%	,6%
Liceum ogólnokształcące	6,1%	86,4%	63,6%	18,2%	7,6%	7,6%	4,5%	7,6%	,0%

Technikum	6,7%	93,3%	71,7%	43,3%	5,0%	8,3%	1,7%	8,3%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	24,0%	62,0%	64,0%	30,0%	8,0%	14,0%	2,0%	34,0%	,0%
Typ szkoły	Małopolskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	65,8%	27,8%	20,1%	5,1%	,4%	,4%	,9%	2,6%	1,7%
Liceum ogólnokształcące	26,7%	70,0%	43,3%	21,1%	4,4%	4,4%	,0%	5,6%	2,2%
Technikum	14,0%	83,0%	58,0%	28,0%	4,0%	5,0%	1,0%	7,0%	3,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	16,7%	77,8%	64,8%	38,0%	11,1%	12,0%	5,6%	15,7%	1,9%
Typ szkoły	Mazowieckie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	53,2%	40,0%	31,0%	8,2%	2,5%	3,7%	1,7%	9,6%	,8%
Liceum ogólnokształcące	17,5%	79,5%	55,4%	30,7%	2,4%	8,4%	1,2%	4,8%	3,0%
Technikum	14,4%	80,5%	53,4%	37,3%	4,2%	18,6%	3,4%	19,5%	3,4%
Zasadnicza szkoła zawodowa	18,7%	73,6%	61,5%	35,2%	11,0%	18,7%	3,3%	39,6%	2,2%
Typ szkoły	Opolskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	62,1%	27,6%	27,6%	3,4%	1,7%	,0%	,0%	8,6%	,0%
Liceum ogólnokształcące	21,1%	78,9%	63,2%	31,6%	10,5%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	22,2%	70,4%	29,6%	18,5%	,0%	7,4%	3,7%	18,5%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	20,0%	76,7%	63,3%	30,0%	6,7%	3,3%	,0%	16,7%	3,3%
Typ szkoły	Podkarpackie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	73,3%	21,3%	15,3%	4,7%	,7%	,7%	,7%	8,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	38,7%	62,9%	46,8%	37,1%	3,2%	24,2%	,0%	11,3%	,0%
Technikum	17,4%	79,7%	46,4%	29,0%	1,4%	10,1%	,0%	5,8%	1,4%
Zasadnicza szkoła zawodowa	25,9%	72,4%	58,6%	20,7%	3,4%	8,6%	,0%	17,2%	1,7%
Typ szkoły	Podlaskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	57,1%	31,2%	29,9%	7,8%	1,3%	,0%	,0%	5,2%	,0%

Liceum ogólnokształcące	23,8%	71,4%	45,2%	23,8%	4,8%	4,8%	2,4%	4,8%	,0%
Technikum	12,5%	87,5%	59,4%	50,0%	6,3%	3,1%	,0%	18,8%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	17,1%	7,9%	10,3%	5,9%	,0%	,0%	,0%	25,0%	,0%
Typ szkoły	Pomorskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	44,7%	47,2%	37,7%	11,3%	2,5%	3,1%	,0%	10,1%	,6%
Liceum ogólnokształcące	25,9%	70,7%	43,1%	22,4%	,0%	5,2%	,0%	1,7%	,0%
Technikum	17,2%	75,9%	56,9%	41,4%	8,6%	13,8%	1,7%	17,2%	3,4%
Zasadnicza szkoła zawodowa	14,7%	73,3%	70,7%	34,7%	14,7%	17,3%	1,3%	28,0%	2,7%
Typ szkoły	Śląskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	68,3%	26,5%	18,7%	5,2%	2,6%	2,6%	,4%	5,2%	1,1%
Liceum ogólnokształcące	12,7%	85,3%	58,8%	24,5%	2,9%	2,9%	1,0%	4,9%	,0%
Technikum	19,0%	81,0%	50,0%	31,9%	1,7%	6,9%	1,7%	5,2%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	16,4%	72,4%	63,8%	46,6%	12,1%	14,7%	,0%	29,3%	1,7%
Typ szkoły	Świętokrzyskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	56,8%	36,8%	29,5%	4,2%	,0%	,0%	,0%	2,1%	4,2%
Liceum ogólnokształcące	5,7%	85,7%	65,7%	25,7%	,0%	,0%	,0%	,0%	5,7%
Technikum	7,0%	90,7%	76,7%	44,2%	9,3%	20,9%	,0%	14,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	21,4%	60,7%	50,0%	14,3%	3,6%	3,6%	,0%	3,6%	3,6%
Typ szkoły	Warmińsko-mazurskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	50,0%	40,8%	33,7%	4,1%	,0%	,0%	,0%	1,0%	2,0%
Liceum ogólnokształcące	16,7%	83,3%	77,8%	27,8%	5,6%	,0%	,0%	2,8%	,0%
Technikum	15,8%	76,3%	60,5%	44,7%	10,5%	18,4%	,0%	15,8%	2,6%
Zasadnicza szkoła zawodowa	8,7%	87,0%	69,6%	41,3%	17,4%	10,9%	,0%	30,4%	,0%
Typ szkoły	Wielkopolskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi

Gimnazjum	53,4%	40,7%	28,5%	7,1%	2,8%	2,0%	,8%	7,1%	,8%
Liceum ogólnokształcące	16,3%	79,1%	62,8%	33,7%	5,8%	3,5%	3,5%	7,0%	2,3%
Technikum	11,0%	86,8%	61,5%	34,1%	7,7%	7,7%	2,2%	4,4%	1,1%
Zasadnicza szkoła zawodowa	16,3%	80,6%	71,3%	34,9%	12,4%	10,1%	,8%	18,6%	,0%
Typ szkoły	Zachodniopomorskie								
	NIE, nigdy nie próbowałem	TAK, alkohol (np.: piwo, wino, wódkę)	TAK, papierosy	TAK, marihuanę	TAK, amfetaminę	TAK, haszysz	TAK, inne	TAK, dopalacze	brak odpowiedzi
Gimnazjum	53,3%	42,9%	32,4%	11,4%	3,8%	6,7%	,0%	2,9%	1,0%
Liceum ogólnokształcące	9,8%	87,8%	65,9%	39,0%	7,3%	7,3%	2,4%	2,4%	,0%
Technikum	10,3%	82,1%	71,8%	30,8%	7,7%	2,6%	,0%	12,8%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	14,3%	78,6%	61,9%	47,6%	19,0%	16,7%	2,4%	26,2%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Dodatkowych informacji dostarcza także analiza danych pokazujących doświadczenia z używkami wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły w ujęciu regionalnym. Dzięki temu otrzymujemy szczegółową informację przydatną w kontekście tworzenia regionalnych programów profilaktycznych. I tak dopalacze są relatywnie częściej (oczywiście uwzględniając poziom deklaracji zażywania dopalaczy właściwy dla danej szkoły) używane w następujących regionach:

- gimnazja: dolnośląskie, lubelskie, podkarpackie, pomorskie, wielkopolskie;
- licea ogólnokształcące: lubuskie, łódzkie, podkarpackie, wielkopolskie;
- technika: dolnośląskie, lubelskie, mazowieckie, opolskie, podlaskie, pomorskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie;
- szkoły zawodowe: lubelskie, lubuskie, łódzkie, mazowiecki, podlaskie, pomorskie, śląskie, warmińsko-mazurskie, zachodniopomorskie.

W przypadku wpływu pozostałych zmiennych charakteryzujących populację uczniów deklarujących stosowanie dopalaczy to zdecydowanie częściej decydują się na to chłopcy. Choć miejsce zamieszkania (miasto/wieś) nie ma tu większego znaczenia, to wydaje się, że rodzaj rodziny, w jakiej są wychowywani uczniowie jak najbardziej można traktować jako determinantę. Okazuje się bowiem, że uczniowie mieszkający z rodzicami rzadziej decydują się na tego rodzaju doświadczenia. Dwukrotnie częściej dochodzi do korzystania z dopalaczy wśród uczniów wychowywanych przez opiekunów innych niż rodzice i kilkakrotnie częściej u uczniów mieszkających samodzielnie. Potwierdzają to dane dotyczące charakteru miejsc, w jakich mieszkają uczniowie. W przypadku osób deklarujących mieszkanie w domu rodzinnym odsetek osób deklarujących zażywanie dopalaczy jest mniejszy niż u uczniów mieszkających w internatach, na stancjach czy samodzielnie. Podobnie w sytuacji gdy jeden z opiekunów pracuje poza miejscem zamieszkania – w tym przypadku również wzrasta odsetek osób zażywających dopalacze. Codzienna opieka rodzicielskiej wydaje się być zatem jedną z kluczowych kwestii zapobiegających powstawaniu doświadczeń ze środkami zastępczymi.

Ostatnią wreszcie z analizowanych determinant jest szkoła, do jakiej uczęszczają uczniowie, przy czym zapewne należy to także wiązać z wiekiem, ale także poziomem osiągnięć edukacyjnych uczniów. Ilustracją dla pierwszej zmiennej są wyniki dotyczące uczniów gimnazjów, gdzie mamy do czynienia z relatywnie najniższym odsetkiem osób zażywających dopalaczy. Na przeciwnym biegunie są uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, z nawet kilkakrotnie większym odsetkiem wskazań (szkoły zawodowe). Trzeba jednak podkreślić, że w liceach ogólnokształcących, gdzie uczniowie osiągają relatywnie lepsze wyniki w nauce (mierzone chociażby wynikami egzaminów maturalnych), odsetek wskazań na zażywanie środków zastępczych jest niższy niż w gimnazjach. Świadomość szkodliwości kontaktu z tego rodzaju środkami zdaje się tu być relatywnie największa.

Podsumowanie

Jak pokazały wyniki badania doświadczenia uczniów z używkami są dość bogate, choć oczywiście nie wszyscy mieli styczność z narkotykami. Tylko co trzeci uczeń nie miał kontaktu z jakimkolwiek używkami, a większość wskazywała na picie różnych postaci alkoholu lub palenie papierosów. Natomiast niemal co 4 uczeń (co najmniej 22% uczniów uczestniczących w badaniu) zadeklarował kontakt z jakąkolwiek postacią narkotyków lub dopalaczy, a doświadczenia z dopalaczami były natomiast wcześniej udziałem co 10 ucznia.

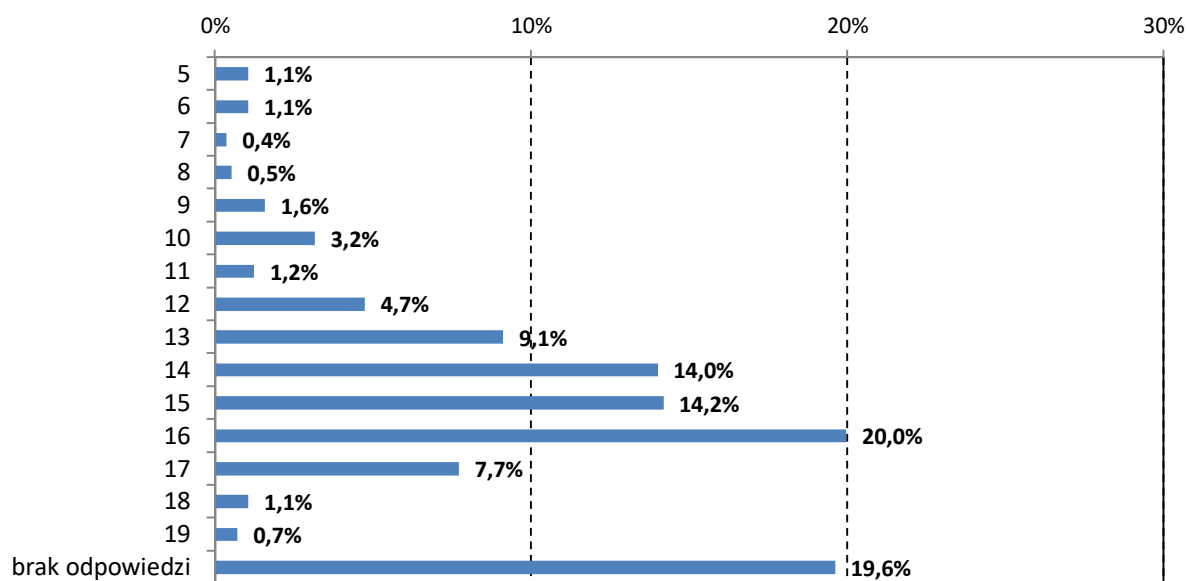
Determinant zjawiska używania „dopalaczy” należy szukać w obrębie różnych cech socjo-demograficznych populacji respondentów. Może być to **pleć**, ponieważ zdecydowanie częściej na korzystanie z tego rodzaju środków decydowali się chłopcy, co być może wiąże się z ich większą podatnością na wpływy rówieśnicze albo też z chęcią zaimponowania otoczeniu (ten czynnik pojawia się w dalszej części analizy jako jeden z podawanych przez młodzież motywów sięgania po tego rodzaju używki). Wydaje się również, że **charakter domu rodzinnego**, w jakich są wychowywani

uczniowie oraz **miejsce ich zamieszkania** jak najbardziej może implikować konkretne zachowania młodzieży. Brak wzorców, osłabiona kontrola rodzicielska czy niewystarczająca opieka mogą sprzyjać chęciom zażywania dopalaczy. Okazuje się bowiem, że uczniowie nie mieszkający z rodzicami (w internatach, na stacjach, ale też z innymi członkami rodziny, jak dziadkowie) częściej decydują się na tego rodzaju doświadczenia. Spektrum czynników uzupełnia **wiek** oraz **poziom osiągnięć edukacyjnych** uczniów. Z jednej strony uczniowie gimnazjum rzadziej niż uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wskazywali na doświadczenia z dopalaczami, z drugiej natomiast uczący się w szkołach zawodowych wskazywali na nie niemal 5-krotnie częściej niż licealiści.

3.4 Wiek inicjacji kontaktów z „dopalaczami”

W przypadku deklarowanego przez uczniów wieku pierwszych kontaktów z substancjami zastępczymi należy zastrzec, że wyniki nie wydają się być do końca wiarygodne. O ile bowiem wiek lat 10 wydaje się być prawdopodobny tak w przypadku wskazań na 5 czy 6 lat można mieć pewne wątpliwości co do prawdziwości odpowiedzi udzielanych przez uczniów. Większość jednak wskazywała na wiek lat co najmniej 13-14 jako okresu inicjacji kontaktów z dopalaczami. Mówimy zatem jeszcze o okresie nauki w gimnazjach. Relatywnie wcześniejszy pierwszy kontakt z dopalaczami deklarują chłopcy, a suma częstości wskazań jest zbliżona zarówno w miastach, jak i na wsiach.

Wykres 7. Wiek inicjacji kontaktów z „dopalaczami” wśród uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 7. Wiek inicjacji kontaktów z „dopalaczami” wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg płci i miejsca zamieszkania.

Wiek respondentów	Płeć		Miejsce zamieszkania	
	K	M	W	M
5	0,5%	1,1%	0,7%	1,3%
6	0,0%	1,7%	0,7%	1,3%
7	0,0%	0,6%	0,4%	0,3%
8	0,5%	0,6%	0,7%	0,3%
9	1,4%	1,7%	1,9%	1,0%
10	1,9%	3,9%	2,6%	3,7%
11	1,0%	1,4%	1,1%	1,3%
12	4,3%	5,0%	3,7%	5,7%
13	8,7%	9,4%	7,5%	10,7%
14	0,0%	0,3%	0,0%	0,3%
14	17,3%	11,9%	13,5%	14,0%
15	17,8%	12,2%	15,0%	13,7%
16	20,7%	19,7%	19,1%	21,1%
17	9,6%	6,7%	9,7%	5,7%
18	0,5%	1,4%	1,5%	0,7%
19	0,5%	0,8%	1,1%	0,3%
brak odpowiedzi	15,4%	21,7%	20,6%	18,4%

Źródło: ankiety z uczniami

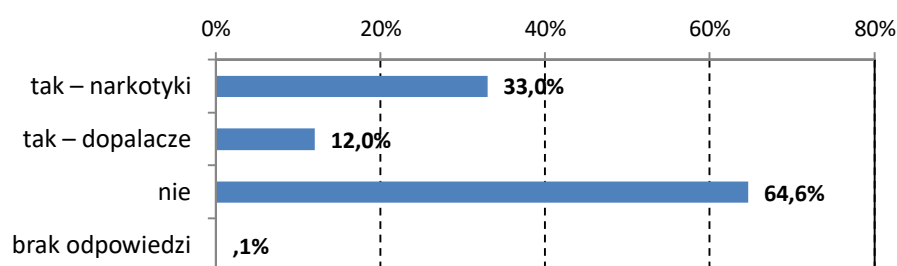
Podsumowanie

W kontekście wieku należy podkreślić, że pierwsze kontakty z dopalaczami to gimnazja. Biorąc pod uwagę fakt, że respondentami są między innymi uczniowie II klas gimnazjów, którzy wskazywali na kontakty z dopalaczami wyraźnie rzadsze niż w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych, wydaje się, że trzecia klasa gimnazjum (lub wiek odpowiadający temu poziomowi edukacji) może być najbardziej newralgicznym okresem, kiedy trzeba poświęcić uczniom szczególną uwagę w kontekście zapobiegania ich doświadczeniom z różnymi używkami, w szczególności z dopalaczami. Biorąc również pod uwagę fakt wskazywanych już relatywnie najbogatszych doświadczeń wskazywanych przez uczniów szkół zawodowych, szczególna uwaga powinna zostać zwrócona w kierunku uczniów osiągających słabsze wyniki w nauce.

3.5 Natężenie zjawiska wśród badanych grup z uwzględnieniem sposobu używania

Niemal połowa spośród uczniów uczestniczących w badaniu zadeklarowała, że proponowano im zażywanie narkotyków lub dopalaczy. Niemal trzykrotnie częściej były to przy tym narkotyki. Zwraca przy tym uwagę fakt, że było to powszechniejsze w zachodniej części kraju (województwa: dolnośląskie i lubuskie), co może mieć związek z położeniem w pobliżu granicy z Niemcami. W przypadku dopalaczy nie zachodzą takie prawidłowości. Najwyższy poziom wskazań na fakt otrzymywania propozycji zażywania występował w województwie warmiński-mazurskim i łódzkim, ale także w pomorskim czy wspomnianym wcześniej dolnośląskim. Najniższy poziom wskazań to województwa Polski południowej (małopolskie i podkarpackie) oraz podlaskie. Mówimy zatem o regionach uznawanych powszechnie za obszary, gdzie silnie zakorzenione jest tradycyjne podejście do modelu rodziny oraz wychowania dzieci.

Wykres 8. Doświadczenia z otrzymywaniem propozycji korzystania z używek wśród uczniów uczestniczących w badaniu.

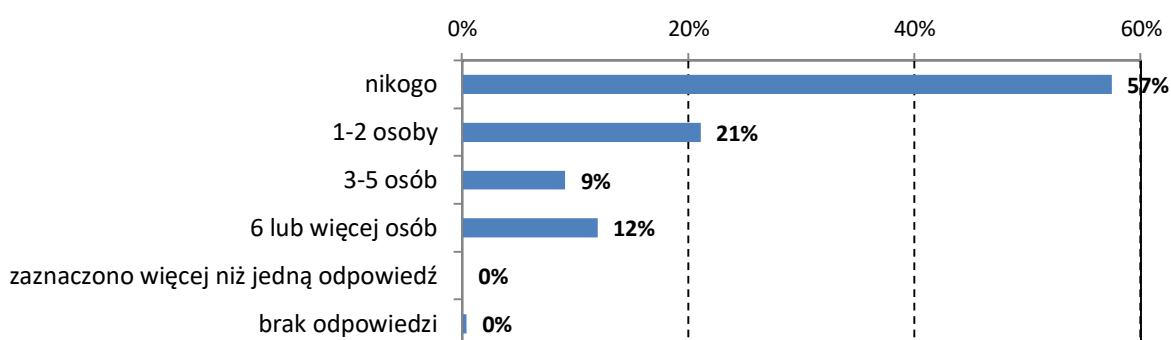

Źródło: ankiety z uczniami

Propozycje zażywania narkotyków czy dopalaczy częściej otrzymywali chłopcy, uczniowie mieszkający w miastach, jak również uczniowie mieszkający samodzielnie. Ponownie duże znaczenie okazuje się mieć opieka i kontrola rodzicielska. Mieszkanie w innym miejscu niż dom rodzinny sprzyja możliwościom zetknięcia się z tego rodzaju propozycjami zażywania czy to narkotyków, czy substancji zastępczych. Również fakt podejmowania przez jednego z rodziców pracy poza miejscem zamieszkania sprzyja tego rodzaju doświadczeniom, zapewne poprzez fakt relatywnie mniejszej kontroli sprawowanej przez jednego z rodziców. Jeśli chodzi natomiast o rodzaj szkoły to zachodzą tu prawidłowości podobne jak opisane w rozdziale wcześniejszym. W przypadku gimnazjów doświadczenia z propozycjami zażywania narkotyków czy dopalaczy są rzadsze niż w szkołach ponadgimnazjalnych. Z kolei w obrębie tych drugich relatywnie większy odsetek wskazań jest udziałem uczniów szkół zawodowych. Dodatkowo trzeba podkreślić, że wraz z wiekiem uczniów maleje odsetek wskazań na zachęty do palenia papierosów.

Niemal 6 na dziesięciu uczniów nie zna nikogo zażywającego dopalacze, a co 5 zna 1 lub 2 takie osoby. W przypadku jednak co 8 osoby deklarowana jest znajomość nawet 6 lub więcej osób. Mówimy zatem o dość powszechnym zjawisku.

Wykres 9. Liczba osób zażywających dopalacze z otoczenia uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 8. Doświadczenia z otrzymywaniem propozycji korzystania z używek wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
tak – narkotyki	42,2%	35,8%	30,3%	40,3%	30,0%	31,2%	32,3%	28,4%	31,3%	27,2%	36,0%	30,1%	32,8%	33,0%	33,1%	36,1%
tak – dopalacze	13,5%	10,7%	10,3%	12,5%	15,5%	9,4%	13,0%	8,2%	8,0%	8,1%	14,3%	12,1%	10,0%	16,5%	12,7%	14,5%
nie	55,2%	62,6%	68,1%	59,0%	66,7%	67,3%	64,2%	69,4%	67,8%	71,1%	60,9%	67,3%	65,7%	63,3%	64,9%	59,5%
brak odpowiedzi	,5%	,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 9. Doświadczenia z otrzymywaniem propozycji korzystania z używek wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
tak – narkotyki	29,7%	35,8%	29,7%	35,7%	31,5%	30,6%	42,3%	30,6%	38,6%	67,5%	57,1%
tak – dopalacze	10,0%	13,8%	10,7%	13,2%	10,8%	10,5%	21,0%	10,1%	16,9%	36,1%	28,6%
nie	67,7%	61,9%	68,0%	61,7%	66,3%	67,3%	54,3%	67,3%	58,2%	31,3%	42,9%
brak odpowiedzi	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 10. Doświadczenia z otrzymywaniem propozycji korzystania z używek wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
tak – narkotyki	31,5%	40,8%	38,3%	59,3%	50,4%	54,2%	18,2%	47,1%
tak – dopalacze	11,1%	16,1%	18,8%	13,6%	26,5%	25,0%	18,2%	17,6%
nie	66,3%	56,6%	53,4%	39,0%	48,7%	45,8%	81,8%	52,9%
brak odpowiedzi	,1%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 11. Doświadczenia z otrzymywaniem propozycji korzystania z używek wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
tak – narkotyki	15,4%	45,1%	46,4%	51,8%	34,6%	32,5%
tak – dopalacze	6,6%	11,9%	15,0%	22,8%	14,1%	11,5%
nie	82,2%	53,0%	51,8%	44,7%	62,5%	65,2%
brak odpowiedzi	,1%	,0%	,1%	,1%	,1%	,1%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 12. Liczba osób zażywających dopalacze z otoczenia uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
nikogo	53,9%	57,2%	56,9%	47,9%	55,2%	60,9%	57,4%	60,4%	59,3%	67,6%	53,1%	58,3%	58,2%	55,5%	57,4%	58,6%
1-2 osoby	19,4%	19,8%	21,9%	20,8%	24,2%	20,7%	19,7%	24,6%	18,6%	19,1%	24,6%	21,8%	23,9%	20,6%	21,1%	19,4%
3-5 osób	8,8%	8,8%	8,1%	18,1%	8,8%	8,3%	10,4%	6,0%	10,0%	6,4%	6,0%	9,3%	10,4%	8,7%	9,3%	9,3%
6 lub więcej osób	17,1%	14,2%	13,1%	12,5%	11,2%	10,0%	12,1%	8,2%	11,5%	6,4%	15,7%	10,0%	7,0%	14,7%	12,0%	12,3%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,3%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,8%	,0%	,0%	,7%	,6%	,2%	,4%	,7%	,6%	,6%	,6%	,3%	,5%	,5%	,2%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 13. Liczba osób zażywających dopalacze z otoczenia uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
nikogo	57,1%	57,7%	58,8%	56,3%	59,0%	59,7%	41,7%	59,8%	53,0%	30,1%	28,6%
1-2 osoby	22,6%	19,8%	19,6%	22,5%	20,9%	20,7%	25,5%	20,6%	19,3%	20,5%	42,9%
3-5 osób	10,3%	8,1%	8,9%	9,3%	8,7%	8,4%	13,4%	8,6%	9,6%	9,6%	,0%
6 lub więcej osób	9,8%	13,9%	12,2%	11,6%	10,9%	10,7%	18,8%	10,8%	17,7%	37,3%	28,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,1%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,5%	,5%	,3%	,4%	,4%	,6%	,3%	,4%	2,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 14. Liczba osób zażywających dopalacze z otoczenia uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
nikogo	58,5%	53,7%	50,4%	45,8%	44,2%	37,5%	54,5%	47,1%
1-2 osoby	20,9%	25,9%	17,3%	28,8%	16,8%	20,8%	9,1%	23,5%
3-5 osób	9,0%	8,6%	13,5%	6,8%	8,8%	16,7%	9,1%	5,9%
6 lub więcej osób	11,2%	11,8%	17,3%	18,6%	29,2%	25,0%	27,3%	23,5%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,4%	,0%	1,5%	,0%	,9%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 15. Liczba osób zażywających dopalacze z otoczenia uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

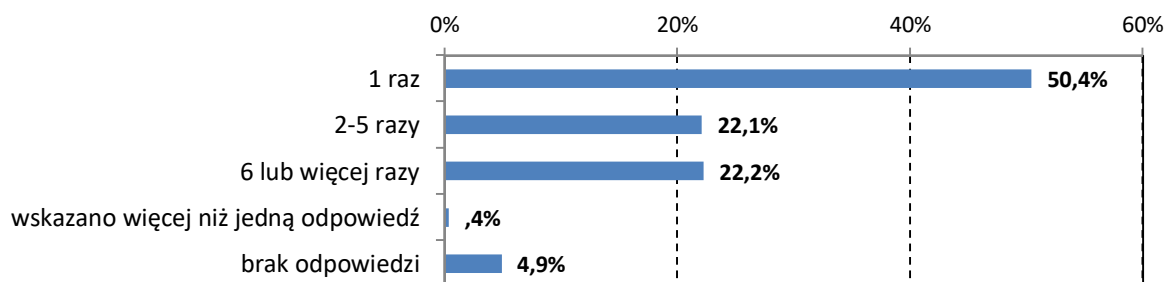
	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
nikogo	65,1%	57,2%	52,5%	43,2%	55,8%	57,8%
1-2 osoby	19,2%	26,2%	22,5%	19,3%	21,8%	20,9%
3-5 osób	7,6%	8,2%	11,8%	11,0%	9,2%	9,1%
6 lub więcej osób	7,5%	7,9%	13,0%	26,2%	13,0%	11,8%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,1%	,1%	,0%
brak odpowiedzi	,6%	,5%	,1%	,2%	,2%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Patrząc na geograficzny rozkład odpowiedzi ponownie zwraca uwagę relatywnie większa liczba wskazań na brak lub mniejszą liczbę osób z otoczenia uczniów zażywających dopalacze w województwach uznawanych za tradycyjne w kontekście modelu rodziny czy z silnymi tradycjami religijnymi (małopolskie, podlaskie, podkarpackie czy opolskie). Mniejsze znaczenie odgrywa tu płeć, miejsce zamieszkania uczniów czy fakt pracy jednego z rodziców poza miejscem zamieszkania. Istotniejszy wydaje się być natomiast wskazywany już fakt zamieszkiwania w domu rodzinnym. W przypadku takich uczniów odsetek wskazań na brak znajomości kogokolwiek zażywającego dopalacze jest większy niż wśród uczniów mieszkających w innych miejscach niż dom rodzinny. Liczba znanych uczniom osób zażywających dopalacze różnie także z ich wiekiem.

Jeśli chodzi o osobiste doświadczenia uczniów, to w większości były one jednokrotne, choć jednocześnie niemal połowa badanych miała 2 lub więcej doświadczeń. Biorąc pod uwagę terytorialny rozkład danych należy przede wszystkim odnieść się do tych, które mówią o częstotliwości zażywania 6 lub więcej razy. „Przodują” w tym uczniowie z województw Polski zachodniej (dolnośląskie, lubuskie, zachodniopomorskie), co może mieć związek z przygranicznym położeniem regionów i związaną z tym możliwością korzystania z możliwości zakupu środków za granicą, jak również możliwie szybciej niż w innych regionach podjętą modą na tego rodzaju używki (por. tab. 15).

Wykres 10. Liczba prób zażywania dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Większa częstotliwość zażywania dopalaczy jest deklarowana częściej przez chłopców oraz młodzież z miast. Sprzyja temu także mieszkanie w innym miejscu niż dom rodzinny (zwłaszcza w internatach), choć tym razem bez znaczenia okazuje się być fakt podejmowania przez jednego z rodziców pracy poza miejscem zamieszkania. Jeśli chodzi o rodzaj szkoły, to w przypadku liceów ogólnokształcących mamy do czynienia z sytuacją, w której relatywnie największy odsetek osób wskazał na pojedyncze doświadczenia z zażywaniem dopalaczy, ale całkiem duża jest także grupa uczniów z bogatymi doświadczeniami w tym zakresie.

Tabela 16. Liczba prób zażywania dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
1 raz	51,2%	60,0%	45,1%	53,8%	52,9%	57,1%	42,6%	60,0%	48,5%	56,3%	50,0%	45,8%	66,7%	54,5%	61,5%	40,0%
2-5 razy	18,6%	20,0%	23,5%	23,1%	20,6%	17,1%	26,7%	20,0%	15,2%	18,8%	20,8%	20,3%	22,2%	31,8%	25,0%	20,0%
6 lub więcej razy	30,2%	20,0%	29,4%	23,1%	17,6%	20,0%	18,8%	20,0%	33,3%	18,8%	22,9%	27,1%	11,1%	13,6%	9,6%	35,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	5,0%
brak odpowiedzi	,0%	,0%	2,0%	,0%	8,8%	5,7%	11,9%	,0%	3,0%	6,3%	4,2%	6,8%	,0%	,0%	3,8%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 17. Liczba prób zażywania dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
1 raz	56,7%	47,2%	53,2%	48,5%	51,7%	51,2%	50,8%	52,2%	37,8%	35,3%	,0%
2-5 razy	22,6%	21,9%	20,6%	23,7%	22,0%	21,6%	21,3%	21,9%	33,3%	11,8%	,0%
6 lub więcej razy	19,2%	23,9%	21,0%	23,1%	21,3%	22,4%	16,4%	21,0%	24,4%	50,0%	66,7%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,3%	,7%	,0%	,4%	,5%	,0%	,3%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	1,0%	6,7%	4,5%	4,7%	4,7%	4,3%	11,5%	4,6%	4,4%	2,9%	33,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 18. Liczba prób zażywania dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
1 raz	52,3%	56,1%	33,3%	42,9%	44,0%	20,0%	,0%	,0%
2-5 razy	22,9%	17,1%	14,3%	28,6%	12,0%	40,0%	,0%	50,0%
6 lub więcej razy	19,8%	14,6%	52,4%	28,6%	44,0%	40,0%	50,0%	25,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	4,6%	12,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	25,0%

Źródło: ankiety z uczniami

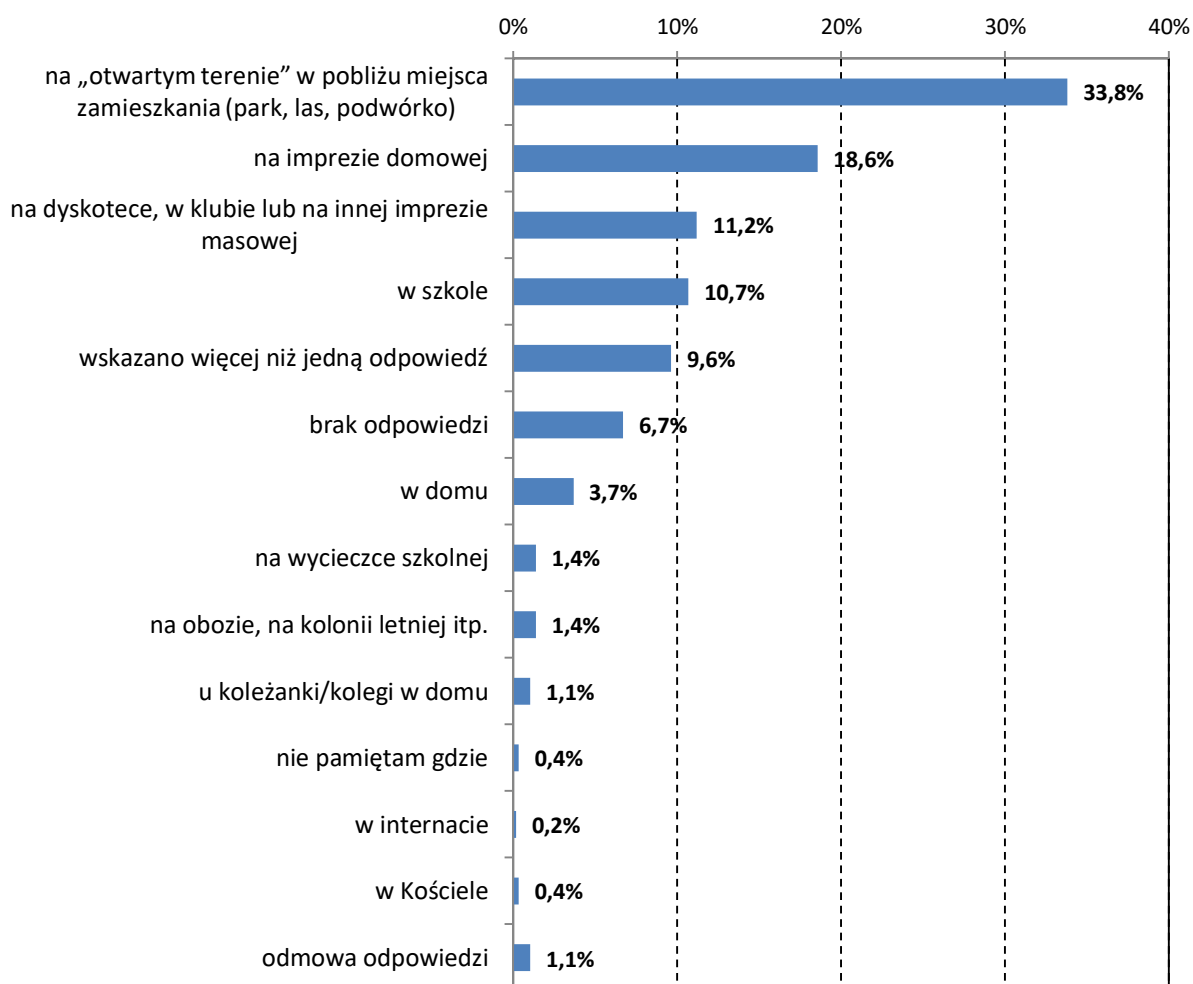
Tabela 19. Liczba prób zażywania dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
1 raz	54,3%	56,9%	50,0%	46,7%	51,2%	50,4%
2-5 razy	14,6%	15,7%	29,8%	24,8%	24,4%	21,5%
6 lub więcej razy	23,2%	25,5%	17,5%	23,1%	21,1%	22,4%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,6%	,0%	,0%	,4%	,0%	,4%
brak odpowiedzi	7,3%	2,0%	2,6%	5,0%	3,3%	5,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Jak wynika z przedstawionych niżej zestawień miejsca pierwszych prób dla co trzeciego ucznia biorącego udział w badaniu to okolice miejsca zamieszkania, choć co 5 doświadczał pierwszych prób na domowych imprezach. Szkoła i środowisko szkole, jakkolwiek pojawia się sumarycznie w kilkunastu procentach wskazań, nie jest zatem dominujące.

Wykres 11. Miejsca pierwszych prób z zażywaniem dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Uwzględniając „topografię” pierwszych doświadczeń z dopalaczami można zauważyć, że okolice miejsca zamieszkania są wskazywane głównie przez uczniów z lubuskiego i warmińsko-mazurskiego. Trudno tu jednak o wskazywanie jakichkolwiek wyraźnych prawidłowości i zależności. Chłopcy częściej doświadczali pierwszych kontaktów z dopalaczami na „otwartym terenie” czy na dyskotekach, z kolei w przypadku dziewczyn okazją do tego był wyjazd na kolonie czy obozy. Wyjazdy zorganizowane jako miejsca inicjacji kontaktów z dopalaczami były także częściej wskazywane przez uczniów z miast. Uczniowie mieszkający na wsiach częściej z kolei zażywali dopalaczy podczas domowych imprez. Charakter domu rodzinnego pokazuje, że w przypadku uczniów nie mieszkających z rodzicami następuje większa częstotliwość kontaktów z dopalaczami podczas imprez czy dyskotek, z kolei uczniowie mieszkający z rodzicami wykorzystują do tego pobyty na zorganizowanych wyjazdach. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której pobyty młodzieży poza domem rodzinnym (czy też z dala od kontroli rodzicielskiej) sprzyjają tego rodzaju doświadczeniom. Jeśli chodzi o poziom szkoły, to uczniowie gimnazjów najczęściej doświadczają pierwszych kontaktów z dopalaczami właśnie w szkołach. W przypadku starszych uczniów, częściej przebywających poza domem, spektrum miejsc inicjacji kontaktów z dopalaczami jest nieco szersze i częściej występuje tu „otwarty teren”.

Tabela 20. Miejsca pierwszych prób z zazywaniem dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
na imprezie domowej	18,6%	25,0%	15,7%	15,4%	20,6%	11,4%	14,9%	,0%	27,3%	12,5%	22,9%	20,3%	11,1%	18,2%	21,2%	35,0%
na dyskotecę, w klubie lub na innej imprezie masowej	16,3%	5,0%	7,8%	15,4%	14,7%	5,7%	9,9%	33,3%	9,1%	18,8%	14,6%	11,9%	,0%	9,1%	5,8%	15,0%
w szkole	20,9%	,0%	9,8%	15,4%	11,8%	8,6%	8,9%	6,7%	9,1%	25,0%	6,3%	13,6%	11,1%	13,6%	11,5%	,0%
w domu	,0%	10,0%	3,9%	,0%	2,9%	11,4%	6,9%	,0%	3,0%	,0%	4,2%	,0%	11,1%	,0%	1,9%	,0%
na wycieczce szkolnej	2,3%	5,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	4,0%	6,7%	3,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
na obozie, na kolonii letniej itp.	,0%	5,0%	,0%	,0%	,0%	2,9%	1,0%	6,7%	3,0%	,0%	2,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	10,0%
na „otwartym terenie” w pobliżu miejsca zamieszkania	30,2%	15,0%	41,2%	53,8%	38,2%	37,1%	27,7%	26,7%	33,3%	18,8%	27,1%	35,6%	44,4%	54,5%	40,4%	30,0%
w innym miejscu	,0%	5,0%	5,9%	,0%	5,9%	2,9%	7,9%	13,3%	3,0%	6,3%	6,3%	3,4%	,0%	,0%	1,9%	,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	7,0%	30,0%	9,8%	,0%	2,9%	5,7%	8,9%	,0%	9,1%	12,5%	12,5%	10,2%	11,1%	4,5%	15,4%	10,0%
brak odpowiedzi	4,7%	,0%	5,9%	,0%	2,9%	14,3%	9,9%	6,7%	,0%	6,3%	4,2%	5,1%	11,1%	,0%	1,9%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 21. Miejsca pierwszych prób z zazywaniem dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
na imprezie domowej	11,5%	10,8%	13,1%	9,4%	11,1%	10,8%	9,8%	10,5%	13,3%	11,8%	33,3%
na dyskotecę, w klubie lub na innej imprezie masowej	8,7%	11,9%	10,9%	10,4%	9,3%	10,0%	8,2%	9,6%	22,2%	26,5%	,0%
w szkole	3,4%	3,9%	5,2%	2,3%	4,0%	4,6%	3,3%	3,7%	2,2%	,0%	,0%
w domu	,5%	1,9%	1,5%	1,3%	1,1%	1,3%	1,6%	1,5%	,0%	,0%	,0%
na wycieczce szkolnej	,5%	1,9%	1,9%	1,0%	1,6%	1,9%	1,6%	2,2%	,0%	,0%	,0%
na obozie, na kolonii letniej itp.	40,4%	30,3%	30,0%	37,5%	33,7%	31,8%	34,4%	32,1%	26,7%	20,6%	33,3%
na „otwartym terenie” w pobliżu miejsca zamieszkania	2,9%	5,3%	4,1%	4,7%	4,7%	3,8%	6,6%	3,7%	6,7%	8,8%	,0%
w innym miejscu	7,7%	10,3%	9,7%	9,4%	10,0%	11,6%	14,8%	11,7%	6,7%	11,8%	,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	4,3%	5,8%	5,2%	5,4%	5,8%	5,7%	6,6%	6,5%	,0%	2,9%	,0%
brak odpowiedzi	11,5%	10,8%	13,1%	9,4%	11,1%	10,8%	9,8%	10,5%	13,3%	11,8%	33,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 22. Miejsca pierwszych prób z zażywaniem dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
na imprezie domowej	17,9%	19,5%	28,6%	42,9%	12,0%	,0%	,0%	25,0%
na dyskotecę, w klubie lub na innej imprezie masowej	10,9%	17,1%	19,0%	,0%	8,0%	,0%	,0%	25,0%
w szkole	10,0%	12,2%	9,5%	7,1%	16,0%	40,0%	50,0%	,0%
w domu	3,9%	4,9%	,0%	,0%	4,0%	,0%	,0%	,0%
na wycieczce szkolnej	,9%	2,4%	4,8%	7,1%	4,0%	,0%	,0%	,0%
na obozie, na kolonii letniej itp.	1,3%	2,4%	,0%	,0%	4,0%	,0%	,0%	,0%
na „otwartym terenie” w pobliżu miejsca zamieszkania	35,3%	19,5%	28,6%	42,9%	36,0%	20,0%	,0%	25,0%
w innym miejscu	4,1%	7,3%	9,5%	,0%	4,0%	,0%	,0%	,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	9,8%	9,8%	,0%	,0%	8,0%	40,0%	50,0%	25,0%
brak odpowiedzi	5,9%	4,9%	,0%	,0%	4,0%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

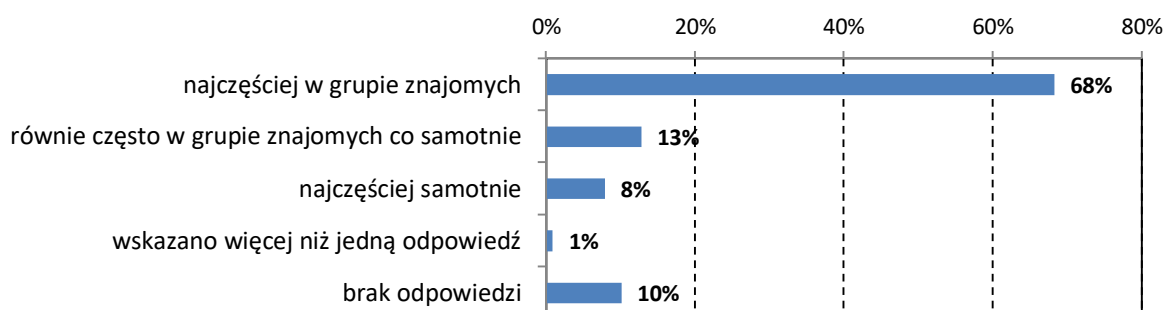
Tabela 23. Liczba prób zażywania dopalaczy wśród uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
na imprezie domowej	18,3%	15,7%	21,1%	18,2%	21,1%	17,7%
na dyskotecę, w klubie lub na innej imprezie masowej	6,7%	15,7%	13,2%	12,4%	9,8%	11,4%
w szkole	12,8%	5,9%	12,3%	9,5%	13,8%	9,9%
w domu	5,5%	5,9%	1,8%	2,9%	4,9%	3,4%
na wycieczce szkolnej	1,8%	,0%	2,6%	,8%	1,6%	1,3%
na obozie, na kolonii letniej itp.	1,2%	2,0%	1,8%	1,2%	,0%	1,8%
na „otwartym terenie” w pobliżu miejsca zamieszkania	29,3%	41,2%	31,6%	36,4%	27,6%	35,7%
w innym miejscu	6,7%	3,9%	3,5%	3,3%	4,9%	4,3%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	9,8%	9,8%	7,0%	10,7%	12,2%	9,0%
brak odpowiedzi	7,9%	,0%	5,3%	4,5%	4,1%	5,6%

Źródło: ankiety z uczniami

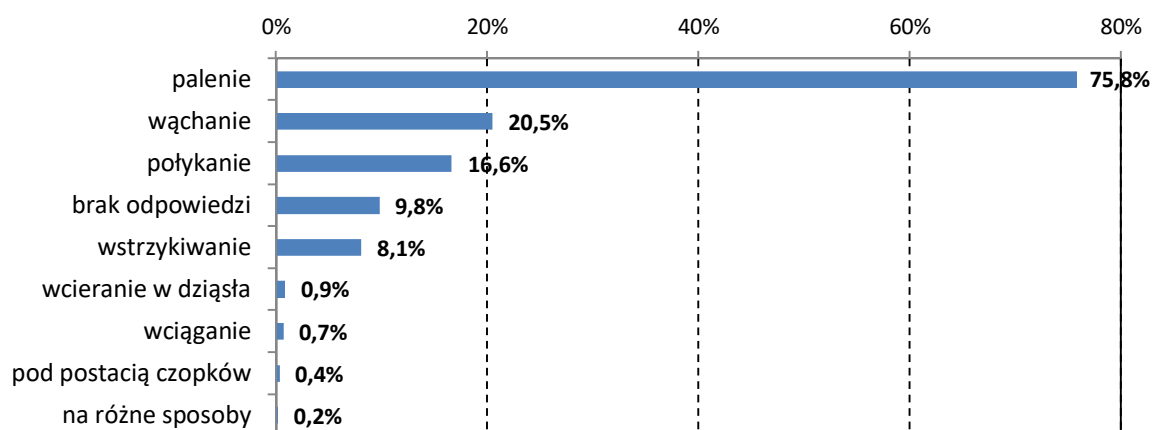
Analiza okoliczności zażywania dopalaczy wskazuje, że istotna jest w tym kontekście rola grupy i otoczenia rówieśniczego. 8 na 10 uczniów uczestniczących w badaniu wskazywało (w sumie 81%), że zażywało dopalacze albo tylko w gronie znajomych, albo w gronie znajomych równie często co samotnie. Dominujący sposób zażywania to palenie, choć do 5 ankietowany wskazywał na wążanie, a co 6 na połykanie.

Wykres 12. Okoliczności zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 13. Sposób zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Analiza przestrzennych determinant rozkładu zmiennych dotyczących okoliczności i sposobów zażywania dopalaczy nie wskazuje na istnienie w tym względzie istotnych zależności. Rozkład ten ma dość przypadkowy charakter. W przypadku płci zarówno kobiety relatywnie częściej niż mężczyźni decydują się na doświadczenia z dopalaczami w gronie znajomych, podobnie jak mieszkańcy miast choć tu różnice są mniejsze. Nie występują tu też praktycznie istotne różnice jeśli chodzi o sposoby zażywania dopalaczy.

Charakter domu rodzinnego (mieszkanie z rodzicami vs inna formuła) również nie stanowi zmiennej determinującej okoliczności czy sposoby zażywania dopalaczy. Może jedynie samodzielnie zamieszkanie nieco bardziej sprzyja kontaktom towarzyskim w grupach rówieśniczych, stąd też nieco częstsze wskazania na takie okoliczności zażywania dopalaczy. Z kolei w przypadku uczniów gimnazjów mamy do czynienia z relatywnie częstszymi wskazaniami na samotne zażywanie dopalaczy. Częściej też niż w przypadku uczniów innych szkół dopalacze są zażywane poprzez wążanie i wstrzykiwanie.

Tabela 24. Okoliczności zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
najczęściej w grupie znajomych	67,4%	55,0%	78,4%	92,3%	64,7%	62,9%	65,3%	73,3%	63,6%	68,8%	62,5%	71,2%	66,7%	86,4%	67,3%	65,0%
równie często w grupie znajomych co samotnie	16,3%	25,0%	9,8%	,0%	11,8%	8,6%	16,8%	13,3%	15,2%	6,3%	14,6%	6,8%	,0%	4,5%	15,4%	20,0%
najczęściej samotnie	7,0%	20,0%	2,0%	,0%	8,8%	5,7%	7,9%	6,7%	15,2%	12,5%	8,3%	11,9%	11,1%	,0%	3,8%	10,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	4,7%	,0%	2,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	6,3%	2,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	4,7%	,0%	7,8%	7,7%	14,7%	22,9%	9,9%	6,7%	6,1%	6,3%	12,5%	10,2%	22,2%	9,1%	13,5%	5,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 25. Okoliczności zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
najczęściej w grupie znajomych	75,5%	64,2%	67,4%	69,6%	68,1%	67,1%	68,9%	69,4%	68,9%	64,7%	66,7%
równie często w grupie znajomych co samotnie	12,0%	13,3%	11,6%	13,4%	11,5%	11,3%	8,2%	10,2%	17,8%	11,8%	33,3%
najczęściej samotnie	3,4%	10,6%	9,0%	7,0%	8,6%	9,4%	8,2%	8,6%	6,7%	14,7%	0,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	1,4%	,6%	1,5%	0,3%	0,7%	0,5%	0,0%	0,3%	0,0%	5,9%	0,0%
brak odpowiedzi	7,7%	11,4%	10,5%	9,7%	11,1%	11,6%	14,8%	11,4%	6,7%	2,9%	0,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 26. Okoliczności zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
najczęściej w grupie znajomych	69,3%	61,0%	61,9%	64,3%	72,0%	80,0%	50,0%	50,0%
równie często w grupie znajomych co samotnie	11,1%	19,5%	28,6%	7,1%	24,0%	,0%	,0%	25,0%
najczęściej samotnie	8,5%	,0%	4,8%	21,4%	4,0%	20,0%	,0%	,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,9%	,0%	4,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	10,2%	19,5%	,0%	7,1%	,0%	,0%	50,0%	25,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 27. Okoliczności zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
najczęściej w grupie znajomych	64,6%	82,4%	70,2%	66,9%	67,5%	68,6%
równie często w grupie znajomych co samotnie	11,6%	5,9%	9,6%	16,5%	11,4%	13,0%
najczęściej samotnie	10,4%	2,0%	6,1%	8,3%	11,4%	7,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	1,2%	0,0%	1,8%	0,4%	0,8%	0,9%
brak odpowiedzi	12,2%	9,8%	12,3%	7,9%	8,9%	10,5%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 28. Sposoby zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MłP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
palenie	69,8%	80,0%	78,4%	84,6%	64,7%	68,6%	76,2%	66,7%	69,7%	75,0%	79,2%	78,0%	77,8%	90,9%	76,9%	85,0%
połykanie	18,6%	35,0%	13,7%	15,4%	8,8%	20,0%	11,9%	33,3%	18,2%	12,5%	10,4%	20,3%	22,2%	13,6%	21,2%	15,0%
wąchanie	32,6%	25,0%	17,6%	23,1%	8,8%	17,1%	23,8%	6,7%	39,4%	6,3%	16,7%	22,0%	22,2%	13,6%	13,5%	25,0%
wstrzykiwanie	9,3%	25,0%	3,9%	,0%	11,8%	8,6%	6,9%	,0%	9,1%	6,3%	4,2%	15,3%	,0%	4,5%	7,7%	5,0%
w inny sposób	2,3%	10,0%	2,0%	,0%	,0%	2,9%	3,0%	,0%	,0%	,0%	4,2%	6,8%	,0%	,0%	1,9%	5,0%
brak odpowiedzi	4,7%	,0%	9,8%	7,7%	14,7%	14,3%	8,9%	6,7%	6,1%	12,5%	12,5%	6,8%	11,1%	4,5%	13,5%	5,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 29. Sposoby zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
palenie	80,8%	73,1%	76,8%	74,9%	74,9%	74,1%	78,7%	75,0%	82,2%	73,5%	100,0%
połykanie	15,9%	16,9%	17,6%	16,1%	16,6%	18,6%	13,1%	17,3%	11,1%	41,2%	,0%
wąchanie	21,2%	20,0%	20,2%	20,7%	21,3%	22,4%	18,0%	20,7%	13,3%	26,5%	33,3%
wstrzykiwanie	7,2%	8,3%	9,4%	7,0%	7,5%	8,6%	9,8%	8,3%	11,1%	23,5%	,0%
w inny sposób	2,4%	2,8%	2,6%	3,0%	2,9%	3,0%	4,9%	3,4%	8,9%	5,9%	,0%
brak odpowiedzi	6,3%	10,6%	9,4%	8,7%	10,4%	9,7%	11,5%	10,5%	2,2%	2,9%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 30. Sposoby zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym (ale nie w domu rodzinnym)	w internacie	na stacji	sam we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
palenie	76,0%	68,3%	76,2%	85,7%	72,0%	100,0%	50,0%	100,0%
połykanie	15,9%	17,1%	14,3%	14,3%	28,0%	20,0%	50,0%	25,0%
wąchanie	20,9%	9,8%	23,8%	7,1%	28,0%	20,0%	50,0%	50,0%
wstrzykiwanie	7,0%	2,4%	14,3%	7,1%	24,0%	20,0%	50,0%	25,0%
w inny sposób	3,1%	2,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%
brak odpowiedzi	9,4%	17,1%	,0%	,0%	4,0%	,0%	50,0%	,0%

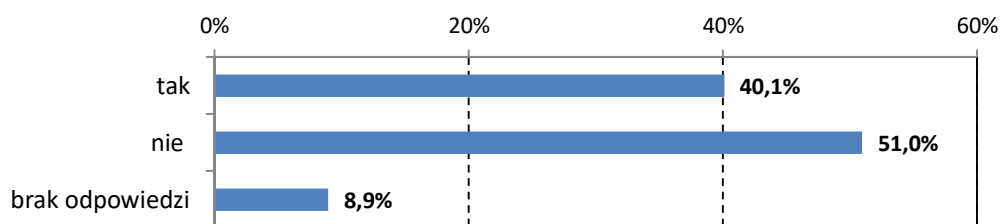
Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 31. Sposoby zażywania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
palenie	68,3%	82,4%	77,2%	78,9%	77,2%	75,3%
połykanie	19,5%	21,6%	14,9%	14,5%	22,0%	15,2%
wąchanie	23,8%	17,6%	13,2%	22,3%	17,1%	21,3%
wstrzykiwanie	10,4%	13,7%	7,0%	5,8%	13,0%	6,7%
w inny sposób	5,5%	,0%	,9%	2,5%	4,9%	2,2%
brak odpowiedzi	12,8%	3,9%	9,6%	7,4%	6,5%	9,9%

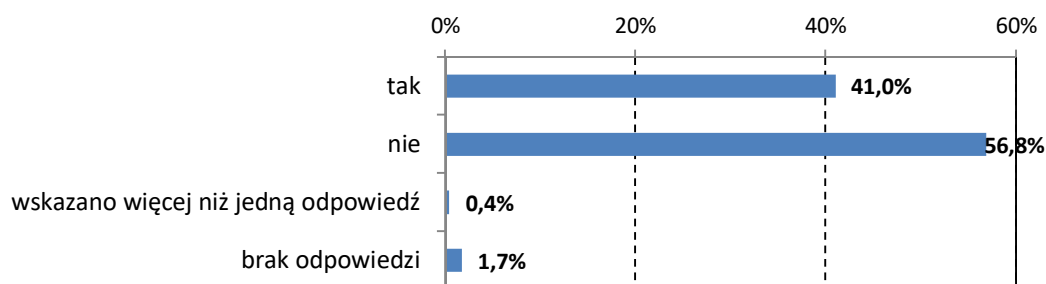
Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 14. Zażywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 15. Zażywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 30 dni.

Źródło: ankiety z uczniami

Co 4 uczeń zażywał dopalacze zarówno w ciągu ostatniego roku, jak i w ciągu ostatniego miesiąca (wykresy 14 i 15). „Topografia” rozmieszczenia danych dotyczących zażywania dopalaczy w ciągu ostatnich 12 miesięcy pokazuje przy tym, że najwięcej doświadczeń mają tu uczniowie z województwa opolskiego oraz dolnośląskiego, z kolei najmniej mieszkający na Podlasiu. W przypadku 30-dniowego okresu rozkład danych jest nieco inny i tu najwięcej uczniów zdecydowało się na to w województwie podkarpackim. Na uwagę zasługuje przy tym województwo świętokrzyskie, gdzie w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie żaden z uczniów biorących udział w badaniu nie zażywał dopalaczy.

Patrząc na inne determinanty trzeba podkreślić, że płeć ma tu znaczenie, ale przy okresie 30-dniowym i tu chłopcy częściej niż dziewczyny podejmowali próby zażywania dopalaczy. Niejednoznaczny jest wpływ na doświadczenia uczniów z dopalaczami w podanych okresach miejsca, w którym mieszkają. Zamieszkanie poza domem rodzinnym (np. w internacie czy na stacji) może wpływać na zaistnienie doświadczeń, ale nie jest bezwzględną regułą. Trzeba natomiast zwrócić uwagę, że w okresie 30 dni poprzedzających badanie to uczniowie gimnazjum wyraźnie częściej niż pozostali zdecydowali się na zażywanie dopalaczy.

Tabela 32. Zazywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
tak	46,5%	60,0%	39,2%	69,2%	20,6%	42,9%	36,6%	73,3%	33,3%	18,8%	37,5%	49,2%	22,2%	31,8%	38,5%	40,0%
nie	51,2%	40,0%	52,9%	23,1%	61,8%	40,0%	57,4%	13,3%	60,6%	75,0%	50,0%	39,0%	55,6%	63,6%	50,0%	60,0%
brak odpowiedzi	2,3%	,0%	7,8%	7,7%	17,6%	17,1%	5,9%	13,3%	6,1%	6,3%	12,5%	11,9%	22,2%	4,5%	11,5%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 33. Zazywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
tak	41,8%	39,2%	36,7%	42,8%	39,5%	41,2%	37,7%	38,3%	40,0%	58,8%	33,3%
nie	51,9%	50,6%	53,6%	49,2%	50,6%	49,1%	54,1%	50,9%	55,6%	32,4%	66,7%
brak odpowiedzi	6,3%	10,3%	9,7%	8,0%	10,0%	9,7%	8,2%	10,8%	4,4%	8,8%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 34. Zazywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
tak	40,7%	17,1%	42,9%	42,9%	56,0%	40,0%	50,0%	75,0%
nie	50,5%	65,9%	52,4%	57,1%	36,0%	60,0%	,0%	25,0%
brak odpowiedzi	8,7%	17,1%	4,8%	,0%	8,0%	,0%	50,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 35. Zazywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejsce zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
tak	39,6%	35,3%	34,2%	44,2%	46,3%	38,3%
nie	45,7%	60,8%	56,1%	50,0%	45,5%	52,5%
brak odpowiedzi	14,6%	3,9%	9,6%	5,8%	8,1%	9,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 36. Zażywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 30 dni wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MłP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
tak	40,0%	75,0%	35,0%	22,2%	14,3%	46,7%	34,2%	41,7%	81,8%	33,3%	52,6%	38,7%	,0%	28,6%	35,0%	37,5%
nie	60,0%	16,7%	65,0%	77,8%	71,4%	53,3%	65,8%	58,3%	18,2%	33,3%	47,4%	58,1%	100,0%	71,4%	65,0%	50,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	12,5%
brak odpowiedzi	,0%	8,3%	,0%	,0%	14,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	33,3%	,0%	3,2%	,0%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 37. Zażywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 30 dni w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
tak	48,3%	36,3%	43,6%	40,0%	40,3%	41,7%	39,1%	41,7%	36,8%	61,9%	,0%
nie	50,6%	61,0%	54,5%	57,7%	58,0%	55,8%	60,9%	57,5%	63,2%	33,3%	100,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,7%	1,0%	,0%	,6%	,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	1,1%	2,1%	1,0%	2,3%	1,1%	1,9%	,0%	,8%	,0%	4,8%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 38. Zażywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 30 dni wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
tak	39,8%	57,1%	10,0%	66,7%	42,9%	100,0%	100,0%	66,7%
nie	58,6%	42,9%	80,0%	33,3%	50,0%	,0%	,0%	33,3%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	1,0%	,0%	10,0%	,0%	7,1%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 39. Zażywanie dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu w ciągu ostatnich 30 dni wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
tak	51,5%	33,3%	28,2%	40,4%	44,8%	40,0%
nie	48,5%	66,7%	69,2%	56,0%	55,2%	57,1%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,9%	,0%	,6%
brak odpowiedzi	,0%	,0%	2,6%	2,8%	,0%	2,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Podsumowanie

Niemal połowa spośród uczniów uczestniczących w badaniu zadeklarowała, że proponowano im zażywanie narkotyków lub dopalaczy. Niemal trzykrotnie częściej były to przy tym narkotyki. Zwraca przy tym uwagę fakt, że było to powszechniejsze w zachodniej części kraju (województwa: dolnośląskie i lubuskie), co może mieć związek z położeniem w pobliżu granicy z Niemcami. Najniższy poziom wskazań to z kolei województwa Polski południowej (małopolskie i podkarpackie) oraz podlaskie. Mówimy zatem o regionach uznawanych powszechnie za obszary, gdzie silnie zakorzenione jest tradycyjne podejście do modelu rodziny oraz wychowania dzieci. Propozycje zażywania narkotyków czy dopalaczy częściej otrzymywali chłopcy, uczniowie mieszkający w miastach, jak również uczniowie niemieszkający z rodzicami. Patrząc na opisywany wpływ modelu rodziny na zachowania młodzieży (Charakterystyka populacji używającej środków zastępczych) można uznać szeroko rozumiane **postawy rodzicielskie** (opieka i kontrola) jako jedną z kluczowych determinant pojawiania się u młodzieży doświadczeń z dopalaczami. Natężenie propozycji zażywania narkotyków lub dopalaczy było także częstsze w szkołach ponadgimnazjalnych.

Niemal 6 na dziesięciu uczniów nie zna nikogo zażywającego dopalacze, a co 5 zna 1 lub 2 takie osoby. W przypadku jednak co 8 osoby deklarowana jest znajomość nawet 6 lub więcej osób, co sprawia, że mówimy o dość powszechnym zjawisku. Zwraca uwagę relatywnie większa liczba wskazań na brak lub mniejszą liczbę osób z otoczenia uczniów zażywających dopalacze w województwach uznawanych za konserwatywne w kontekście modelu rodziny czy z silnymi tradycjami religijnymi (małopolskie, podlaskie, podkarpackie czy opolskie). Zachodnia część Polski to także regiony, gdzie uczniowie wskazywali na relatywnie intensywniejsze doświadczenia z dopalaczami, co może mieć związek z przygranicznym położeniem regionów i wynikającą z tego możliwością korzystania z możliwości zakupu środków za granicą, jak również możliwie szybciej niż w innych regionach podjętą modą na tego rodzaju używki. Większa częstotliwość zażywania dopalaczy jest deklarowana częściej przez młodzież z miast, co zapewne wiąże się z większą dostępnością dopalaczy. Sprzyja temu także mieszkanie w innym miejscu niż dom rodzinny.

Miejsca pierwszych prób dla co trzeciego ucznia biorącego udział w badaniu to okolice miejsca zamieszkania, choć co 5 doświadczał pierwszych prób na domowych imprezach. Szkoła i środowisko szkole, jakkolwiek pojawia się sumarycznie w kilkunastu procentach wskazań, nie jest zatem dominujące. W przypadku uczniów nie mieszkających z rodzicami następuje większa częstotliwość kontaktów z dopalaczami podczas imprez czy dyskotek, z kolei uczniowie mieszkający z rodzicami wykorzystują do tego pobyty na zorganizowanych wyjazdach. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której pobyty młodzieży poza domem rodzinnym (czy też z dala od kontroli rodzicielskiej) sprzyjają tego rodzaju doświadczeniom.

Analiza okoliczności zażywania dopalaczy wskazuje, że istotna jest w tym kontekście **rola grupy i otoczenia rówieśniczego**. 8 na 10 uczniów uczestniczących w badaniu wskazywało (w sumie 81%), że zażywało dopalacze albo tylko w gronie znajomych, albo w gronie znajomych równie często co samotnie.

Co 4 uczeń zażywał dopalacze zarówno w ciągu ostatniego roku, jak i w ciągu ostatniego miesiąca. „Topografia” rozmieszczenia danych dotyczących zażywania dopalaczy w ciągu ostatnich 12 miesięcy pokazuje przy tym, że najwięcej doświadczeń mają tu uczniowie z województwa opolskiego oraz dolnośląskiego, z kolei najmniej mieszkający na Podlasiu. W przypadku 30-dniowego okresu rozkład danych jest nieco inny i tu najwięcej uczniów decydowało się na to w województwie podkarpackim. Na uwagę zasługuje przy tym województwo świętokrzyskie, gdzie w ciągu miesiąca poprzedzającego badanie żaden z uczniów biorących udział w badaniu nie zażywał dopalaczy.

3.6 Dostępność „dopalaczy”

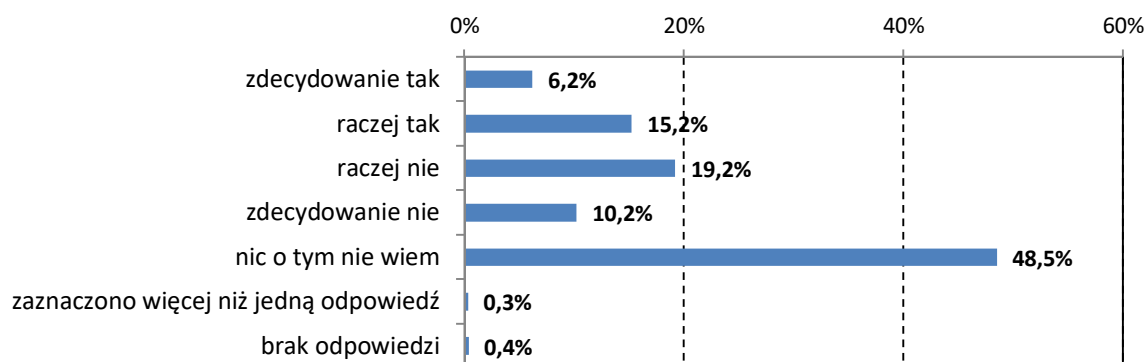
Uczniowie byli w trakcie ankiety zapytani o to, jak łatwy jest dostęp do różnego rodzaju używek. Jak pokazuje poniższa tabela najprościej jest kupić piwo i papierosy, a więc „najlżejsze” z wymienionych rodzajów używek. Najtrudniejszy jest natomiast dostęp do narkotyków i dopalaczy.

Tabela 40. Ocena poziomu łatwości w dostępie do różnych używek.

	wódka	wino	piwo	papierosy	narkotyki	dopalacze
bardzo łatwo	27,0%	28,5%	41,9%	41,4%	10,7%	10,2%
łatwo	28,1%	28,6%	31,0%	29,7%	17,6%	15,6%
ani łatwo ani trudno	21,8%	21,8%	13,6%	14,2%	25,1%	25,8%
trudno	14,4%	12,9%	7,3%	7,7%	22,9%	22,8%
bardzo trudno	7,8%	6,8%	4,8%	5,3%	21,8%	23,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	0,0%	0,1%	0,1%	0,2%	0,1%	0,1%
brak odpowiedzi	0,9%	1,4%	1,4%	1,6%	1,8%	2,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 16. Ocena w łatwości w dostępie do dopalaczy w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Dla co piątego ucznia dopalacze są jego okolicy ‘w zasięgu ręki’, zdecydowanie łatwo bądź łatwo dostępne. Z kolei niemal co drugi ankietowany nie ma wiedzy na ten temat. Najwięcej wskazań na łatwy dostęp padło przy tym w województwie łódzkim, pomorskim, warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim. Generalnie co 4-5 uczniów w każdym z województw był wg ich deklaracji łatwo kupić dopalacze w swojej okolicy. Nieco częściej na łatwy dostęp wskazują chłopcy, a wyraźnie częściej mieszkańcy miast. Na pewno ułatwionemu dostępowi czy też wiedzy o możliwościach dostępu sprzyja też samodzielne zamieszkanie we własnym mieszkaniu. Wiedza ta rośnie także wraz z wiekiem będąc wyższą wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

Tabela 41. Ocena w łatwości w dostępie do dopalaczy w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
zdecydowanie tak	8,3%	5,0%	5,0%	4,9%	7,9%	7,3%	6,6%	2,2%	4,7%	4,0%	7,1%	6,0%	3,5%	7,8%	6,3%	6,2%
raczej tak	14,0%	20,4%	15,6%	14,6%	20,9%	10,7%	13,4%	13,4%	15,9%	14,5%	19,7%	15,6%	16,4%	17,0%	12,5%	14,1%
raczej nie	18,1%	19,8%	19,1%	19,4%	20,9%	19,7%	17,5%	15,7%	25,4%	19,7%	19,4%	16,6%	18,4%	19,3%	22,4%	13,2%
zdecydowanie nie	11,4%	8,8%	12,8%	6,9%	8,5%	11,3%	8,8%	14,2%	10,9%	12,1%	8,3%	8,1%	11,4%	12,4%	10,4%	13,2%
nic o tym nie wiem	47,2%	45,6%	47,5%	53,5%	40,6%	50,4%	52,9%	54,5%	41,9%	49,7%	44,6%	53,2%	49,3%	43,1%	47,4%	52,4%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,0%	,0%	,0%	,9%	,2%	,4%	,0%	,6%	,0%	,9%	,2%	,0%	,0%	,5%	,4%
brak odpowiedzi	,5%	,3%	,0%	,7%	,3%	,4%	,4%	,0%	,6%	,0%	,0%	,3%	1,0%	,5%	,5%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 42. Ocena w łatwości w dostępie do dopalaczy w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
zdecydowanie tak	4,6%	7,5%	5,2%	6,9%	5,4%	5,0%	9,8%	5,0%	8,4%	30,1%	14,3%
raczej tak	15,5%	14,9%	13,1%	17,1%	14,6%	14,6%	19,6%	14,4%	18,5%	27,7%	28,6%
raczej nie	18,2%	20,1%	23,0%	15,8%	19,4%	19,5%	18,5%	20,4%	15,3%	10,8%	14,3%
zdecydowanie nie	8,8%	11,4%	14,2%	6,7%	10,6%	10,7%	5,3%	10,7%	5,2%	4,8%	14,3%
nic o tym nie wiem	52,4%	45,1%	43,7%	52,8%	49,4%	49,6%	45,7%	48,9%	51,4%	22,9%	14,3%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,4%	,4%	,3%	,3%	,3%	,8%	,3%	,8%	1,2%	14,3%
brak odpowiedzi	,2%	,5%	,4%	,3%	,4%	,4%	,3%	,4%	,4%	2,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 43. Ocena w łatwości w dostępie do dopalaczy w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
zdecydowanie tak	5,5%	9,8%	6,8%	11,9%	16,8%	16,7%	36,4%	5,9%
raczej tak	14,4%	18,7%	20,3%	23,7%	23,9%	33,3%	,0%	23,5%
raczej nie	19,7%	17,0%	18,8%	18,6%	9,7%	12,5%	9,1%	5,9%
zdecydowanie nie	10,5%	6,9%	12,8%	3,4%	9,7%	4,2%	,0%	5,9%
nic o tym nie wiem	49,2%	47,1%	39,8%	42,4%	38,1%	33,3%	45,5%	52,9%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,3%	,3%	,8%	,0%	,9%	,0%	9,1%	5,9%
brak odpowiedzi	,4%	,3%	,8%	,0%	,9%	,0%	,0%	,0%

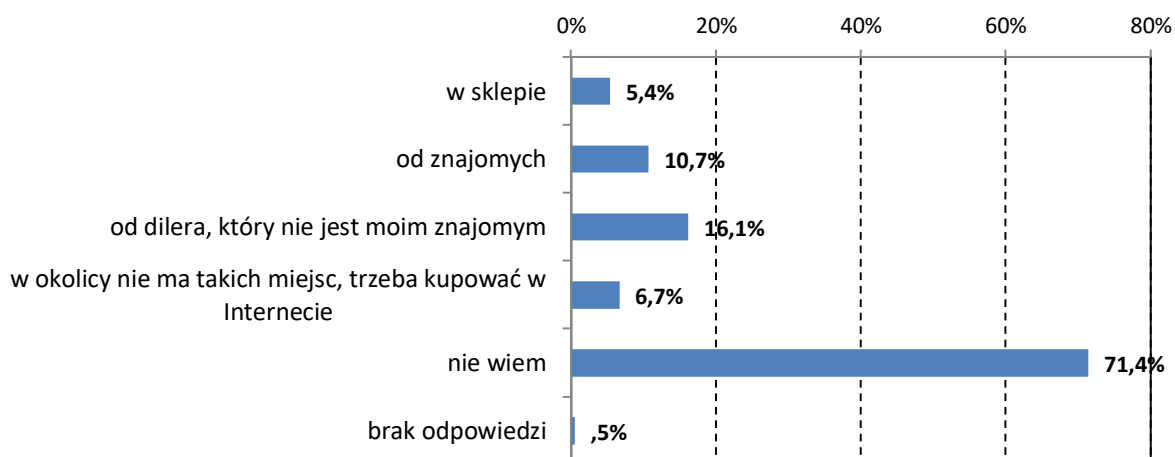
Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 44. Ocena w łatwości w dostępie do dopalaczy w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
zdecydowanie tak	4,2%	4,0%	6,8%	12,9%	7,2%	5,9%
raczej tak	10,8%	19,0%	19,1%	18,5%	14,4%	15,3%
raczej nie	18,8%	18,1%	17,6%	22,9%	19,7%	19,1%
zdecydowanie nie	13,0%	4,8%	7,7%	11,2%	10,8%	10,1%
nic o tym nie wiem	52,3%	53,4%	48,3%	34,3%	47,2%	48,8%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,4%	,4%	,3%	,2%	,3%	,3%
brak odpowiedzi	,6%	,3%	,3%	,1%	,4%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 17. Miejsca, gdzie można kupić dopalacze w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Jeśli chodzi o miejsca nabywania dopalaczy to są to przede wszystkim osoby znajome oraz dilerzy. Na takie możliwości wskazała w sumie ponad jedna czwarta ankietowanych uczniów. Sklepy z dopalaczami to domena województwa łódzkiego (niemal co 10 uczeń z tego regionu wskazał na taką możliwość). Trzeba też podkreślić, że reaktywnie najmniejszą wiedzą na temat sposobów kupowania dopalaczy mieli uczniowie z województwa świętokrzyskiego – ponad trzy czwarte spośród nich nie potrafiło określić możliwości nabywania dopalaczy. W tym regionie dilerzy są też najmniej aktywni w docieraniu do uczniów.

Patrząc na inne zmienne można zauważyć, że dziewczyny w większym stopniu nie orientują się na temat możliwych sposobów nabywania dopalaczy. Łatwiejszy dostęp od znajomych lub dilerów mają co łatwe do przewidzenia uczniowie z miast, ale też młodzi ludzie mieszkający samotnie, pozbawieni kontroli rodzicielskiej. Ponownie rodzaj szkoły (wiek uczniów) ma wpływ na ich wiedzę na temat dostępności dopalaczy. W przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych jest ona relatywnie większa niż w u gimnazjalistów.

Tabela 45. Miejsca, gdzie można kupić dopalacze w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
w sklepie	6,2%	4,4%	4,4%	1,4%	9,1%	6,0%	4,2%	4,5%	7,1%	4,0%	2,3%	5,3%	8,0%	7,8%	6,1%	4,0%
od znajomych	12,2%	13,8%	10,0%	9,0%	11,5%	10,0%	9,9%	7,5%	8,6%	10,4%	14,3%	12,3%	6,0%	9,6%	9,3%	13,2%
od dilera, który nie jest moim znajomym	17,6%	16,7%	15,3%	20,1%	14,2%	15,4%	17,0%	14,2%	14,7%	13,3%	18,6%	16,9%	9,5%	18,8%	15,2%	17,6%
w okolicy nie ma takich miejsc, trzeba kupować w Internecie	6,7%	5,0%	11,3%	3,5%	6,7%	6,2%	6,7%	6,0%	6,8%	5,2%	5,7%	6,1%	5,5%	6,9%	8,9%	5,3%
nie wiem	69,4%	72,0%	69,7%	72,9%	69,4%	73,3%	71,5%	75,4%	72,6%	74,6%	69,4%	71,8%	76,1%	67,9%	70,1%	70,9%
brak odpowiedzi	,8%	,0%	,0%	,7%	,6%	,2%	,8%	,0%	,6%	,0%	,0%	,7%	1,0%	,5%	,7%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 46. Miejsca, gdzie można kupić dopalacze w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
w sklepie	4,0%	6,6%	4,3%	6,3%	5,1%	4,7%	7,0%	4,5%	6,8%	24,1%	14,3%
od znajomych	11,4%	10,1%	9,5%	11,7%	9,9%	10,1%	15,1%	10,0%	13,7%	22,9%	28,6%
od dilera, który nie jest moim znajomym	15,6%	16,5%	14,0%	17,8%	15,2%	15,1%	20,2%	15,1%	20,9%	30,1%	42,9%
w okolicy nie ma takich miejsc, trzeba kupować w Internecie	6,1%	7,2%	7,8%	5,7%	6,7%	6,8%	4,8%	6,7%	8,0%	2,4%	14,3%
nie wiem	73,5%	69,6%	72,8%	70,2%	73,0%	73,1%	64,1%	73,4%	64,3%	36,1%	42,9%
brak odpowiedzi	,3%	,7%	,6%	,4%	,4%	,4%	1,1%	,4%	,4%	2,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 47. Miejsca, gdzie można kupić dopalacze w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
w sklepie	5,0%	6,6%	3,8%	5,1%	15,9%	12,5%	27,3%	11,8%
od znajomych	10,1%	12,4%	17,3%	18,6%	15,9%	25,0%	18,2%	11,8%
od dilera, który nie jest moim znajomym	15,3%	17,2%	22,6%	23,7%	27,4%	37,5%	36,4%	17,6%
w okolicy nie ma takich miejsc, trzeba kupować w Internecie	6,8%	7,8%	4,5%	3,4%	3,5%	8,3%	,0%	11,8%
nie wiem	72,8%	65,2%	60,9%	61,0%	53,1%	45,8%	54,5%	70,6%
brak odpowiedzi	,5%	,9%	,8%	,0%	,9%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 48. Miejsca, gdzie można kupić dopalacze w okolicy zamieszkałej przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
w sklepie	4,3%	4,7%	5,6%	8,7%	5,1%	5,4%
od znajomych	7,1%	10,9%	13,4%	16,7%	12,2%	10,4%
od dilera, który nie jest moim znajomym	12,7%	17,3%	17,1%	22,5%	18,7%	15,5%
w okolicy nie ma takich miejsc, trzeba kupować w Internecie	8,0%	4,8%	5,4%	6,4%	6,6%	6,7%
nie wiem	76,0%	73,3%	69,4%	59,8%	70,7%	71,5%
brak odpowiedzi	,6%	,2%	,4%	,5%	,4%	,5%

Źródło: ankiety z uczniami

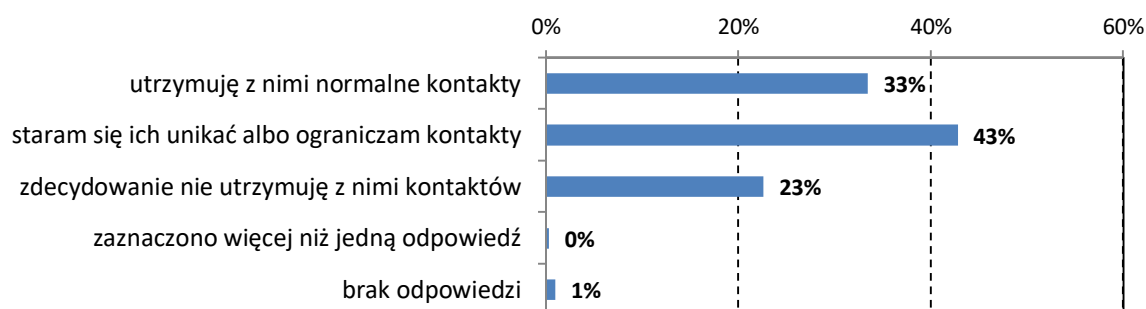
Podsumowanie

Zgodnie z opiniami uczniów wyrażonymi w ankietach najprościej jest wg nich kupić piwo i papierosy, a więc „najłżejsze” z używek. Najtrudniejszy jest natomiast dostęp do narkotyków i dopalaczy. Dla co piątego ucznia dopalacze są jego okolicy ‘w zasięgu ręki’, a więc co najmniej łatwo dostępne. Na pewno ułatwionemu dostępowi czy też wiedzy o możliwościach dostępu sprzyja też samodzielne zamieszkania we własnym mieszkaniu. Wiedza ta rośnie także wraz z wiekiem będąc wyższą wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Oceniając dostępność dopalaczy trzeba zwrócić uwagę na aktywność osób znajomych oraz dilerów (te dwie funkcje mogą się łączyć bez wiedzy po stronie respondentów), którzy docierają z dopalaczami do co czwartego z ankietowanych uczniów. Sklepy z dopalaczami jako źródło zakupu to domena województwa łódzkiego. Trzeba też podkreślić, że reaktywnie najmniejszą wiedzą na temat sposobów kupowania dopalaczy mieli uczniowie z województwa świętokrzyskiego – ponad trzy czwarte spośród nich nie potrafiło określić możliwości nabywania dopalaczy. W tym regionie dilerzy są też najmniej aktywni w docieraniu do uczniów.

3.7 Ocena środowiska pod kątem używania środków zastępczych

Uczniowie uczestniczący w badaniu w większości jak pokazują ich deklaracje odnoszą się z rezerwą do osób zażywających dopalacze. Nie wynika z ankiety czy powodem jest sam fakt zażywania dopalaczy, czy też zażywanie dopalaczy towarzyszy innym cechom tych osób, które są nieakceptowalne z punktu widzenia respondentów, tym niemniej takie dane rysują raczej pozytywny obraz zjawiska.

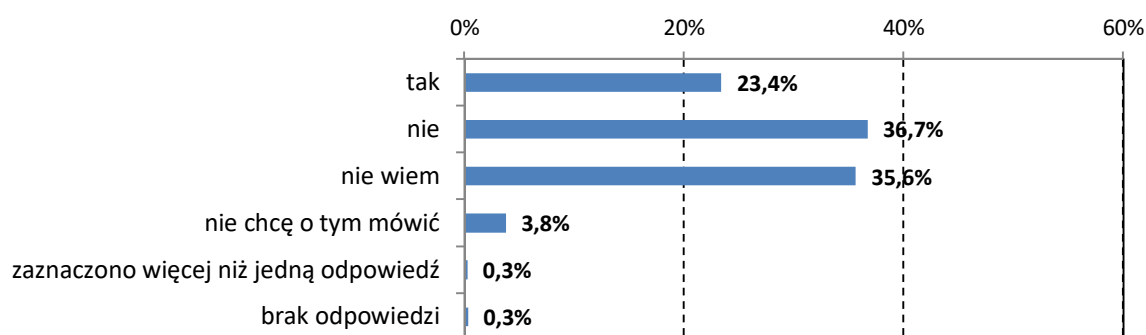
Wykres 18. Ocena stosunku uczniów uczestniczących w badaniu do ludzi biorących dopalacze.

Źródło: ankiety z uczniami

Najmniejszy poziom skłonności do utrzymywania kontaktów z osobami zażywającymi dopalacze występuje w województwie podlaskim i opolskim, gdzie co trzeci uczeń zdecydowanie nie utrzymuje kontaktów z takimi osobami. Płeć odgrywa tu rolę drugorzędną, choć to chłopcy są bardziej zdecydowani w negatywnych ocenach, podobnie jak mieszkańcy miast. Ponownie osoby mieszkające samodzielnie wykazują największą akceptację w odniesieniu do dopalaczy i są najbardziej skłonne utrzymywać kontakty z zażywającymi je osobami. Taką samą postawą cechują się również uczniowie gimnazjum. (por. tab. 41-44).

Wykres 19. Kontakt z dopalaczami osób bliskich bądź znajomych uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

W przypadku niemal co 4 ucznia zachodziła sytuacja, w której bliska mu/jej osoba miała kontakt z dopalaczami. Ponownie w zachodniej części kraju (woj. dolnośląskie, lubuskie czy zachodniopomorskie) poziom wskazań na odpowiedź twierdzącą jest powyżej średniej dla całego badania. Częściej takie doświadczenia są wskazywane przez uczniów z miast i tych nie mieszkających z rodzicami. Ponownie uwidacznia się rola wieku respondentów, ponieważ to uczniowie szkół ponadgimnazjalnych częściej w porównaniu z gimnazjalistami deklarują, że bliskie im osoby miały kontakt z dopalaczami (tabele 45-48).

Tabela 49. Ocena stosunku uczniów uczestniczących w badaniu do ludzi biorących dopalacze wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
utrzymuję z nimi normalne kontakty	34,2%	34,9%	40,9%	29,9%	26,4%	34,8%	31,6%	31,3%	38,3%	28,9%	36,9%	32,9%	27,9%	32,6%	34,7%	31,3%
staram się ich unikać albo ograniczam kontakty	39,9%	43,4%	38,8%	47,2%	50,0%	42,5%	43,6%	37,3%	43,1%	38,2%	37,4%	43,4%	46,3%	41,3%	42,6%	49,3%
zdecydowanie nie utrzymuję z nimi kontaktów	24,4%	20,8%	20,0%	21,5%	22,7%	21,4%	22,9%	29,1%	17,4%	30,6%	24,9%	23,3%	24,4%	24,8%	21,8%	18,9%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,8%	,0%	,3%	,0%	,0%	,4%	,0%	,0%	,3%	1,2%	,3%	,2%	,0%	,0%	,4%	,4%
brak odpowiedzi	,8%	,9%	,0%	1,4%	,9%	,9%	1,9%	2,2%	,9%	1,2%	,6%	,3%	1,5%	1,4%	,5%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 50. Ocena stosunku uczniów uczestniczących w badaniu do ludzi biorących dopalacze wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
utrzymuję z nimi normalne kontakty	33,5%	33,4%	34,0%	33,0%	33,0%	32,8%	40,1%	32,2%	34,9%	49,4%	28,6%
staram się ich unikać albo ograniczam kontakty	44,7%	41,1%	43,1%	42,6%	43,2%	43,1%	40,6%	43,9%	42,6%	31,3%	71,4%
zdecydowanie nie utrzymuję z nimi kontaktów	21,0%	24,0%	21,9%	23,2%	22,8%	23,0%	18,2%	22,9%	20,5%	14,5%	,0%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,3%	,2%	,3%	,2%	,2%	,0%	,2%	,4%	2,4%	,0%
brak odpowiedzi	,7%	1,1%	,9%	1,0%	,9%	,8%	1,1%	,8%	1,6%	2,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 51. Ocena stosunku uczniów uczestniczących w badaniu do ludzi biorących dopalacze wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
utrzymuję z nimi normalne kontakty	33,2%	32,8%	30,1%	40,7%	44,2%	37,5%	54,5%	29,4%
staram się ich unikać albo ograniczam kontakty	42,7%	45,4%	45,9%	37,3%	38,1%	41,7%	27,3%	52,9%
zdecydowanie nie utrzymuję z nimi kontaktów	23,1%	20,4%	18,8%	20,3%	14,2%	20,8%	18,2%	17,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,0%	,0%	1,7%	1,8%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,8%	1,4%	5,3%	,0%	1,8%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 52. Ocena stosunku uczniów uczestniczących w badaniu do ludzi biorących dopalacze wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
utrzymuję z nimi normalne kontakty	29,6%	34,8%	35,1%	40,1%	34,1%	33,3%
staram się ich unikać albo ograniczam kontakty	44,1%	43,0%	44,6%	37,5%	42,4%	42,8%
zdecydowanie nie utrzymuję z nimi kontaktów	25,3%	20,4%	19,3%	21,2%	22,0%	22,7%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,3%	,1%	,5%	,4%	,2%
brak odpowiedzi	,8%	1,5%	,9%	,7%	1,1%	,9%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 53. Kontakt z dopalaczami osób bliskich bądź znajomych uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
tak	29,8%	22,0%	24,1%	34,0%	27,9%	19,0%	22,5%	16,4%	19,5%	17,9%	27,4%	23,1%	19,4%	26,6%	21,5%	26,4%
nie	28,8%	37,7%	32,8%	26,4%	38,2%	40,6%	36,6%	42,5%	34,8%	40,5%	36,3%	40,9%	40,8%	34,9%	35,8%	36,1%
nie wiem	36,8%	33,0%	39,1%	36,1%	28,2%	37,0%	36,0%	38,1%	39,2%	39,3%	32,6%	33,4%	37,8%	34,9%	37,0%	34,4%
nie chcę o tym mówić	3,4%	6,6%	3,8%	2,8%	4,8%	2,8%	4,1%	2,2%	5,9%	2,3%	3,7%	2,2%	1,5%	3,2%	5,0%	3,1%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,3%	,3%	,0%	,3%	,4%	,5%	,0%	,3%	,0%	,0%	,2%	,0%	,0%	,4%	,0%
brak odpowiedzi	,8%	,3%	,0%	,7%	,6%	,2%	,3%	,7%	,3%	,0%	,0%	,3%	,5%	,5%	,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 54. Kontakt z dopalaczami osób bliskich bądź znajomych uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
tak	23,5%	23,2%	21,1%	25,2%	21,6%	21,3%	37,3%	21,2%	26,5%	45,8%	28,6%
nie	36,2%	37,2%	39,0%	34,8%	37,7%	37,8%	26,3%	38,1%	34,5%	25,3%	14,3%
nie wiem	36,3%	35,0%	35,3%	35,9%	36,3%	36,9%	30,8%	36,7%	32,9%	24,1%	57,1%
nie chcę o tym mówić	3,7%	3,8%	3,9%	3,6%	3,8%	3,5%	5,0%	3,6%	5,2%	2,4%	,0%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,3%	,3%	,3%	,3%	,2%	,2%	,6%	,2%	,4%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,1%	,5%	,4%	,3%	,3%	,3%	,0%	,3%	,4%	2,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 55. Kontakt z dopalaczami osób bliskich bądź znajomych uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
tak	22,3%	27,9%	22,6%	47,5%	35,4%	41,7%	36,4%	29,4%
nie	37,3%	33,0%	37,6%	27,1%	28,3%	33,3%	36,4%	23,5%
nie wiem	36,2%	33,0%	36,1%	20,3%	28,3%	16,7%	18,2%	41,2%
nie chcę o tym mówić	3,5%	5,7%	3,0%	5,1%	6,2%	8,3%	9,1%	5,9%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,3%	,0%	,0%	,0%	,9%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,3%	,3%	,8%	,0%	,9%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 56. Kontakt z dopalaczami osób bliskich bądź znajomych uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
tak	15,6%	24,3%	28,0%	37,1%	26,6%	22,6%
nie	15,6%	24,3%	28,0%	37,1%	26,6%	22,6%
nie wiem	41,3%	35,2%	34,0%	29,3%	35,4%	37,0%
nie chcę o tym mówić	38,0%	37,4%	34,7%	28,6%	34,1%	35,9%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	4,1%	2,6%	3,2%	4,6%	,2%	,3%
brak odpowiedzi	,4%	,3%	,0%	,2%	,1%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

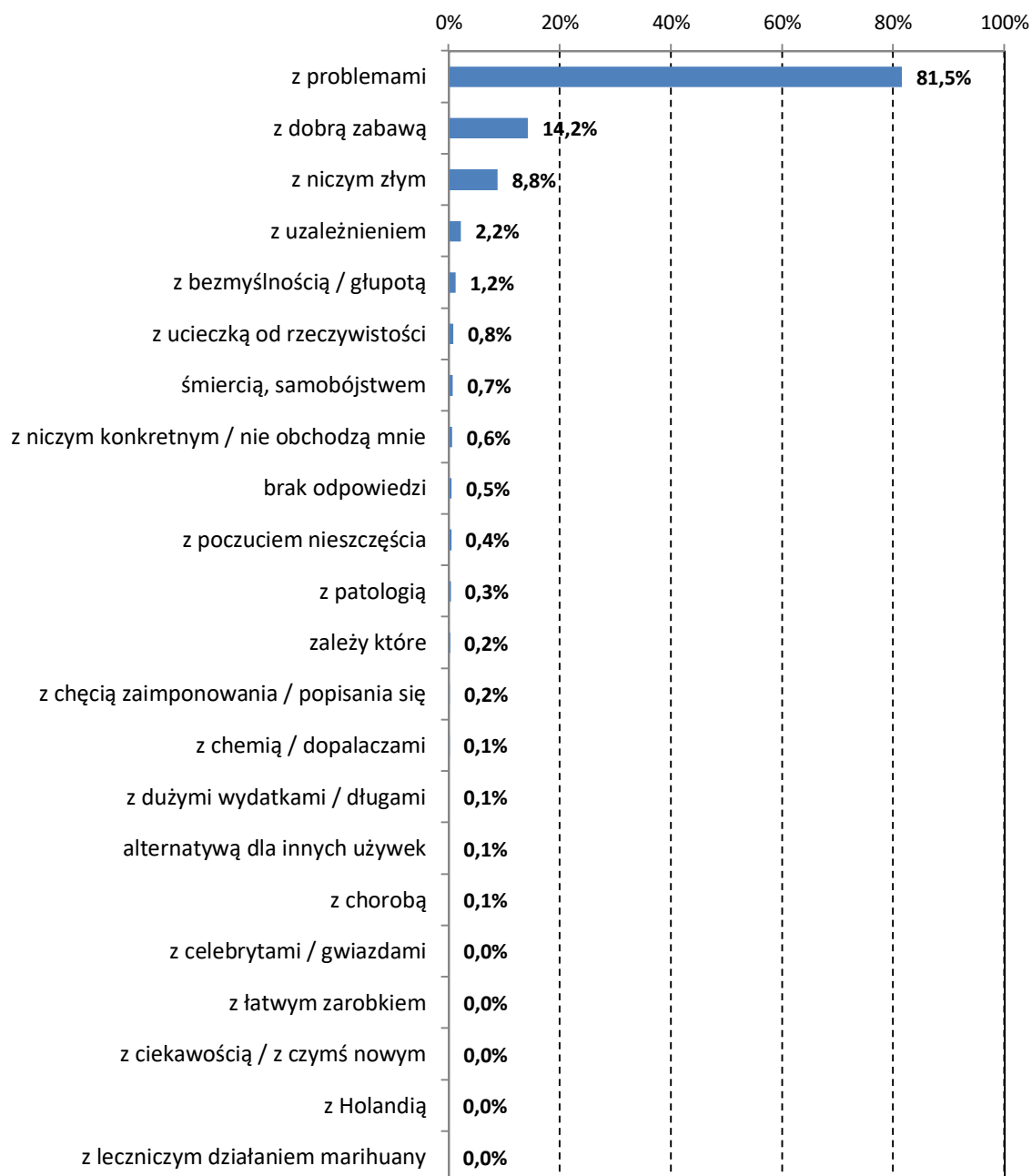
Podsumowanie

Uczniowie uczestniczący w badaniu w większości jak pokazują ich deklaracje odnoszą się z rezerwą do osób zażywających dopalacze. Najmniejszy poziom skłonności do utrzymywania kontaktów z osobami zażywającymi dopalacze występuje w województwie podlaskim i opolskim, gdzie co trzeci uczeń zdecydowanie nie utrzymuje kontaktów z takimi osobami. Ponownie istotną rolę zdaje się odgrywać **opieka rodziców** – osoby mieszkające samodzielnie wykazują największą akceptację w odniesieniu do dopalaczy i są najbardziej skłonne utrzymywać kontakty z zażywającymi je osobami. Taką samą postawą cechują się również uczniowie gimnazjum (**rola wieku**).

3.8 Stosunek młodych ludzi do „dopalaczy” i narkotyków

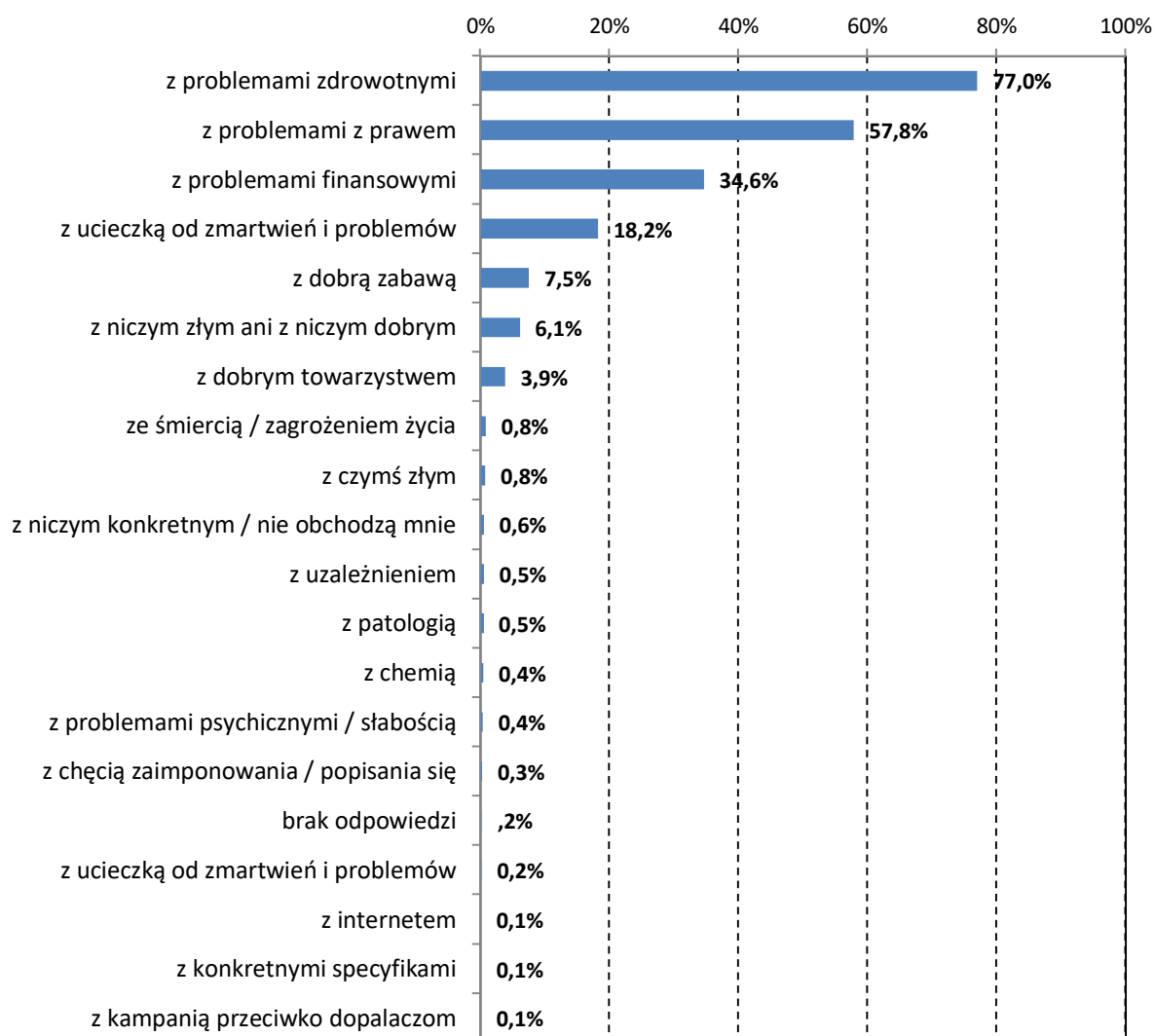
Uczniowie zostali poproszeni o podanie skojarzeń, jakie mają odnośnie narkotyków i dopalaczy. Generalnie i w jednym, i drugim przypadku nadrzędnym skojarzeniem jest to dotyczące problemów. W odniesieniu do dopalaczy skojarzenia były bardziej złożone, a problemy zostały zdefiniowane głównie pod kątem zdrowotnym. Choć jednocześnie niemal 6 na 10 badanych kojarzyło dopalacze z problemami z prawem. Porównując obydwa zestawienia można odnieść wrażenia, że dopalacze cieszą się dużo gorszą sławą niż narkotyki. Odsetek osób, które kojarzą je z dobrą zabawą jest niemal dwukrotnie niższy niż w przypadku narkotyków.

Wykres 20. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące narkotyków.

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 21. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami

Analiza rozkładu przestrzennego danych dotyczących skojarzeń nie dostarcza wyraźnych zależności. W każdym z województw około 8 na 10 uczniów kojarzy narkotyki z problemami. Jednocześnie też w niektórych województwach (kujawsko-pomorskie, mazowieckie) poziom akceptacji dla narkotyków (skojarzenia z niczym złym) jest dwukrotnie wyższy niż w skrajnie przeciwnych przypadkach (np. świętokrzyskie). Podobnie jest w przypadku dopalaczy, choć dotyczy to innych województw. Jeśli chodzi o płeć to chłopcy częściej niż dziewczęta podają pozytywne skojarzenia z narkotykami, z kolei w przypadku dopalaczy mamy do czynienia z sytuacją odwrotną. Ewidentnie dobre skojarzenia są także udziałem młodych osób mieszkających samodzielnie – dotyczy to zarówno narkotyków, jak i dopalaczy. Co ważne poziom pozytywnych skojarzeń generalnie wzrasta wraz z wiekiem ankietowanych, czego emanacją jest fakt, że uczniowie szkół ponadgimnazjalnych (głównie techników i zasadniczych szkół zawodowych) rzadziej niż gimnazjaliści utożsamiają narkotyki z problemami. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku skojarzeń z dopalaczami.

Tabela 57. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące narkotyków wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
z problemami	78,5%	79,2%	79,7%	82,6%	84,2%	82,3%	81,8%	84,3%	82,3%	82,7%	78,0%	82,7%	86,1%	77,5%	82,1%	81,9%
z niczym złym	9,8%	11,3%	9,1%	8,3%	7,9%	7,5%	10,1%	6,0%	8,6%	6,9%	9,4%	8,5%	6,0%	9,2%	8,6%	9,7%
z dobrą zabawą	15,0%	10,7%	14,4%	13,2%	10,9%	14,1%	13,3%	13,4%	13,9%	16,2%	19,1%	12,8%	12,9%	13,8%	14,0%	13,7%
z czymś innym	7,0%	6,9%	7,2%	6,9%	8,8%	11,1%	12,2%	7,5%	5,9%	8,7%	4,9%	10,0%	7,0%	13,8%	7,5%	8,4%
brak odpowiedzi	,5%	,6%	,0%	,0%	,0%	,4%	,3%	,0%	,0%	,0%	,3%	,2%	,0%	,0%	,5%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 58. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące narkotyków wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
z problemami	85,2%	78,4%	83,2%	80,2%	82,1%	83,1%	78,2%	83,7%	78,7%	57,8%	71,4%
z niczym złym	6,6%	10,7%	8,0%	9,5%	8,7%	8,2%	10,9%	7,7%	9,2%	9,6%	,0%
z dobrą zabawą	12,9%	14,5%	13,6%	13,8%	13,4%	13,1%	15,7%	13,3%	14,1%	31,3%	14,3%
z czymś innym	9,0%	8,5%	7,3%	10,0%	9,1%	9,0%	7,6%	8,6%	10,4%	9,6%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,3%	,3%	,2%	,2%	,2%	,0%	,2%	,4%	1,2%	14,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 59. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące narkotyków wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
z problemami	82,1%	83,3%	73,7%	74,6%	68,1%	79,2%	81,8%	70,6%
z niczym złym	8,4%	9,5%	10,5%	22,0%	14,2%	8,3%	,0%	11,8%
z dobrą zabawą	13,4%	11,5%	18,0%	23,7%	23,9%	12,5%	36,4%	23,5%
z czymś innym	8,9%	8,6%	9,8%	1,7%	5,3%	8,3%	18,2%	5,9%
brak odpowiedzi	,2%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	5,9%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 60. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące narkotyków wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
z problemami	85,5%	83,3%	79,3%	72,0%	79,3%	82,1%
z niczym złym	5,7%	9,7%	12,2%	12,3%	8,8%	8,8%
z dobrą zabawą	10,9%	13,6%	14,3%	20,8%	16,3%	13,2%
z czymś innym	8,5%	13,0%	8,8%	5,1%	9,2%	8,6%
brak odpowiedzi	,3%	,2%	,2%	,3%	,2%	,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 61. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące dopalaczy wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
z problemami zdrowotnymi	74,9%	76,1%	75,0%	82,6%	79,7%	78,4%	76,4%	76,9%	74,6%	78,0%	76,0%	76,9%	79,6%	76,6%	77,3%	77,1%
z problemami z prawem	54,4%	55,3%	55,6%	58,3%	64,5%	64,8%	60,1%	61,2%	54,6%	51,4%	52,3%	57,6%	53,2%	54,6%	59,9%	54,6%
z problemami finansowymi	33,2%	31,1%	36,3%	46,5%	38,8%	35,5%	33,7%	33,6%	26,3%	37,0%	35,1%	37,0%	33,3%	28,9%	34,3%	38,8%
z niczym złym ani z niczym dobrym	6,7%	7,2%	6,3%	4,9%	5,5%	3,9%	8,1%	4,5%	8,6%	5,8%	6,0%	5,8%	1,0%	5,0%	5,4%	9,7%
z dobrą zabawą	8,5%	6,3%	9,7%	8,3%	7,6%	5,6%	9,2%	8,2%	7,1%	11,0%	7,7%	6,8%	7,0%	7,8%	6,1%	5,7%
z ucieczką od zmartwień i problemów	19,4%	20,8%	20,0%	13,9%	17,9%	18,8%	17,7%	18,7%	16,5%	21,4%	18,6%	17,8%	15,4%	20,2%	15,6%	22,0%
z dobrym towarzystwem	3,6%	5,3%	3,4%	5,6%	2,4%	3,4%	4,1%	6,0%	5,0%	4,6%	6,0%	3,5%	2,0%	1,4%	3,2%	4,0%
z czymś innym	2,3%	5,3%	4,1%	4,9%	3,0%	6,4%	6,6%	4,5%	2,7%	2,9%	4,6%	4,8%	5,0%	5,0%	5,7%	4,0%
brak odpowiedzi	,5%	,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	,1%	,0%	,3%	,0%	,3%	,0%	,0%	,0%	,5%	,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 62. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące dopalaczy wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
z problemami zdrowotnymi	75,5%	78,3%	76,7%	77,2%	77,9%	78,2%	72,3%	78,1%	73,1%	48,2%	71,4%
z problemami z prawem	58,5%	57,2%	58,2%	57,6%	58,9%	59,5%	51,0%	60,2%	53,0%	44,6%	42,9%
z problemami finansowymi	30,4%	38,4%	35,5%	34,0%	35,0%	35,4%	31,7%	36,1%	38,2%	36,1%	42,9%
z niczym złym ani z niczym dobrym	6,4%	5,9%	6,0%	6,1%	6,1%	6,0%	5,6%	6,2%	8,8%	13,3%	,0%
z dobrą zabawą	7,0%	8,0%	7,7%	7,3%	7,3%	7,1%	10,4%	7,5%	7,2%	15,7%	,0%
z ucieczką od zmartwień i problemów	24,4%	12,9%	17,6%	18,8%	17,9%	17,9%	23,0%	17,8%	22,1%	18,1%	28,6%
z dobrym towarzystwem	4,2%	3,5%	4,0%	3,7%	3,7%	3,5%	5,0%	4,0%	5,6%	15,7%	14,3%
z czymś innym	4,1%	5,4%	3,9%	5,5%	4,7%	4,8%	6,7%	5,1%	4,8%	7,2%	14,3%
brak odpowiedzi	,1%	,3%	,2%	,2%	,1%	,1%	,0%	,1%	,4%	1,2%	14,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 63. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące dopalaczy wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
z problemami zdrowotnymi	77,5%	78,4%	68,4%	78,0%	67,3%	62,5%	54,5%	70,6%
z problemami z prawem	57,9%	62,1%	52,6%	52,5%	50,4%	54,2%	63,6%	52,9%
z problemami finansowymi	34,4%	39,7%	29,3%	33,9%	30,1%	54,2%	36,4%	41,2%
z niczym złym ani z niczym dobrym	5,9%	4,9%	13,5%	5,1%	5,3%	16,7%	18,2%	17,6%
z dobrą zabawą	7,0%	9,2%	12,0%	13,6%	9,7%	20,8%	27,3%	11,8%
z ucieczką od zmartwień i problemów	18,0%	17,2%	23,3%	23,7%	23,0%	20,8%	36,4%	11,8%
z dobrym towarzystwem	3,6%	4,0%	6,0%	3,4%	8,0%	16,7%	9,1%	,0%
z czymś innym	4,8%	3,7%	5,3%	5,1%	6,2%	4,2%	,0%	11,8%
brak odpowiedzi	,2%	,0%	,8%	,0%	,0%	,0%	,0%	5,9%

Źródło: ankiety z uczniami

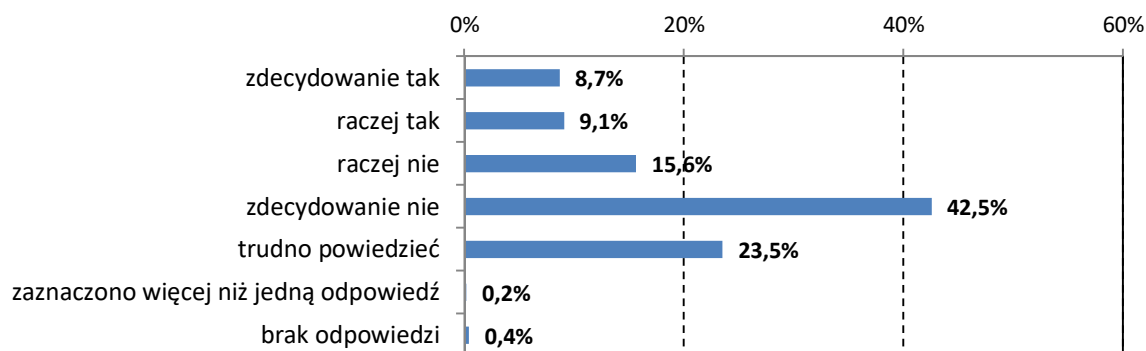
Tabela 64. Skojarzenia uczniów uczestniczących w badaniu dotyczące dopalaczy wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
z problemami zdrowotnymi	78,8%	79,1%	77,7%	69,6%	76,7%	77,1%
z problemami z prawem	59,1%	60,6%	57,1%	52,5%	56,6%	58,1%
z problemami finansowymi	33,2%	33,5%	38,0%	35,9%	34,3%	34,8%
z niczym złym ani z niczym dobrym	5,4%	4,8%	6,2%	9,0%	6,5%	6,0%
z dobrą zabawą	5,6%	9,2%	7,4%	10,8%	9,1%	7,2%
z ucieczką od zmartwień i problemów	16,3%	20,5%	19,3%	19,9%	18,5%	18,2%
z dobrym towarzystwem	3,6%	2,1%	3,5%	6,7%	4,5%	3,7%
z czymś innym	4,0%	7,3%	5,2%	3,7%	4,8%	4,7%
brak odpowiedzi	,2%	,1%	,2%	,2%	,1%	,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Ponad połowa uczniów, w większości zdecydowanie, wyraża oceny, zgodnie z którymi zażywanie dopalaczy, nawet sporadyczne, jest groźne dla zdrowia. Te oceny idą w zasadzie w parze ze skojarzeniami odnośnie dopalaczy, gdzie problemy zdrowotne jako skutek są jednymi z głównych wskazywanych przez respondentów. Dla porządku należy jednak wskazać, że niemal jedna czwarta ankietowanych uczniów nie potrafi jednoznacznie określić swojej opinii. Mamy zatem do czynienia z relatywnie wysokim poziomem niewiedzy na temat szkodliwego oddziaływania dopalaczy.

Wykres 22. Opinia uczniów uczestniczących na temat braku zagrożeń efekcie sporadycznego zażywania dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami

Najbardziej zdecydowani w ocenach na temat szkodliwości nawet sporadycznego zażywania dopalaczy są uczniowie z województw Polski południowej i zachodniej. Jednocześnie jednak w województwie podkarpackim czy podlaskim tylko około połowy uczniów ma świadomość zagrożeń, jakie dla ich zdrowia niesie zażywanie dopalaczy. Nieznacznie większą świadomością odznaczają się przy tym uczniowie mieszkający w miastach, jak również uczniowie liceów i techników.

Tabela 65. Opinia uczniów uczestniczących na temat braku zagrożeń efekcie sporadycznego zażywania dopalaczy wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
zdecydowanie tak	8,8%	10,1%	10,9%	9,7%	10,6%	7,1%	7,9%	5,2%	9,1%	8,1%	9,7%	10,3%	6,5%	10,6%	6,6%	6,6%
raczej tak	7,0%	9,4%	10,6%	7,6%	8,5%	7,3%	10,5%	8,2%	12,1%	11,6%	8,9%	7,5%	8,0%	7,3%	10,7%	8,4%
raczej nie	15,8%	17,3%	17,8%	13,2%	17,0%	13,3%	15,2%	18,7%	13,3%	13,3%	19,1%	15,6%	17,4%	11,9%	17,9%	10,1%
zdecydowanie nie	47,4%	39,6%	37,8%	42,4%	42,1%	46,4%	41,6%	42,5%	36,6%	41,6%	42,6%	44,5%	44,8%	43,6%	41,0%	44,9%
trudno powiedzieć	19,4%	23,0%	22,8%	26,4%	20,9%	25,4%	24,4%	24,6%	28,3%	25,4%	18,6%	22,1%	22,9%	25,7%	23,1%	28,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,3%	,0%	,0%	,6%	,0%	,0%	,0%	,3%	,0%	,6%	,0%	,0%	,0%	,2%	,4%
brak odpowiedzi	1,0%	,3%	,0%	,7%	,3%	,4%	,3%	,7%	,3%	,0%	,6%	,0%	,5%	,9%	,5%	,9%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 66. Opinia uczniów uczestniczących na temat braku zagrożeń efekcie sporadycznego zażywania dopalaczy y wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
zdecydowanie tak	8,0%	9,2%	9,3%	8,1%	8,5%	8,4%	8,4%	8,4%	8,0%	9,6%	14,3%
raczej tak	9,7%	8,5%	10,7%	7,7%	8,8%	8,9%	10,4%	8,8%	10,8%	8,4%	,0%
raczej nie	15,0%	16,1%	16,3%	14,9%	15,6%	15,5%	15,1%	15,5%	14,9%	19,3%	28,6%
zdecydowanie nie	42,8%	42,3%	39,2%	45,6%	42,7%	42,9%	40,1%	43,1%	42,6%	45,8%	42,9%
trudno powiedzieć	24,1%	23,1%	23,8%	23,3%	23,7%	23,6%	24,9%	23,7%	22,9%	12,0%	14,3%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,2%	,2%	,1%	,1%	,2%	,3%	,2%	,4%	2,4%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,6%	,5%	,3%	,4%	,4%	,8%	,3%	,4%	2,4%	,0%
zdecydowanie tak	8,0%	9,2%	9,3%	8,1%	8,5%	8,4%	8,4%	8,4%	8,0%	9,6%	14,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 67. Opinia uczniów uczestniczących na temat braku zagrożeń efekcie sporadycznego zażywania dopalaczy wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
zdecydowanie tak	8,4%	10,9%	7,5%	13,6%	10,6%	12,5%	,0%	5,9%
raczej tak	9,2%	7,5%	8,3%	8,5%	8,0%	16,7%	18,2%	11,8%
raczej nie	15,6%	16,1%	17,3%	10,2%	15,0%	12,5%	36,4%	5,9%
zdecydowanie nie	42,4%	43,4%	45,9%	49,2%	42,5%	41,7%	18,2%	35,3%
trudno powiedzieć	23,9%	21,0%	20,3%	18,6%	23,0%	16,7%	18,2%	35,3%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	9,1%	,0%
brak odpowiedzi	,3%	,9%	,8%	,0%	,9%	,0%	,0%	5,9%
zdecydowanie tak	8,4%	10,9%	7,5%	13,6%	10,6%	12,5%	,0%	5,9%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 68. Opinia uczniów uczestniczących na temat braku zagrożeń efekcie sporadycznego zażywania dopalaczy wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
zdecydowanie tak	10,1%	4,3%	5,6%	12,5%	8,5%	8,7%
raczej tak	8,0%	6,8%	10,3%	12,7%	8,9%	9,1%
raczej nie	14,5%	16,6%	15,4%	17,5%	16,1%	15,5%
zdecydowanie nie	41,1%	55,3%	44,9%	31,1%	41,8%	42,7%
trudno powiedzieć	25,5%	16,7%	23,6%	25,3%	24,1%	23,4%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,0%	,1%	,5%	,2%	,2%
brak odpowiedzi	,6%	,3%	,1%	,4%	,3%	,4%
zdecydowanie tak	10,1%	4,3%	5,6%	12,5%	8,5%	8,7%

Źródło: ankiety z uczniami

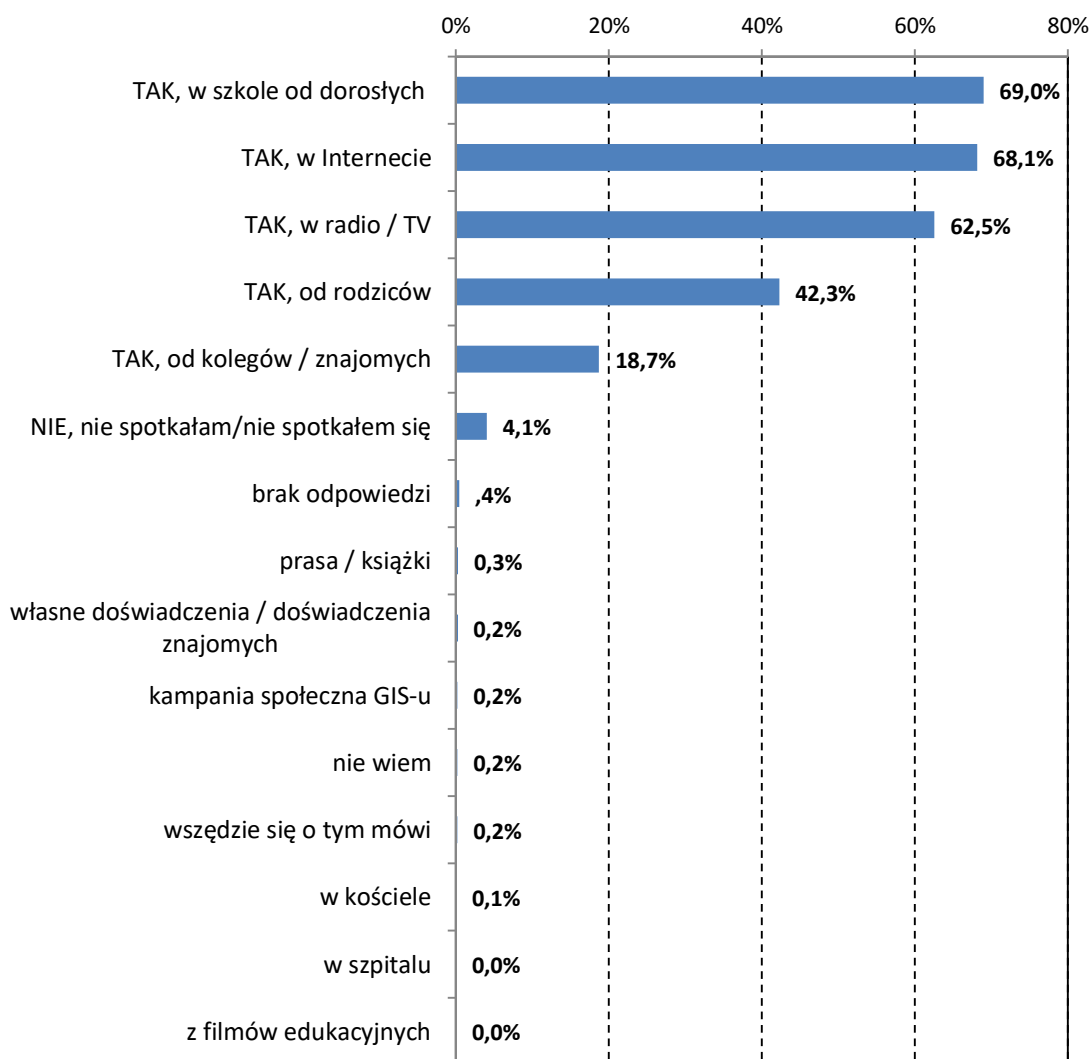
Podsumowanie

Zarówno w odniesieniu do narkotyków, jak i dopalaczy nadrzędne skojarzenie, jakie mieli uczniowie dotyczyło problemów. W odniesieniu do dopalaczy skojarzenia były przy tym bardziej złożone, a problemy zostały zdefiniowane głównie pod kątem zdrowotnym. Choć jednocześnie niemal 6 na 10 badanych kojarzyło dopalacze z problemami z prawem. Porównując skojarzenia z obydwoma typami używek (narkotyki vs dopalacze) można zauważyć, że dopalacze cieszą się dużo gorszą opinią. Odsetek osób, które kojarzą je z dobrą zabawą jest niemal dwukrotnie niższy niż w przypadku narkotyków, a zakres wskazywanych problemów towarzyszących ich zażywaniu jest dużo szerszy. Świadomości ryzyk związanych z zażywaniem dopalaczami towarzyszy jednak relatywnie duży udział osób niemających wiedzy na temat potencjalnych zagrożeń (np. w województwie podkarpackim czy podlaskim tylko około połowy uczniów ma świadomość zagrożeń, jakie dla ich zdrowia niesie zażywanie dopalaczy).

3.9 Poziom wiedzy młodzieży na temat „dopalaczy”

Zdecydowana większość uczniów zetknęła się z jakimikolwiek informacjami dotyczącymi szkodliwości dopalaczy. Podstawowym źródłem informacji były dorosłe osoby, które w szkołach podczas lekcji czy pogadań przekazywały stosowne informacje. Istotną rolę odgrywają oczywiście media, a dla 4 na 10 uczniów źródłem wiedzy była rozmowa z rodzicem.

Wykres 23. Zetknięcie się uczniów uczestniczących w badaniu z informacjami na temat szkodliwości dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami

Analiza przestrzennego rozkładu zmiennych pozwala stwierdzić, że najmniejszą aktywnością w przekazywaniu swoim uczniom informacji na temat szkodliwego działania dopalaczy cechują się szkoły w województwach podlaskim i podkarpackim, przodują natomiast świętokrzyskie, mazowieckie i zachodniopomorskie. Dziewczyny częściej niż chłopcy deklarują zaczerpnięcie wiedzy właśnie ze szkół, z kolei chłopcy pozyskują informacje z ogólnodostępnych mediów. Jeśli chodzi o aktywność szkół, to z analizy danych można wnioskować, że jest ona relatywnie najwyższa w gimnazjach oraz liceach ogólnokształcących.

Tabela 69. Zetknięcie się uczniów uczestniczących w badaniu z informacjami na temat szkodliwości dopalaczy wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
NIE, nie spotkałam/nie spotkałem się	4,4%	3,8%	5,3%	3,5%	3,6%	3,9%	2,7%	5,2%	4,7%	8,7%	5,1%	3,0%	2,5%	1,8%	4,5%	6,2%
TAK, w radio / TV	60,6%	68,2%	57,2%	64,6%	60,9%	68,0%	64,2%	58,2%	57,8%	63,6%	54,0%	66,8%	63,2%	63,3%	61,2%	60,8%
TAK, w Internecie	68,9%	69,5%	65,9%	63,2%	68,2%	71,8%	68,9%	63,4%	64,6%	64,2%	66,0%	69,1%	72,6%	68,3%	68,0%	67,8%
TAK, w szkole od dorosłych (wychowawcy, nauczycieli, pedagoga lub innych osób)	65,3%	67,6%	69,4%	72,9%	68,8%	63,7%	74,7%	68,7%	59,3%	55,5%	73,4%	69,6%	76,1%	72,5%	69,6%	73,6%
TAK, od rodziców	42,0%	41,8%	39,1%	43,1%	47,6%	43,2%	44,0%	39,6%	33,9%	33,5%	42,3%	42,9%	45,8%	39,9%	43,8%	46,3%
TAK, od kolegów / znajomych	24,1%	21,4%	19,4%	19,4%	25,8%	12,8%	18,6%	14,2%	13,6%	9,8%	22,0%	18,3%	22,4%	21,1%	15,9%	22,9%
TAK, w inny sposób	1,3%	1,9%	1,3%	1,4%	1,2%	1,3%	1,6%	2,2%	,9%	1,7%	1,1%	1,2%	1,0%	,0%	1,1%	,4%
brak odpowiedzi	1,0%	,0%	,0%	,7%	,6%	,2%	,0%	,0%	,6%	,0%	,0%	,0%	1,0%	,5%	,2%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 70. Zetknięcie się uczniów uczestniczących w badaniu z informacjami na temat szkodliwości dopalaczy wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
NIE, nie spotkałam/nie spotkałem się	3,0%	5,0%	4,4%	3,7%	4,0%	3,8%	4,2%	3,6%	8,0%	13,3%	14,3%
TAK, w radio / TV	59,4%	65,3%	61,8%	63,3%	63,7%	64,5%	56,9%	64,1%	54,2%	43,4%	42,9%
TAK, w Internecie	67,0%	69,1%	66,3%	69,7%	68,4%	68,5%	69,7%	69,2%	67,5%	53,0%	71,4%
TAK, w szkole od dorosłych (wychowawcy, nauczycieli, pedagoga lub innych osób)	76,2%	62,7%	70,3%	67,9%	69,5%	70,4%	65,8%	71,6%	64,3%	54,2%	57,1%
TAK, od rodziców	42,8%	41,8%	40,9%	43,5%	42,8%	43,9%	43,1%	43,9%	36,1%	32,5%	28,6%
TAK, od kolegów / znajomych	17,8%	19,5%	17,4%	19,9%	18,0%	17,8%	23,0%	18,0%	22,5%	22,9%	14,3%
TAK, w inny sposób	,8%	1,6%	1,2%	1,3%	1,3%	1,2%	,8%	1,1%	,4%	4,8%	14,3%
brak odpowiedzi	,1%	,4%	,3%	,2%	,2%	,2%	,3%	,2%	,8%	2,4%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 71. Zetknięcie się uczniów uczestniczących w badaniu z informacjami na temat szkodliwości dopalaczy wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
NIE, nie spotkałam/nie spotkałem się	3,8%	2,9%	10,5%	6,8%	7,1%	,0%	18,2%	5,9%
TAK, w radio / TV	63,6%	61,8%	48,1%	59,3%	46,9%	50,0%	54,5%	29,4%
TAK, w Internecie	68,3%	74,4%	60,2%	66,1%	57,5%	62,5%	54,5%	58,8%
TAK, w szkole od dorosłych (wychowawcy, nauczycieli, pedagoga lub innych osób)	69,2%	70,7%	62,4%	69,5%	60,2%	70,8%	72,7%	76,5%
TAK, od rodziców	42,9%	40,5%	38,3%	40,7%	32,7%	37,5%	27,3%	23,5%
TAK, od kolegów / znajomych	18,4%	21,0%	15,0%	23,7%	23,9%	37,5%	9,1%	17,6%
TAK, w inny sposób	1,3%	,0%	2,3%	,0%	2,7%	4,2%	9,1%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,0%	2,3%	,0%	1,8%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 72. Zetknięcie się uczniów uczestniczących w badaniu z informacjami na temat szkodliwości dopalaczy wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
NIE, nie spotkałam/nie spotkałem się	4,1%	1,9%	3,0%	7,2%	4,8%	3,9%
TAK, w radio / TV	61,8%	68,7%	65,6%	55,2%	60,7%	63,0%
TAK, w Internecie	63,0%	74,5%	76,4%	66,3%	67,0%	68,4%
TAK, w szkole od dorosłych (wychowawcy, nauczycieli, pedagoga lub innych osób)	72,3%	72,1%	68,2%	58,4%	68,7%	69,1%
TAK, od rodziców	48,7%	40,6%	38,1%	32,0%	44,9%	41,7%
TAK, od kolegów / znajomych	13,4%	21,7%	21,2%	26,5%	20,5%	18,3%
TAK, w inny sposób	1,0%	1,9%	1,1%	1,4%	1,6%	1,2%
brak odpowiedzi	,4%	,1%	,1%	,3%	,2%	,3%

Źródło: ankiety z uczniami

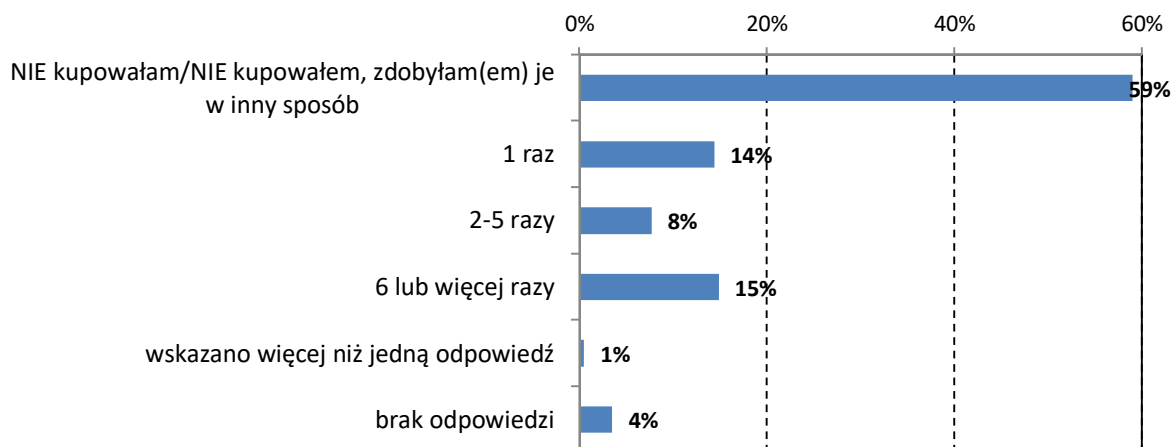
Podsumowanie

Zdecydowana większość uczniów zetknęła się z jakimikolwiek informacjami dotyczącymi szkodliwości dopalaczy. Podstawowym źródłem informacji były dorosłe osoby, które w szkołach podczas lekcji czy pogadank przekazywały stosowne informacje. Istotną rolę odgrywają oczywiście media, a dla 4 na 10 uczniów źródłem wiedzy była rozmowa z rodzicem. Najmniejszą aktywnością w przekazywaniu swoim uczniom informacji na temat szkodliwego działania dopalaczy cechują się szkoły w województwach podlaskim i podkarpackim, przodują natomiast świętokrzyskie, mazowieckie i zachodniopomorskie.

3.10 Zachowania konsumenckie

Uczniowie deklarujący zażywanie dopalaczy zostali poproszeni o wskazanie częstotliwości ich zakupu. Co ciekawe okazuje się, że większość nie kupowała dopalaczy zdobywając je w inny sposób. Nie określali przy tym częstotliwości dokonywanych w ten sposób „zakupów”. Pozostali kupowali albo sporadycznie, albo nawet 6-krotnie i częściej.

Wykres 24. Częstotliwość kupowania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu.

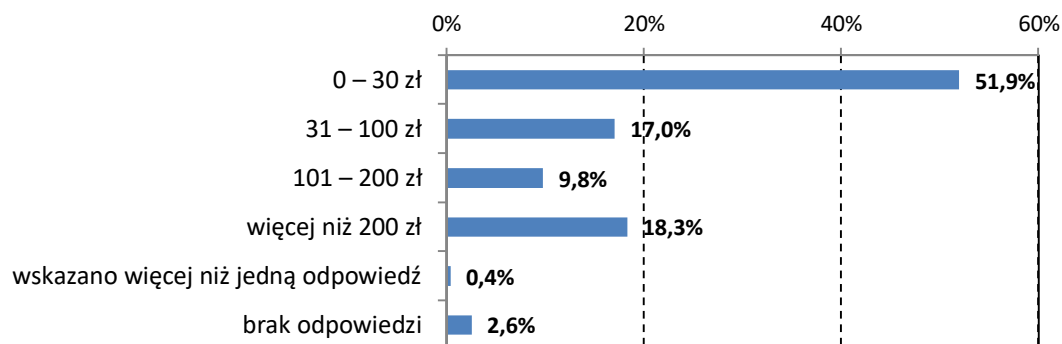

Źródło: ankiety z uczniami (n=571)

Najczęściej kupowali dopalacze uczniowie z województw dolnośląskiego i zachodniopomorskiego. Z kolei w województwie świętokrzyskim, choć z jednej strony uczniowie deklarowali zdobywanie dopalaczy w inny sposób niż poprzez zakup, to jednak równocześnie wskazywali, że kupowali je tylko 1 raz (nie pojawiały się tu zakupy wielokrotne). W sposób inny niż poprzez zakupy relatywnie częściej pozyskiwały dopalacze kobiety, z kolei mężczyźni częściej wskazywali zakupy wielokrotne. Z podobną sytuacją mamy do czynienia, gdy zestawimy uczniów mieszkających w domach z rodzicami i uczniów szkół ponadgimnazjalnych (częściej pozyskują dopalacze nieodpłatnie) z uczniami mieszkającymi samodzielnie oraz gimnazjalistami (częstsze zakupy).

Uczniowie w większości na zakup dopalaczy wydawali jednorazowo niewielkie kwoty, do 30 zł, choć były i osoby, których wydatki przekraczały 200 zł. I tak najwięcej wydatków na poziomie do 30 zł było udziałem młodzieży w województwie świętokrzyskim – tu wszyscy wydawali nie więcej niż 30 zł. Z kolei w województwach takich jak dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, podkarpackie czy warmińsko mazurskie nawet ponad jedna trzecia uczniów deklarowała wydatki na poziomie powyżej 200 zł.

Wykres 24. Kwoty wydane w ostatnim miesiącu przez uczniów uczestniczących w badaniu na zakup dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami (n=571)

Tabela 73. Częstotliwość kupowania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
NIE kupowałam/em, zdobyłam(em) je w inny sposób	55,8%	55,0%	52,9%	61,5%	50,0%	65,7%	62,4%	73,3%	48,5%	68,8%	66,7%	47,5%	77,8%	68,2%	61,5%	60,0%
1 raz	14,0%	15,0%	21,6%	7,7%	23,5%	14,3%	8,9%	13,3%	18,2%	12,5%	8,3%	18,6%	22,2%	18,2%	13,5%	5,0%
2-5 razy	7,0%	5,0%	11,8%	15,4%	,0%	5,7%	5,9%	,0%	21,2%	6,3%	4,2%	10,2%	,0%	4,5%	11,5%	5,0%
6 lub więcej razy	23,3%	25,0%	13,7%	7,7%	17,6%	8,6%	15,8%	13,3%	12,1%	6,3%	14,6%	16,9%	,0%	9,1%	13,5%	20,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	2,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	5,0%
brak odpowiedzi	,0%	,0%	,0%	7,7%	8,8%	5,7%	5,0%	,0%	,0%	6,3%	6,3%	6,8%	,0%	,0%	,0%	5,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 74. Częstotliwość kupowania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
NIE kupowałam/em, zdobyłam(em) je w inny sposób	63,0%	56,9%	59,9%	58,9%	60,8%	59,6%	65,6%	61,4%	57,8%	38,2%	33,3%
1 raz	14,9%	14,2%	16,9%	12,0%	13,1%	13,5%	16,4%	12,7%	15,6%	17,6%	,0%
2-5 razy	6,3%	8,6%	6,7%	8,4%	8,0%	7,8%	3,3%	8,0%	8,9%	5,9%	,0%
6 lub więcej razy	12,0%	16,4%	14,2%	15,4%	14,2%	15,1%	9,8%	13,9%	15,6%	35,3%	33,3%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,6%	,7%	,3%	,4%	,5%	1,6%	,3%	2,2%	2,9%	,0%
brak odpowiedzi	3,4%	3,3%	1,5%	5,0%	3,5%	3,5%	3,3%	3,7%	,0%	,0%	33,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 75. Częstotliwość kupowania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
NIE kupowałam/em, zdobyłam(em) je w inny sposób	60,1%	70,7%	28,6%	64,3%	48,0%	60,0%	50,0%	25,0%
1 raz	14,4%	9,8%	28,6%	14,3%	8,0%	20,0%	,0%	25,0%
2-5 razy	8,1%	4,9%	4,8%	,0%	16,0%	,0%	,0%	,0%
6 lub więcej razy	13,5%	12,2%	33,3%	21,4%	24,0%	,0%	50,0%	25,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,4%	,0%	,0%	,0%	,0%	20,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	3,5%	2,4%	4,8%	,0%	4,0%	,0%	,0%	25,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 76. Częstotliwość kupowania dopalaczy przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
NIE kupowałam/em, zdobyłam(em) je w inny sposób	59,8%	62,7%	64,9%	55,0%	54,5%	60,5%
1 raz	12,2%	13,7%	14,9%	15,7%	20,3%	12,8%
2-5 razy	7,3%	11,8%	5,3%	8,3%	8,1%	7,6%
6 lub więcej razy	14,6%	11,8%	13,2%	16,5%	13,8%	15,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,6%	,0%	,9%	,4%	,0%	,7%
brak odpowiedzi	5,5%	,0%	,9%	4,1%	3,3%	3,4%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 77. Kwoty wydane w ostatnim miesiącu przez uczniów uczestniczących w badaniu na zakup dopalaczy wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MłP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
0 – 30 zł	45,0%	50,0%	55,0%	55,6%	57,1%	68,8%	42,1%	45,5%	45,5%	33,3%	57,9%	50,0%	100,0%	57,1%	60,0%	50,0%
31 – 100 zł	20,0%	,0%	15,0%	33,3%	14,3%	6,3%	18,4%	36,4%	9,1%	33,3%	15,8%	18,8%	,0%	,0%	20,0%	25,0%
101 – 200 zł	10,0%	16,7%	10,0%	11,1%	14,3%	12,5%	13,2%	18,2%	9,1%	,0%	,0%	3,1%	,0%	14,3%	15,0%	,0%
więcej niż 200 zł	25,0%	33,3%	15,0%	,0%	14,3%	6,3%	23,7%	,0%	36,4%	,0%	26,3%	25,0%	,0%	28,6%	5,0%	,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	12,5%
brak odpowiedzi	,0%	,0%	5,0%	,0%	,0%	6,3%	2,6%	,0%	,0%	33,3%	,0%	3,1%	,0%	,0%	,0%	12,5%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 78. Kwoty wydane w ostatnim miesiącu przez uczniów uczestniczących w badaniu na zakup dopalaczy wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
0 – 30 zł	60,9%	46,9%	47,1%	55,4%	51,6%	50,3%	60,9%	55,5%	57,9%	19,0%	,0%
31 – 100 zł	13,8%	19,0%	17,6%	16,9%	16,5%	16,6%	26,1%	14,1%	21,1%	19,0%	,0%
101 – 200 zł	11,5%	8,8%	10,8%	9,2%	11,0%	11,5%	4,3%	11,7%	10,5%	14,3%	,0%
więcej niż 200 zł	12,6%	21,1%	22,5%	14,6%	17,6%	18,5%	8,7%	17,2%	10,5%	42,9%	100,0%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,7%	1,0%	,0%	,5%	,6%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	1,1%	3,4%	1,0%	3,8%	2,7%	2,5%	,0%	1,6%	,0%	4,8%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 79. Kwoty wydane w ostatnim miesiącu przez uczniów uczestniczących w badaniu na zakup dopalaczy wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
0 – 30 zł	54,2%	42,9%	50,0%	50,0%	35,7%	50,0%	,0%	33,3%
31 – 100 zł	16,1%	28,6%	30,0%	33,3%	7,1%	,0%	,0%	33,3%
101 – 200 zł	10,9%	,0%	10,0%	,0%	7,1%	,0%	,0%	,0%
więcej niż 200 zł	15,6%	28,6%	10,0%	16,7%	42,9%	50,0%	100,0%	33,3%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,5%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	2,6%	,0%	,0%	,0%	7,1%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 80. Kwoty wydane w ostatnim miesiącu przez uczniów uczestniczących w badaniu na zakup dopalaczy wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

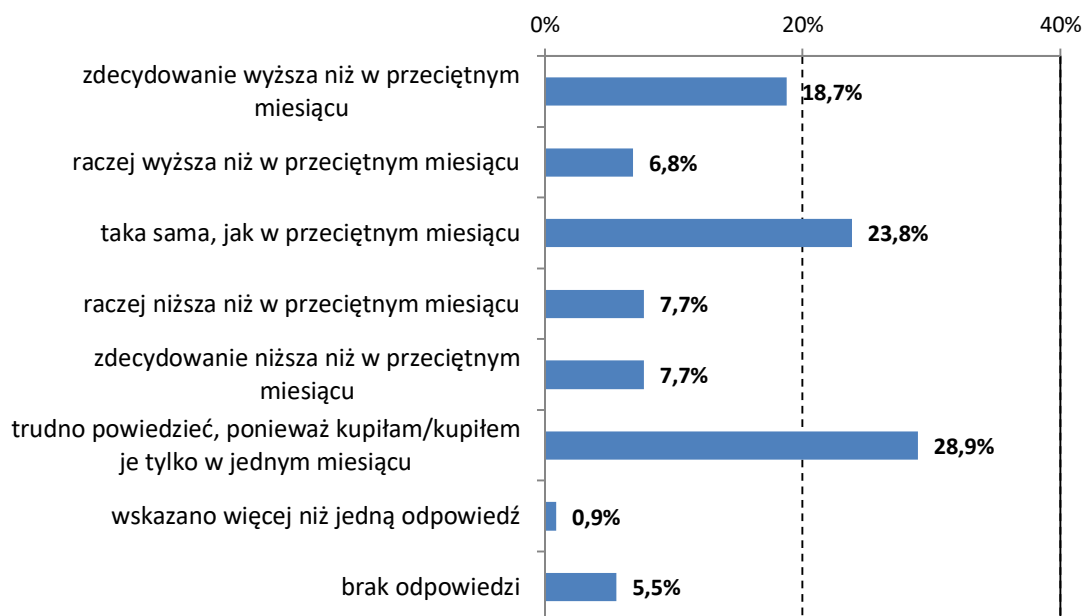
	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
0 – 30 zł	52,2%	55,6%	48,7%	52,3%	46,6%	54,0%
31 – 100 zł	13,0%	16,7%	17,9%	19,3%	20,7%	15,9%
101 – 200 zł	7,2%	11,1%	20,5%	7,3%	8,6%	10,2%
więcej niż 200 zł	26,1%	11,1%	10,3%	17,4%	22,4%	16,5%
wskazano więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,9%	,0%	,6%
brak odpowiedzi	1,4%	5,6%	2,6%	2,8%	1,7%	2,8%

Źródło: ankiety z uczniami

Wysokość wydatków jest też zależna od płci uczniów – chłopcy częściej niż dziewczyny przeznaczają na dopalacze kwoty powyżej 200 zł. Co zaskakujące również gimnazjaliści oraz uczniowie mieszkający na wsiach również są gotowi na ponoszenie tej wysokości wydatków.

W opinii uczniów kwoty, które zadeklarowali są albo przeciętne dla ich zdolności, albo też trudno im to ocenić z uwagi na fakt kupowania dopalaczy tylko w jednym miesiącu. Dla porządku trzeba jednak wskazać, że dla ponad jednej czwartej uczniów kwoty te na pewno bądź prawie na pewno są niższe niż w przeciętnym miesiącu.

Wykres 25. Ocena wysokości wydatków w ostatnim miesiącu zażywania dopalaczy względem przeciętnych wydatków.

Źródło: ankiety z uczniami (n=571)

Podsumowanie

Okazuje się, że większość uczniów zażywających dopalacze nie kupowała ich zdobywając je w inny sposób. Nie określali przy tym częstotliwości dokonywanych w ten sposób „zakupów”. Pozostali kupowali albo sporadycznie, albo nawet 6-krotnie lub częściej.

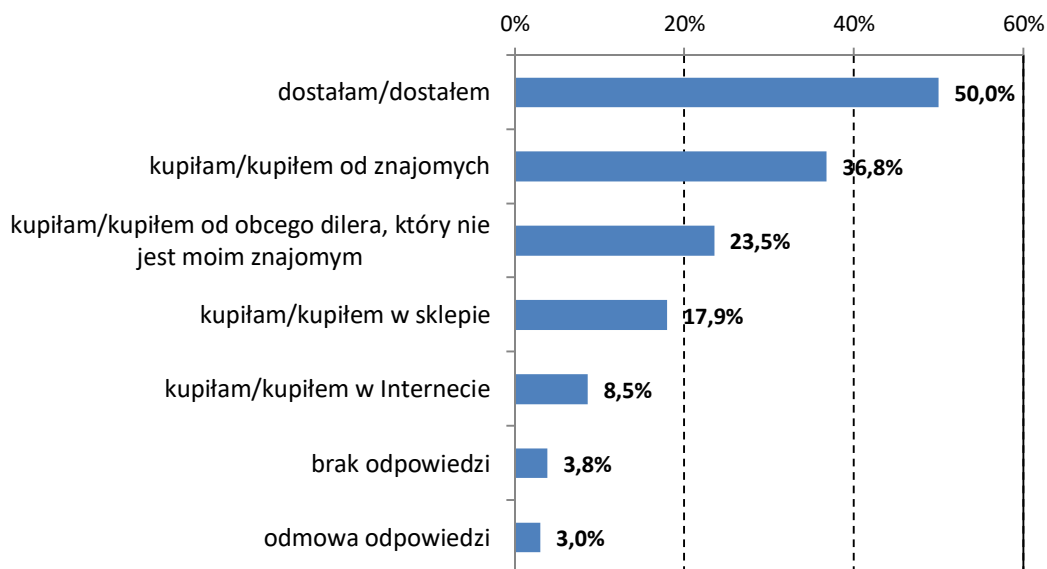
Najczęściej kupowali dopalacze uczniowie z województw zachodniej Polski: dolnośląskiego i zachodniopomorskiego. Z kolei w województwie świętokrzyskim, choć z jednej strony uczniowie deklarowali zdobywanie dopalaczy w inny sposób niż poprzez zakup, to jednak równocześnie wskazywali, że kupowali je tylko 1 raz (nie pojawiały się tu zakupy wielokrotne). W sposób inny niż poprzez zakupy relatywnie częściej pozyskiwały dopalacze kobiety, z kolei mężczyźni częściej wskazywali zakupy wielokrotne. Z podobną sytuacją mamy do czynienia, gdy zestawimy uczniów mieszkających w domach z rodzicami i uczniów szkół ponadgimnazjalnych (częściej pozyskują dopalacze nieodpłatnie) z uczniami mieszkającymi samodzielnie oraz gimnazjalistami (częstsze zakupy).

Uczniowie w większości na zakup dopalaczy wydawali jednorazowo niewielkie kwoty, do 30 zł, choć były i osoby, których wydatki przekraczały 200 zł. Kwoty te były oczywiście zależne od zamożności poszczególnych województw. I tak najwięcej wydatków na poziomie do 30 zł było udziałem młodzieży w województwie świętokrzyskim – tu wszyscy wydawali nie więcej niż 30 zł. Z kolei w województwach takich jak dolnośląskie, kujawsko-pomorskie, podkarpackie czy warmińsko-mazurskie nawet ponad jedna trzecia uczniów deklarowała wydatki na poziomie powyżej 200 zł.

3.11 Kanały dystrybucji

Zgodnie z deklaracjami uczniów uczestniczących w badaniu około 60% spośród osób zażywających dopalacze nie kupowało ich pozyskując je w inny sposób. Jak wynika z poniższych danych w większości były to dopalacze, które były im podarowane. Pozostali kupowali albo od znajomych, albo od dilerów. Około jednej czwartej kupowało w sklepach lub Internecie.

Wykres 26. Sposób pozyskania dopalaczy zadeklarowany przez uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami (n=571)

Dopalacze są najczęściej prezentowane dziewczynom, jak również uczniom mieszkającym w miastach. Może to mieć związek z aktywnością dilerów, dla których jest to sposób na pozyskanie klientów. Częściej również dostają dopalacze uczniowie wywodzący się z domów, w których mieszkają razem z rodzicami, podczas gdy pozostali relatywnie częściej je kupują. Zakupy deklarują na podobnym poziomie uczniowie wszystkich rodzajów szkół, choć starsi uczniowie preferują raczej zakupy od znajomych.

Tabela 81. Sposób pozyskania dopalaczy zadeklarowany przez uczniów uczestniczących w badaniu wg województw.

	DOL	K-P	LB	LU	ŁD	MŁP	MAZ	OPO	PDP	PDL	POM	ŚL	ŚW	W-M	WKP	ZP
kupiłam/kupiłem w sklepie	15,0%	33,3%	10,0%	11,1%	,0%	25,0%	26,3%	18,2%	36,4%	33,3%	15,8%	19,4%	,0%	,0%	10,0%	,0%
kupiłam/kupiłem od znajomych	35,0%	50,0%	40,0%	33,3%	28,6%	37,5%	39,5%	18,2%	27,3%	,0%	31,6%	51,6%	50,0%	42,9%	20,0%	50,0%
kupiłam/kupiłem od obcego diler, który nie jest moim znajomym	30,0%	16,7%	15,0%	44,4%	28,6%	6,3%	23,7%	18,2%	27,3%	,0%	10,5%	25,8%	50,0%	14,3%	45,0%	25,0%
kupiłam/kupiłem w Internecie	5,0%	16,7%	5,0%	,0%	,0%	6,3%	5,3%	9,1%	9,1%	,0%	10,5%	19,4%	,0%	,0%	5,0%	25,0%
dostałam/dostałem	60,0%	66,7%	30,0%	55,6%	42,9%	18,8%	57,9%	45,5%	54,5%	33,3%	63,2%	51,6%	,0%	42,9%	55,0%	50,0%
zdołyłam/zdołyłem w inny sposób	,0%	8,3%	5,0%	,0%	,0%	6,3%	2,6%	27,3%	,0%	33,3%	10,5%	6,5%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,0%	,0%	5,0%	,0%	,0%	,0%	2,6%	,0%	,0%	33,3%	,0%	3,2%	,0%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 82. Sposób pozyskania dopalaczy zadeklarowany przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
kupiłam/kupiłem w sklepie	13,8%	19,9%	13,9%	20,0%	19,3%	17,9%	17,4%	18,1%	15,8%	38,1%	100,0%
kupiłam/kupiłem od znajomych	32,2%	39,0%	40,6%	33,8%	39,2%	42,3%	13,0%	38,6%	15,8%	47,6%	,0%
kupiłam/kupiłem od obcego diler, który nie jest moim znajomym	21,8%	24,0%	25,7%	20,8%	21,5%	22,4%	21,7%	22,8%	10,5%	28,6%	100,0%
kupiłam/kupiłem w Internecie	6,9%	8,9%	8,9%	8,5%	8,8%	10,9%	,0%	9,4%	,0%	14,3%	,0%
dostałam/dostałem	57,5%	45,2%	43,6%	55,4%	49,2%	49,4%	52,2%	51,2%	63,2%	33,3%	100,0%
zdołyłam/zdołyłem w inny sposób	3,4%	6,2%	5,0%	5,4%	5,5%	6,4%	8,7%	6,3%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	1,1%	2,1%	1,0%	2,3%	1,1%	1,3%	,0%	,8%	,0%	9,5%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 83. Sposób pozyskania dopalaczy zadeklarowany przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
kupiłam/kupiłem w sklepie	17,8%	28,6%	10,0%	,0%	14,3%	50,0%	100,0%	33,3%
kupiłam/kupiłem od znajomych	34,6%	71,4%	40,0%	50,0%	50,0%	,0%	100,0%	,0%
kupiłam/kupiłem od obcego diler, który nie jest moim znajomym	22,5%	28,6%	20,0%	16,7%	28,6%	,0%	100,0%	66,7%
kupiłam/kupiłem w Internecie	7,3%	14,3%	30,0%	,0%	14,3%	,0%	,0%	,0%
dostałam/dostałem	51,8%	28,6%	40,0%	50,0%	28,6%	100,0%	,0%	100,0%
zdobyłam/zdobyłem w inny sposób	5,8%	,0%	,0%	,0%	7,1%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	1,0%	,0%	,0%	,0%	14,3%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 84. Sposób pozyskania dopalaczy zadeklarowany przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
kupiłam/kupiłem w sklepie	20,6%	5,6%	12,8%	20,2%	19,0%	17,1%
kupiłam/kupiłem od znajomych	26,5%	44,4%	35,9%	42,2%	39,7%	36,0%
kupiłam/kupiłem od obcego diler, który nie jest moim znajomym	20,6%	22,2%	25,6%	24,8%	22,4%	23,4%
kupiłam/kupiłem w Internecie	5,9%	11,1%	10,3%	9,2%	12,1%	7,4%
dostałam/dostałem	57,4%	55,6%	48,7%	45,0%	62,1%	45,7%
zdobyłam/zdobyłem w inny sposób	8,8%	,0%	5,1%	3,7%	6,9%	4,6%
brak odpowiedzi	1,5%	,0%	2,6%	1,8%	,0%	2,3%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 85. Sposób pozyskania dopalaczy zadeklarowany przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz województwa.

Typ szkoły	Dolnośląskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	22,2%	44,4%	22,2%	,0%	55,6%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Technikum	16,7%	33,3%	33,3%	16,7%	66,7%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	25,0%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%
Typ szkoły	Kujawsko-pomorskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	33,3%	66,7%	22,2%	22,2%	55,6%	11,1%	,0%
Typ szkoły	Lubelskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	40,0%	20,0%	,0%	20,0%	,0%	20,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	60,0%	,0%	20,0%	40,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	20,0%	30,0%	20,0%	,0%	30,0%	10,0%	,0%
Typ szkoły	Lubuskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	37,5%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%
Typ szkoły	Łódzkie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi

	sklepie	znajomych	który nie jest moim znajomym	w Internecie		inny sposób	odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	50,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	33,3%	,0%	,0%	66,7%	,0%	,0%
Małopolskie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	25,0%	,0%	,0%	25,0%	50,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	33,3%	44,4%	11,1%	,0%	11,1%	,0%	,0%
Mazowieckie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	30,8%	30,8%	23,1%	,0%	53,8%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Technikum	28,6%	28,6%	42,9%	14,3%	57,1%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	25,0%	50,0%	18,8%	6,3%	56,3%	6,3%	6,3%
Opolskie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	,0%	,0%	25,0%	75,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	,0%	66,7%	33,3%	33,3%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	50,0%	50,0%	,0%	,0%	75,0%	,0%	,0%
Podkarpackie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	50,0%	25,0%	25,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%

Liceum ogólnokształcące	,0%	33,3%	33,3%	33,3%	66,7%	,0%	,0%
Technikum	50,0%	50,0%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	50,0%	,0%	,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%
Podlaskie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołyłam/zdołyłem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	33,3%				33,3%	33,3%	33,3%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Pomorskie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołyłam/zdołyłem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	20,0%	20,0%	10,0%	20,0%	80,0%	20,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	12,5%	37,5%	12,5%	,0%	37,5%	,0%	,0%
Śląskie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołyłam/zdołyłem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	14,3%	71,4%	42,9%	14,3%	57,1%	14,3%	,0%
Liceum ogólnokształcące	25,0%	50,0%	25,0%	,0%	25,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	66,7%	33,3%	,0%	33,3%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	23,5%	41,2%	17,6%	29,4%	58,8%	5,9%	5,9%
Świętokrzyskie							
Typ szkoły	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego diler, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołyłam/zdołyłem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%

Technikum	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Typ szkoły	Warmińsko-mazurskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	33,3%	,0%	,0%	66,7%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	50,0%	25,0%	,0%	25,0%	,0%	,0%
Typ szkoły	Wielkopolskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	16,7%	,0%	83,3%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	50,0%	25,0%	25,0%	75,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	20,0%	20,0%	70,0%	,0%	30,0%	,0%	,0%
Typ szkoły	Zachodniopomorskie						
	kupiłam/kupiłem w sklepie	kupiłam/kupiłem od znajomych	kupiłam/em od obcego dealera, który nie jest moim znajomym	kupiłam/kupiłem w Internecie	dostałam/dostałem	zdołałam/zdołałem w inny sposób	brak odpowiedzi
Gimnazjum	,0%	,0%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%
Liceum ogólnokształcące	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
Technikum	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%
Zasadnicza szkoła zawodowa	,0%	80,0%	20,0%	40,0%	40,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Podobnie jak w przypadku deklaracji odnośnie stosowania używek dokonana została pogłębiona analiza powiązań pomiędzy deklarowanymi przez uczniów sposobami pozyskiwania dopalaczy wg szkół, w jakich się uczą w ujęciu regionalnym. Szczegółowy rozkład danych w tym zakresie prezentuje tabela nr 85.

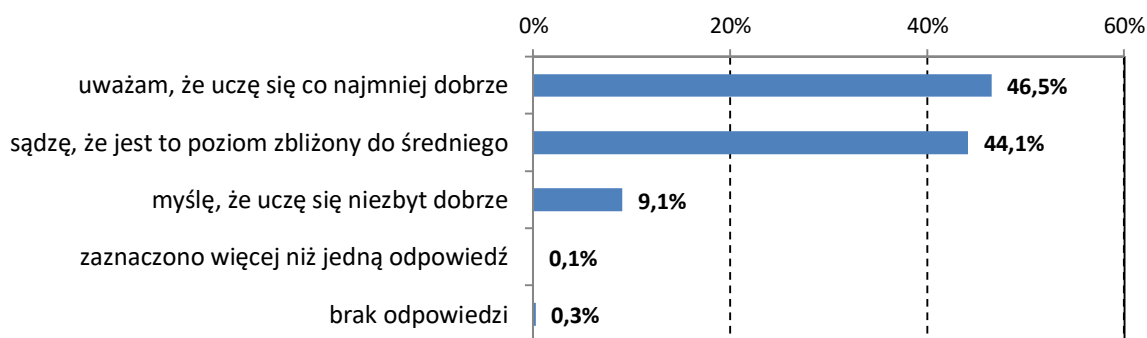
Podsumowanie

Zgodnie z deklaracjami uczniów uczestniczących w badaniu około 6 na 10 osób zażywających dopalacze nie kupowało ich, lecz pozyskiwało w inny sposób. Jak wynika z poniższych danych w większości były to dopalacze, które były im podarowane. Może to mieć związek z aktywnością dilerów, dla których jest to sposób na pozyskanie klientów.

3.12 Właściwości psychologiczne badanych

Ponad 90% uczniów uczestniczących w badaniu oceniło swoje wyniki w nauce na poziomie co najmniej zbliżonym do średniego. Nieco lepiej swoje wyniki w nauce oceniają dziewczęta, jak również uczniowie z miast. Podobnie uczniowie wychowujący się w domu rodzinnym. Najgorsze oceny wystawiają sobie uczniowie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych.

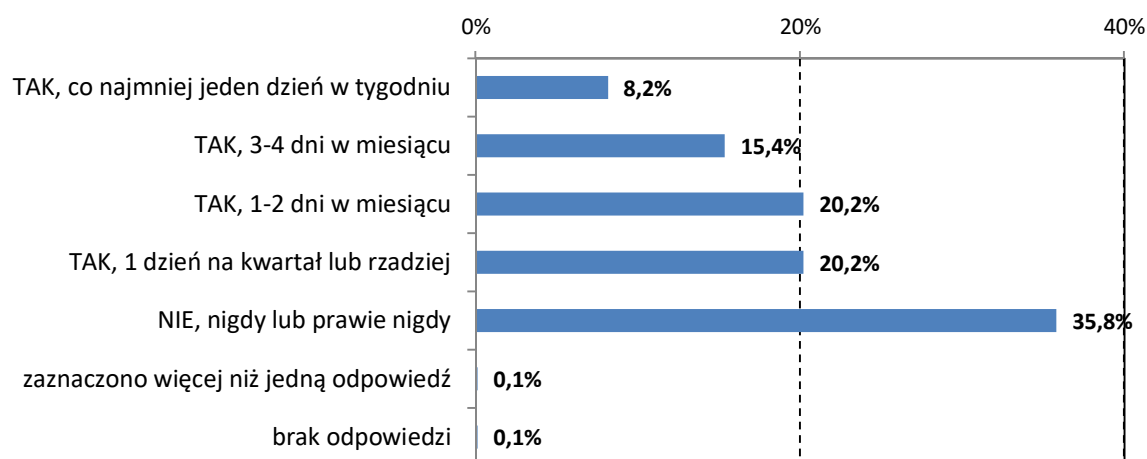
Wykres 27. Subiektywna ocena wyników w nauce uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Nieco ponad jedna trzecia uczniów zadeklarowała, że nie opuszcza lekcji w swojej szkole. Pozostałym jak najbardziej się to zdarza – bardzo rzadko lub w wymiarze 1-2 dni w miesiącu. Jeden dzień w tygodniu opuszczają częściej chłopcy niż dziewczęta i częściej uczniowie samodzielnie mieszkający (czy to we własnym mieszkaniu, czy to na stacji lub w internacie). Najwięcej absencji zadeklarowali uczniowie zawodowych szkół ponadgimnazjalnych, głównie zasadniczych, gdzie nawet jeden na pięciu uczniów opuszcza co najmniej jeden dzień w tygodniu.

Wykres 28. Opuszczanie lekcji przez uczniów uczestniczących w badaniu.

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 86. Subiektywna ocena wyników w nauce uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
uważam, że uczę się co najmniej dobrze	53,2%	40,7%	45,7%	47,2%	48,0%	49,2%	35,9%	47,7%	38,6%	49,4%	42,9%
sądzę, że jest to poziom zbliżony do średniego	40,1%	47,6%	45,0%	43,3%	43,3%	42,8%	50,4%	44,1%	46,2%	31,3%	28,6%
myślę, że uczę się niezbyt dobrze	6,5%	11,3%	9,0%	9,1%	8,4%	7,7%	13,4%	7,9%	14,5%	16,9%	,0%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,1%	,0%	,0%	,3%	,1%	,8%	1,2%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,3%	,2%	,2%	,2%	,2%	,0%	,3%	,0%	1,2%	28,6%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 87. Subiektywna ocena wyników w nauce uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
uważam, że uczę się co najmniej dobrze	46,9%	42,8%	48,9%	54,2%	41,6%	29,2%	63,6%	11,8%
sądzę, że jest to poziom zbliżony do średniego	44,2%	46,6%	39,8%	27,1%	47,8%	45,8%	27,3%	52,9%
myślę, że uczę się niezbyt dobrze	8,7%	10,6%	9,8%	16,9%	10,6%	25,0%	,0%	23,5%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	1,7%	,0%	,0%	9,1%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,0%	1,5%	,0%	,0%	,0%	,0%	11,8%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 88. Subiektywna ocena wyników w nauce uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
uważam, że uczę się co najmniej dobrze	51,0%	57,2%	39,3%	31,6%	42,2%	47,5%
sądzę, że jest to poziom zbliżony do średniego	38,9%	39,1%	52,2%	54,1%	47,2%	43,4%
myślę, że uczę się niezbyt dobrze	9,9%	3,2%	8,4%	13,7%	10,3%	8,8%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,1%	,1%	,1%	,0%	,1%
brak odpowiedzi	,2%	,5%	,0%	,6%	,3%	,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 89. Opuszczanie lekcji przez uczniów uczestniczących w badaniu wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
TAK, co najmniej jeden dzień w tygodniu	6,5%	9,6%	8,9%	7,5%	7,4%	6,7%	12,6%	7,2%	10,4%	33,7%	,0%
TAK, 3-4 dni w miesiącu	15,4%	15,3%	15,5%	15,2%	15,2%	14,2%	17,1%	15,4%	14,9%	21,7%	,0%
TAK, 1-2 dni w miesiącu	22,1%	18,6%	20,5%	20,0%	20,4%	20,2%	20,7%	20,0%	15,7%	12,0%	42,9%
TAK, 1 dzień na kwartał lub rzadziej	20,9%	19,6%	21,0%	19,6%	20,6%	20,7%	19,3%	21,1%	15,3%	9,6%	14,3%
NIE, nigdy lub prawie nigdy	34,9%	36,7%	34,0%	37,4%	36,2%	38,0%	30,0%	36,1%	43,4%	21,7%	,0%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,1%	,0%	,2%	,1%	,1%	,3%	,1%	,4%	1,2%	,0%
brak odpowiedzi	,1%	,1%	,0%	,1%	,1%	,1%	,0%	,1%	,0%	,0%	42,9%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 90. Opuszczanie lekcji przez uczniów uczestniczących w badaniu wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
TAK, co najmniej jeden dzień w tygodniu	7,3%	14,7%	9,0%	20,3%	16,8%	16,7%	18,2%	,0%
TAK, 3-4 dni w miesiącu	15,1%	16,1%	15,8%	22,0%	19,5%	16,7%	,0%	29,4%
TAK, 1-2 dni w miesiącu	20,6%	16,7%	18,8%	18,6%	20,4%	12,5%	27,3%	17,6%
TAK, 1 dzień na kwartał lub rzadziej	20,8%	16,7%	15,8%	13,6%	15,0%	33,3%	9,1%	11,8%
NIE, nigdy lub prawie nigdy	36,1%	35,6%	40,6%	25,4%	28,3%	20,8%	36,4%	17,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	9,1%	5,9%
brak odpowiedzi	,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	17,6%

Źródło: ankiety z uczniami

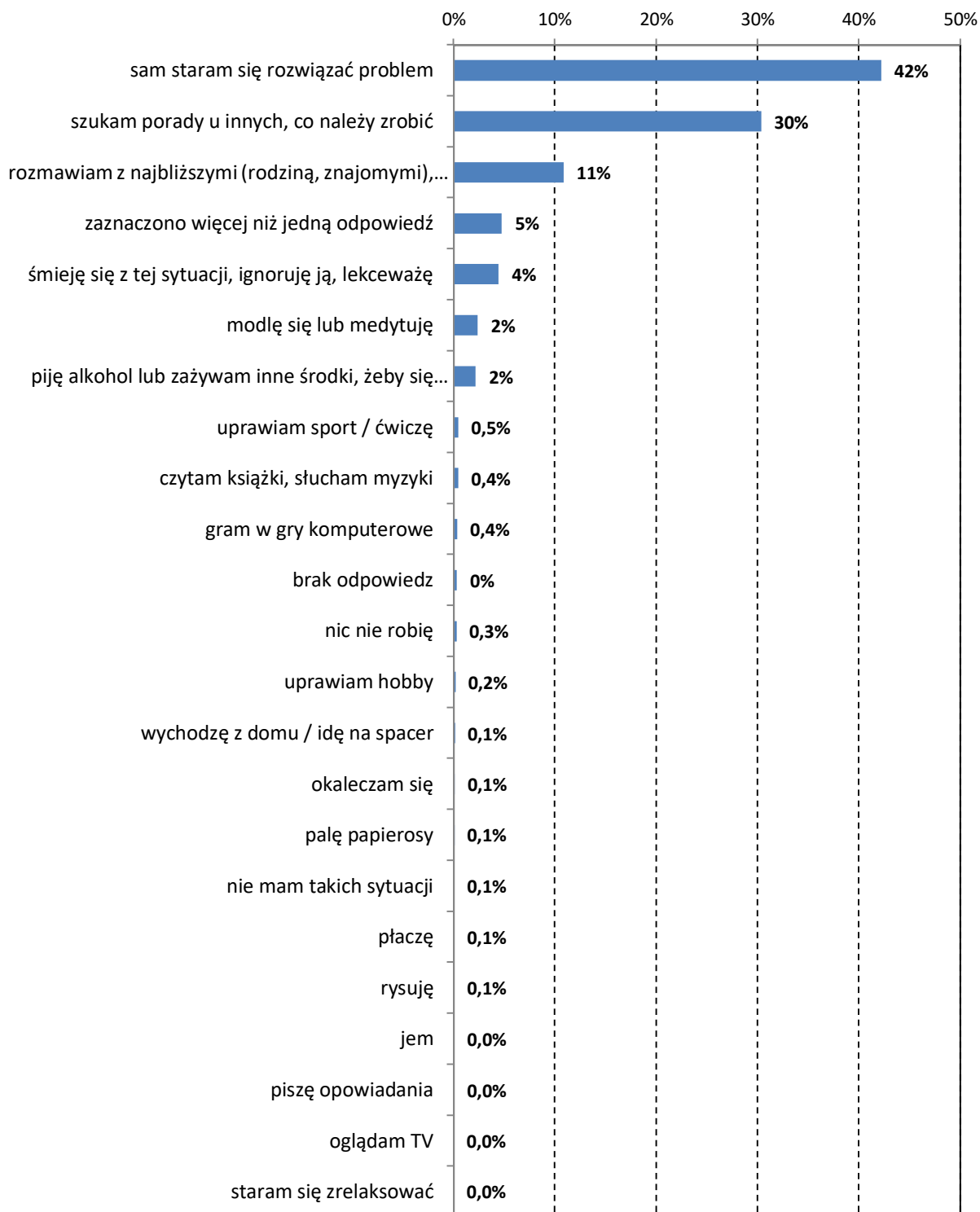
Tabela 91. Opuszczanie lekcji przez uczniów wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
TAK, co najmniej jeden dzień w tygodniu	4,5%	4,8%	8,5%	20,4%	7,4%	8,3%
TAK, 3-4 dni w miesiącu	10,1%	17,9%	19,6%	21,9%	17,0%	14,9%
TAK, 1-2 dni w miesiącu	15,6%	26,9%	24,0%	21,3%	21,6%	20,0%
TAK, 1 dzień na kwartał lub rzadziej	20,6%	23,7%	19,8%	16,0%	19,8%	20,3%
NIE, nigdy lub prawie nigdy	49,0%	26,3%	28,0%	20,1%	34,0%	36,2%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,2%	,0%	,1%	,1%	,1%
brak odpowiedzi	,1%	,1%	,2%	,2%	,1%	,1%

Źródło: ankiety z uczniami

Sytuacje problemowe lub nerwowe generują często nietypowe zachowania, nie zawsze zmierzające niwelowania przyczyn zaistniałych problemów. Jak pokazują prezentowane dalej zestawienia uczniowie uczestniczący w badaniu w dużej mierze albo starają się sami rozwiązać problem, albo też szukają u innych porady w tym zakresie. W pozostałych przypadkach reakcją na problemowe sytuacje jest „ucieczka” w pasję czy zainteresowania. Nieliczni reagują korzystaniem z używek, takich jak alkohol.

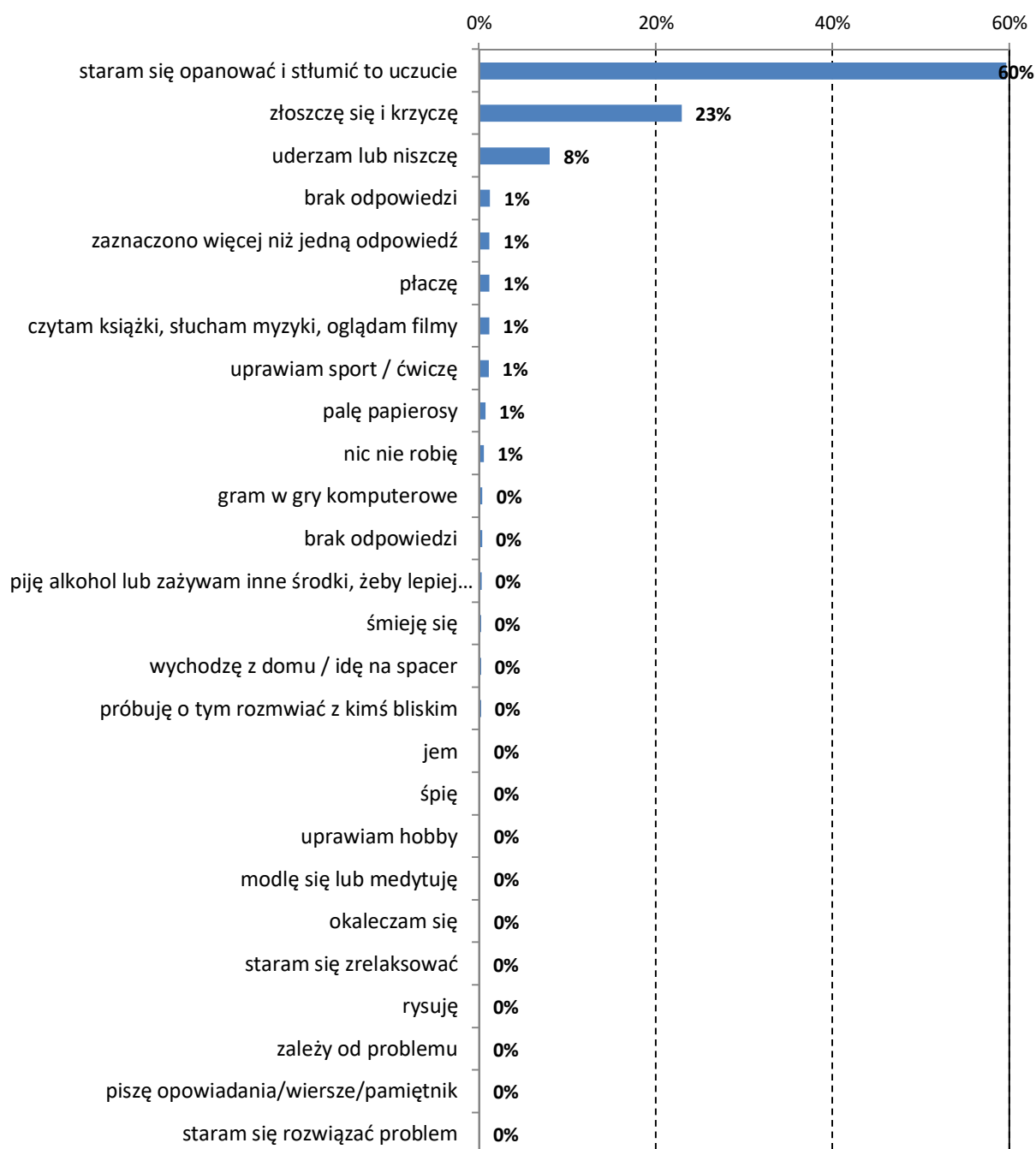
Wykres 29. Sposoby postępowania w sytuacjach problemowych.

Źródło: ankiety z uczniami

Sposobem reakcji na sytuacje nerwowe jest najczęściej próba uspokojenia się, choć około 3 na 10 ankietowanych reaguje także w sposób nieefektywny, poprzez złość, krzyk, a nawet przemoc.

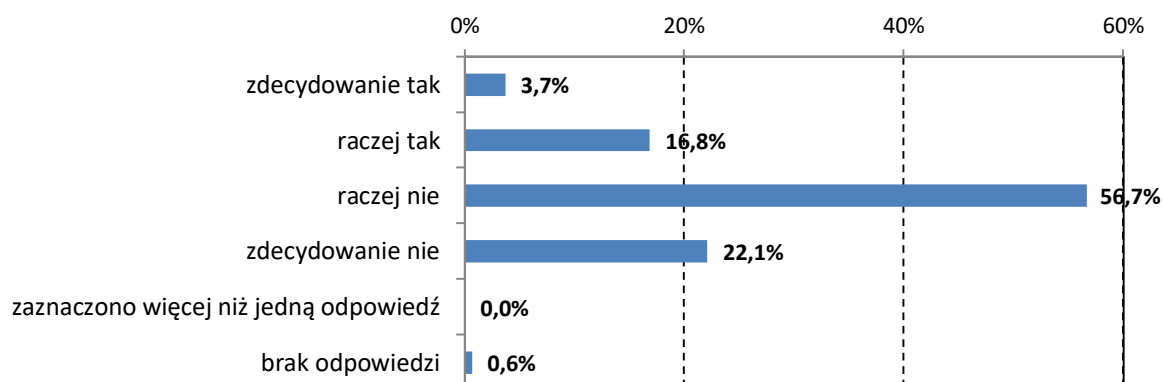
Wykres 30. Sposoby postępowania w sytuacjach nerwowych.

Źródło: ankiety z uczniami

Uczniowie wypełniający ankietę oceniają siebie jako osoby raczej asertywne, potrafiące wyłamywać się spod wpływu otoczenia. Nie obserwuje się przy tym istotnych zależności pomiędzy rozkładem danych a wpływem zmiennych metryczkowych (por. tabela 83-85).

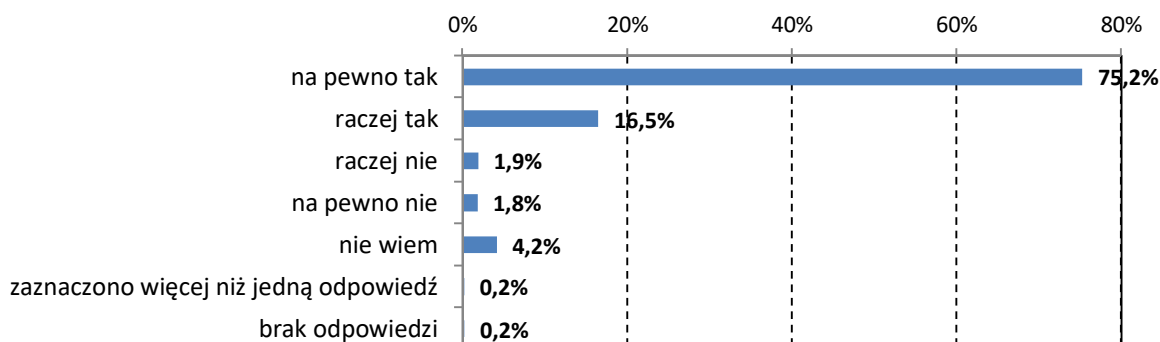
Wykres 31. Łatwość ulegania wpływom koleżanek i kolegów.

Źródło: ankiety z uczniami

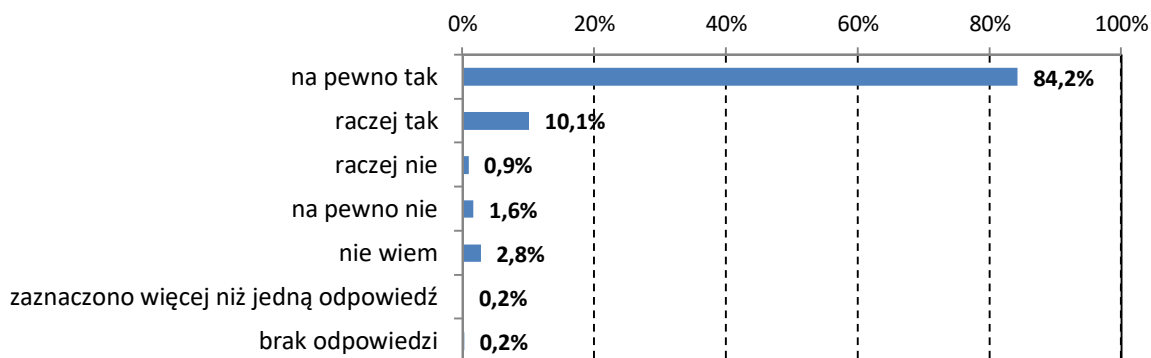
Deklarowana asertywność znajduje swoje odzwierciedlenie w pewności uczniów, że zdołaliby odmówić propozycji zażycia narkotyków lub dopalaczy. Co ciekawe w przypadku dopalaczy po pierwsze więcej mamy ocen zdecydowanych, po drugie natomiast generalnie większy jest poziom gotowości do odmowy ich zażywania.

Wykres 32. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia narkotyków.

Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 33. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 92. Łatwość ulegania wpływom koleżanek i kolegów wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
zdecydowanie tak	3,9%	3,5%	4,4%	3,0%	3,5%	3,5%	4,2%	3,7%	4,4%	25,3%	,0%
raczej tak	17,8%	16,0%	17,2%	16,5%	16,7%	16,6%	22,1%	17,1%	16,5%	14,5%	,0%
raczej nie	57,8%	55,8%	57,2%	56,3%	57,4%	57,7%	51,3%	57,3%	53,0%	33,7%	71,4%
zdecydowanie nie	20,0%	23,9%	20,7%	23,4%	21,8%	21,5%	21,0%	21,3%	24,5%	26,5%	28,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,1%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,1%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,5%	,8%	,4%	,8%	,5%	,6%	1,4%	,5%	1,6%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 93. Łatwość ulegania wpływom koleżanek i kolegów wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
zdecydowanie tak	3,2%	3,7%	9,8%	5,1%	13,3%	8,3%	18,2%	5,9%
raczej tak	16,8%	18,7%	15,0%	10,2%	18,6%	25,0%	18,2%	17,6%
raczej nie	57,3%	54,9%	48,9%	61,0%	46,0%	45,8%	36,4%	52,9%
zdecydowanie nie	22,0%	22,4%	25,6%	22,0%	22,1%	20,8%	27,3%	17,6%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,7%	,3%	,8%	1,7%	,0%	,0%	,0%	5,9%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 94. Łatwość ulegania wpływom koleżanek i kolegów wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
zdecydowanie tak	3,3%	3,3%	4,0%	5,0%	5,8%	3,2%
raczej tak	18,1%	16,4%	13,4%	17,4%	17,6%	16,7%
raczej nie	58,5%	58,2%	54,7%	52,8%	53,7%	57,3%
zdecydowanie nie	19,5%	21,6%	27,3%	23,9%	22,3%	22,1%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,0%	,0%	,0%	,1%	,1%	,0%
brak odpowiedzi	,6%	,6%	,6%	,9%	,5%	,7%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 95. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia narkotyków wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
na pewno tak	76,8%	73,9%	74,6%	75,9%	75,8%	76,0%	72,3%	76,8%	71,9%	66,3%	71,4%
raczej tak	16,5%	16,5%	17,0%	15,9%	16,4%	16,3%	19,6%	15,9%	13,7%	12,0%	14,3%
raczej nie	1,4%	2,4%	1,5%	2,2%	1,7%	1,7%	3,1%	1,7%	3,2%	3,6%	,0%
na pewno nie	1,2%	2,4%	2,0%	1,7%	1,5%	1,6%	2,2%	1,7%	4,4%	14,5%	,0%
nie wiem	3,9%	4,4%	4,3%	4,0%	4,2%	4,1%	2,8%	3,7%	6,0%	3,6%	14,3%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,2%	,2%	,3%	,1%	,1%	,2%	,0%	,2%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,3%	,3%	,2%	,2%	,2%	,0%	,1%	,8%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 96. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia narkotyków wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
na pewno tak	75,6%	77,0%	73,7%	61,0%	66,4%	58,3%	81,8%	64,7%
raczej tak	16,5%	16,4%	12,0%	27,1%	16,8%	25,0%	,0%	17,6%
raczej nie	1,8%	1,7%	3,8%	1,7%	3,5%	4,2%	,0%	11,8%
na pewno nie	1,6%	1,4%	4,5%	5,1%	6,2%	,0%	9,1%	,0%
nie wiem	4,1%	3,2%	6,0%	5,1%	6,2%	8,3%	9,1%	5,9%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,3%	,0%	,0%	,9%	,0%	,0%	,0%
brak odpowiedzi	,2%	,0%	,0%	,0%	,0%	4,2%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 97. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia narkotyków wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
na pewno tak	73,9%	81,5%	76,7%	70,8%	73,5%	75,6%
raczej tak	16,8%	14,5%	17,3%	16,7%	16,8%	16,4%
raczej nie	1,8%	1,0%	1,5%	3,4%	2,1%	1,8%
na pewno nie	2,0%	,9%	1,1%	3,0%	2,7%	1,7%
nie wiem	5,0%	1,8%	3,2%	5,3%	4,5%	4,1%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,2%	,2%	,3%	,2%	,2%
brak odpowiedzi	,3%	,1%	,0%	,5%	,3%	,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 98. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia dopalaczy wg płci, miejsca zamieszkania oraz charakterystyki gospodarstwa domowego.

	Płeć		Miejsce zamieszkania		Z kim mieszka uczeń						
	K	M	W	M	z mamą	z tatą	z rodzeństwem	z rodzicem i jego partnerem/partnerką	z innym opiekunem	sam	brak odpowiedzi
na pewno tak	84,8%	83,8%	82,6%	85,7%	84,7%	84,8%	81,5%	85,1%	82,7%	68,7%	85,7%
raczej tak	10,7%	9,6%	11,2%	9,1%	10,0%	9,9%	12,9%	9,8%	7,6%	7,2%	,0%
raczej nie	,7%	1,1%	,9%	,9%	,8%	,8%	2,0%	,9%	2,0%	2,4%	,0%
na pewno nie	1,2%	2,0%	1,7%	1,6%	1,4%	1,3%	2,2%	1,3%	2,4%	13,3%	,0%
nie wiem	2,5%	3,0%	3,2%	2,4%	2,8%	2,8%	1,4%	2,6%	4,8%	4,8%	,0%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,2%	,2%	,1%	,1%	,1%	,0%	,2%	,4%	,0%	14,3%
brak odpowiedzi	,2%	,3%	,2%	,2%	,2%	,1%	,0%	,1%	,0%	3,6%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 99. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia dopalaczy wg rodzaju miejsc, w jakich mieszka uczeń.

	w domu rodzinnym	we wspólnym gospodarstwie domowym	w internacie	na stacji	we własnym mieszkaniu	w innym miejscu	zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	brak odpowiedzi
na pewno tak	84,6%	83,0%	81,2%	84,7%	77,9%	70,8%	90,9%	82,4%
raczej tak	10,1%	12,1%	5,3%	8,5%	10,6%	16,7%	,0%	,0%
raczej nie	,8%	2,0%	2,3%	3,4%	,9%	,0%	,0%	,0%
na pewno nie	1,4%	1,1%	6,0%	3,4%	5,3%	4,2%	9,1%	5,9%
nie wiem	2,8%	1,4%	3,0%	,0%	4,4%	8,3%	,0%	5,9%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,0%	,0%	,0%	,9%	,0%	,0%	5,9%
brak odpowiedzi	,2%	,3%	2,3%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%

Źródło: ankiety z uczniami

Tabela 100. Zdolność do odmowy na propozycję zażycia dopalaczy wg rodzaju szkoły oraz faktu podejmowania przez rodziców pracy poza miejscem zamieszkania.

	Rodzaj szkoły				Opiekunowie pracują poza miejscem zamieszkania	
	G	LO	T	ZZ	Tak	Nie
na pewno tak	80,1%	91,5%	89,1%	82,7%	82,4%	84,6%
raczej tak	12,6%	6,6%	7,4%	9,8%	10,0%	10,1%
raczej nie	,9%	,6%	,9%	1,3%	1,1%	,9%
na pewno nie	2,0%	,5%	,8%	2,6%	2,9%	1,4%
nie wiem	4,1%	,4%	1,6%	3,1%	3,3%	2,7%
zaznaczono więcej niż jedną odpowiedź	,1%	,2%	,1%	,4%	,3%	,1%
brak odpowiedzi	,2%	,2%	,2%	,2%	,1%	,2%

Źródło: ankiety z uczniami

Jeśli chodzi o determinanty asertywności w kontekście zażywania narkotyków czy dopalaczy to na pewno większą deklarowaną asertywnością w tym względzie cechują się osoby mieszkające w domach rodzinnych niż z innymi opiekunami bądź samodzielnie. Mniejszą skłonność do odmowy miałoby także uczniowie gimnazjów oraz szkół zawodowych. W przypadku dopalaczy tendencje są podobne z tą jedynie różnicą, że poziom zdecydowanej pewności zdolności odmowy jest tu wyraźnie wyższy w każdej z grup odniesienia.

Podsumowanie

Ponad 90% uczniów uczestniczących w badaniu oceniło swoje wyniki w nauce na poziomie co najmniej zbliżonym do średniego. Nieco lepiej swoje wyniki w nauce oceniają dziewczęta, jak również uczniowie z miast i wychowujący się w domu rodzinnym. Najgorsze oceny wystawiają sobie uczniowie ponadgimnazjalnych szkół zawodowych. Jednocześnie około 6 na 10 osób zadeklarowało, że opuszcza dni nauki w szkole – najczęściej bardzo rzadko lub w wymiarze 1-2 dni w miesiącu. Najwięcej absencji wykazują uczniowie szkół zasadniczych, spośród których nawet jeden na pięciu opuszcza co najmniej jeden dzień w tygodniu.

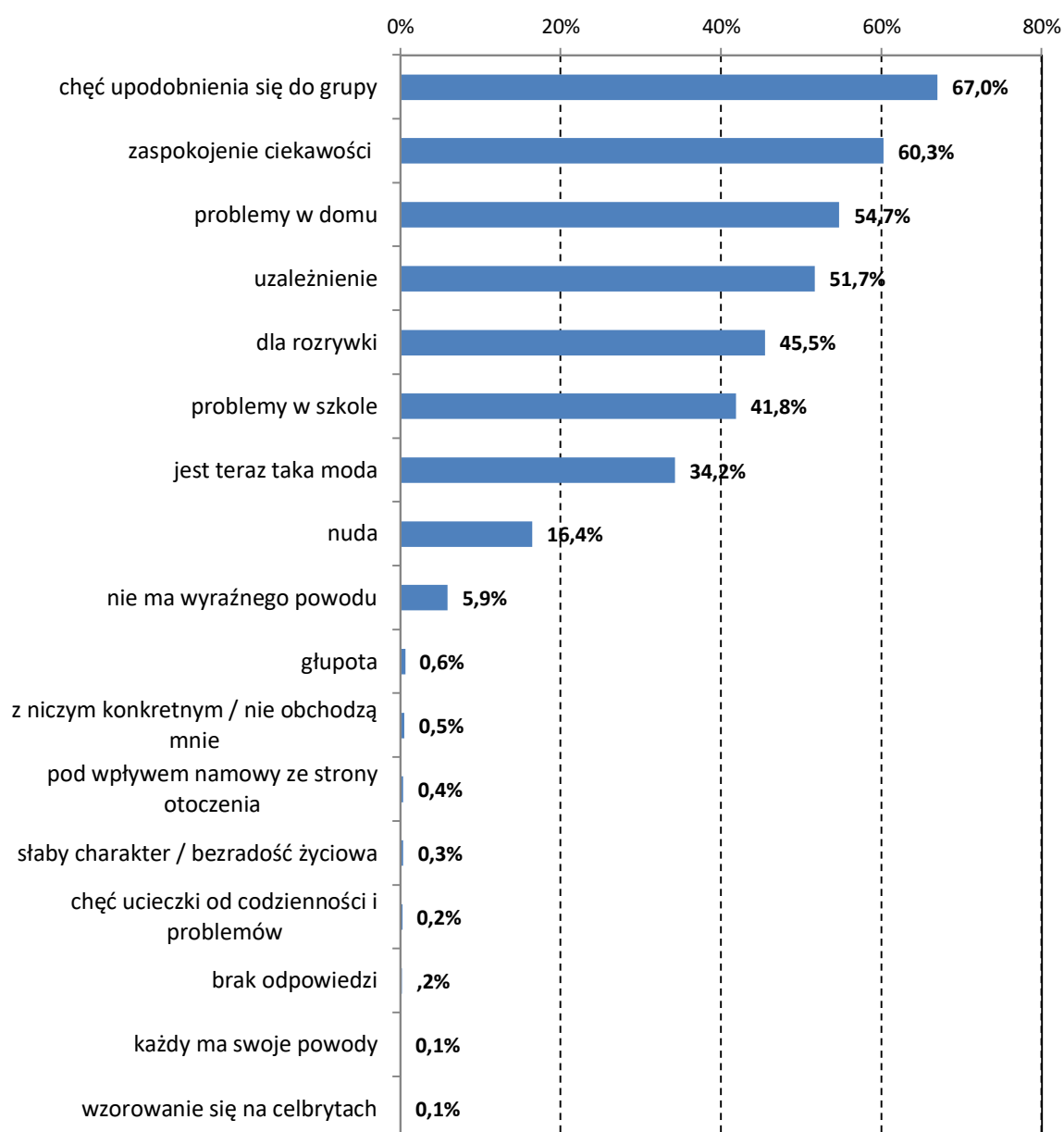
Sytuacje problemowe lub nerwowe generują często u uczniów biorących udział w badaniu nietypowe zachowania, nie zawsze zmierzające niwelowania przyczyn zaistniałych problemów. W przypadku problemów mamy do czynienia najczęściej z próbami samodzielnego ich rozwiązywania bądź szukania porady u innych, ewentualnie odreagowywania ucieczką w pasie i zainteresowania. W sytuacjach nerwowych, choć również sposobem reakcji jest najczęściej próba uspokojenia się, to około 3 na 10 ankietowanych reaguje także w sposób nieefektywny, poprzez złość, krzyk, a nawet przemoc.

Uczniowie uważają się za osoby asertywne i nie ulegające łatwo wpływom otoczenia. Deklarowana asertywność znajduje swoje odzwierciedlenie w pewności uczniów, że zdołaliby odmówić propozycji zażycia narkotyków lub dopalaczy. Co ciekawe w przypadku dopalaczy po pierwsze więcej mamy ocen zdecydowanych, po drugie natomiast większy jest ogólny poziom gotowości do odmowy ich zażywania.

3.13 Przyczyny i konsekwencje sięgania po środki zastępcze

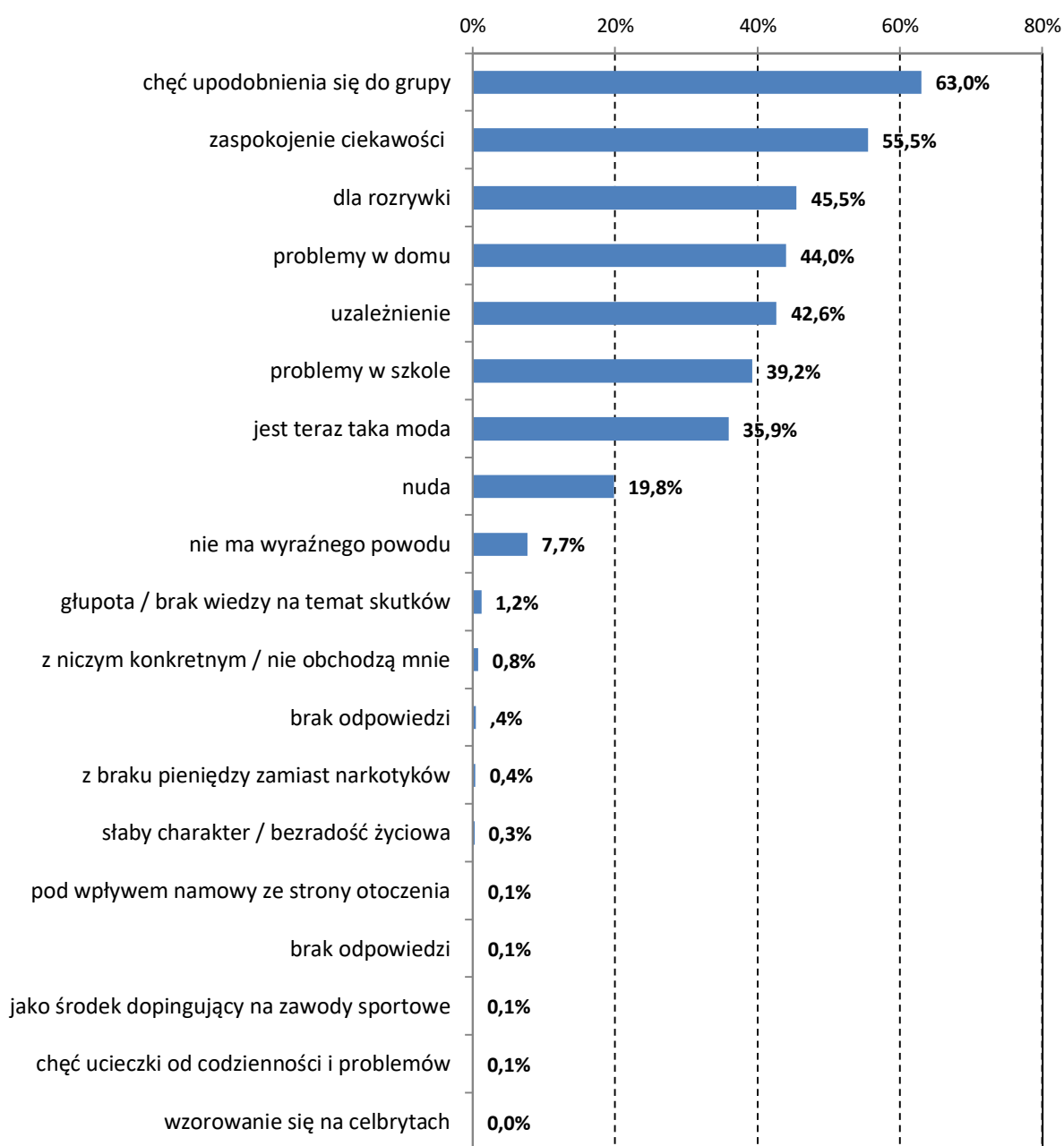
Uczniowie zostali poproszeni o wskazanie, jakie są wg nich najbardziej prawdopodobne przyczyny sięgania po narkotyki i dopalacze. Jak wynika z zamieszczonych dalej wykresów (34 i 35) w dość zgodnej opinii przeważają przyczyny, których podłożem jest brak asertywności i powiązana z tym chęć sprostania oczekiwaniom grupy rówieśniczej. Zarówno w przypadku narkotyków, jak i dopalaczy jest to po około dwie trzecie wskazań. Dodatkowo jedna trzecia respondentów w jednym i drugim przypadku wskazuje na panującą obecnie modę na zażywanie narkotyków czy dopalaczy. Istotną rolę może także odgrywać chęć zaspokojenia ciekawości i sprawdzenia, jak rzeczywiście działają narkotyki czy dopalacze. Wreszcie podawane są również jako istotne przyczyny w postaci problemów domowych czy szkolnych, na które używki miałyby być remedium.

Wykres 34. Podawane przez uczniów przyczyny sięgania po narkotyki.

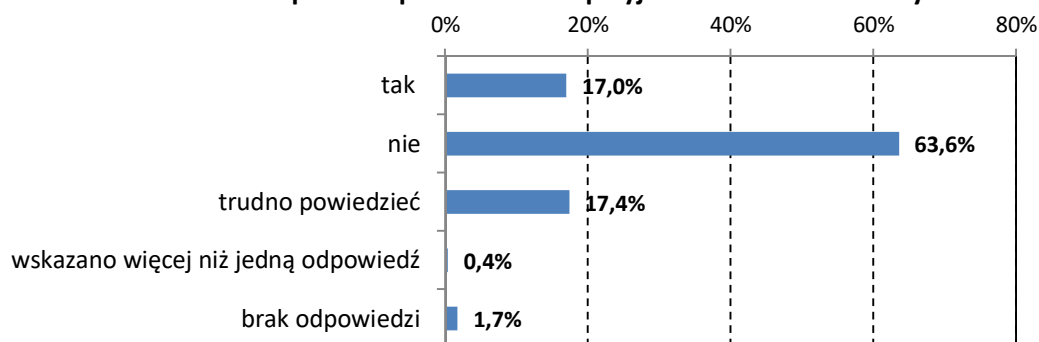
Źródło: ankiety z uczniami

Wykres 35. Podawane przez uczniów przyczyny sięgania po narkotyki.

Źródło: ankiety z uczniami

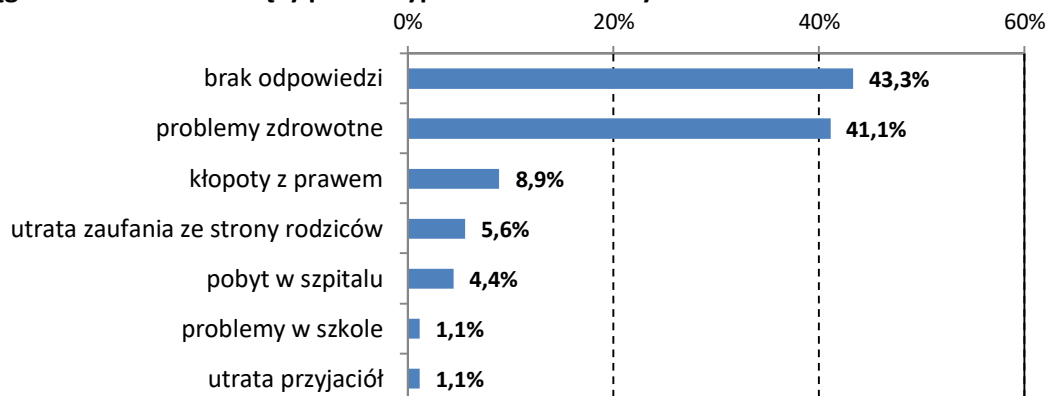
Wykres 36. Doświadczanie przez respondentów nieprzyjemności w efekcie zażywania dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami (n=530)

Uczniowie, którzy zadeklarowali, że w ciągu 12 ostatnich miesięcy zażywali dopalacze zostali zapytani o to czy w związku z tym doświadczyli jakichś nieprzyjemności. Większość odpowiedziała, że nie. Pozostali doświadczyli przede wszystkim różnego rodzaju problemów zdrowotnych, a nieliczni także kłopotów z prawem. 4 na 10 uczniów odmówiło podania konkretnych skutków.

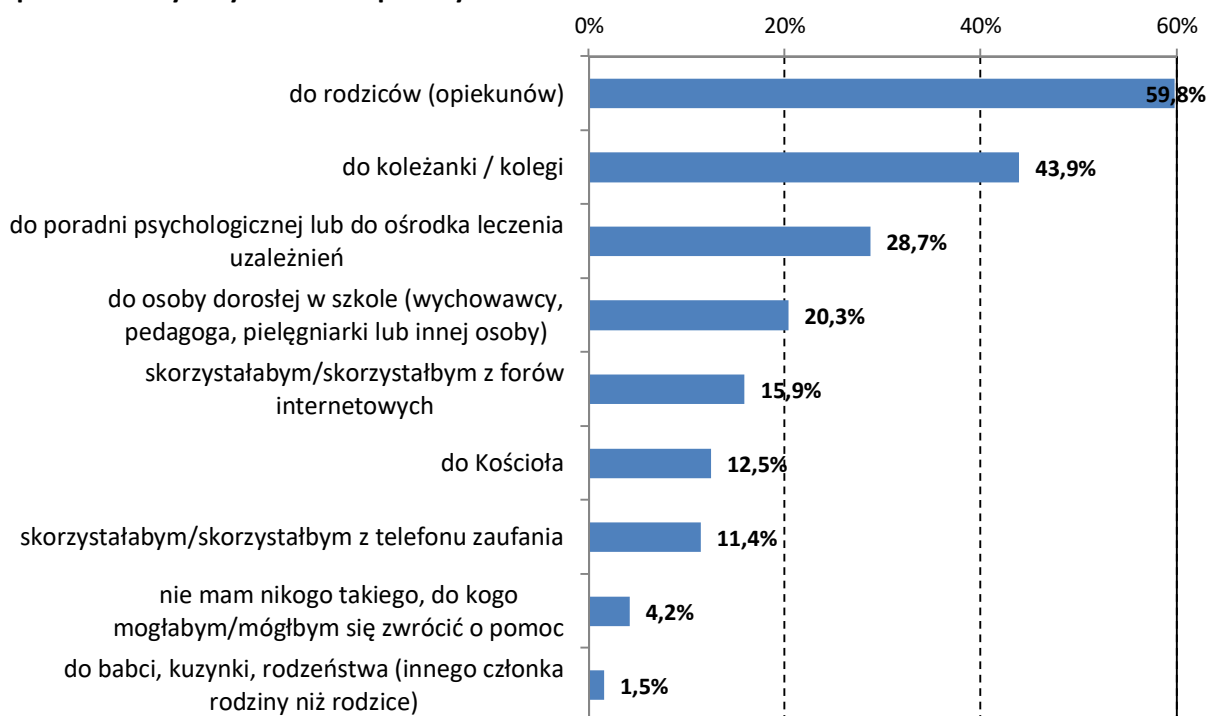
Wykres 37. Rodzaje nieprzyjemności, jakich doświadczyli uczniowie, którzy zażywali dopalacze w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed wypełnieniem ankiety.

Źródło: ankiety z uczniami (n=90)

W kontekście przyszłych zachowań uczniów okazuje się, że w sytuacji pojawiania się ewentualnego problemu spowodowanego zażywaniem dopalaczy, w pierwszej kolejności zwróciliby się do osób sobie bliskich, które znają i do których mają zaufanie. Co ciekawe pojawia się relatywnie dużo wskazań na ośrodki leczenia uzależnień, co świadczy o prawidłowej ocenie ryzyka związanego z zażywaniem dopalaczy. Nieliczni uczniowie wskazali jedynie, że nie mieliby do kogo się zwrócić, gdyby zaistniała taka konieczność.

Wykres 38. Osoby / instytucje, do których zwróciliby się uczniowie, gdyby mieli problem spowodowany zażywaniem dopalaczy.

Źródło: ankiety z uczniami

Podsumowanie

Brak asertywności i zdolności do opierania się negatywnym wzorcom społecznym jest w opinii uczniów kluczowa w kontekście przyczyn sięgania po narkotyki i dopalacze. Powiązana jest z tym **chęć sprostania oczekiwaniom grupy rówieśniczej**. Zarówno w przypadku narkotyków, jak i dopalaczy wskazało tak po dwie trzecie badanych. Dodatkowo jedna trzecia respondentów w jednym i drugim przypadku zwróciła uwagę na panującą obecnie **modę na zażywanie narkotyków czy dopalaczy**. Jej efektem może być pojawiająca się u młodych osób **chęć zaspokojenia ciekawości** i sprawdzenia, jak rzeczywiście działają narkotyki czy dopalacze. Nie bez znaczenia w kontekście przyczyn sięgania po używki mogą być także różne **problemy domowe czy szkolne**. Wreszcie podawane są również jako istotne przyczyny w postaci problemów domowych czy szkolnych, na które używki miałyby być remedium.

Co najmniej 4 na 10 uczniów zażywających dopalacze w ciągu ostatniego roku doświadczyła z tego powodu jakichkolwiek nieprzyjemności, przede wszystkim różnego rodzaju problemów zdrowotnych, a nieliczni także kłopotów z prawem. W kontekście przyszłych zachowań uczniów okazuje się, że w sytuacji pojawiania się ewentualnego problemu spowodowanego zażywaniem dopalaczy, w pierwszej kolejności zwróciliby się do osób sobie bliskich, które znają i do których mają zaufanie. Co ciekawe pojawia się relatywnie dużo wskazań na ośrodki leczenia uzależnień, co świadczy o prawidłowej ocenie ryzyka związanego z zażywaniem dopalaczy.

IV. Wnioski i rekomendacje

Wnioski	Rekomendacje
Charakterystyka populacji zażywającej dopalacze	
<p>Uczniowie mieszkający z rodzicami rzadziej decydują się na tego rodzaju doświadczenia. Dwukrotnie częściej dochodzi do korzystania z dopalaczy wśród uczniów wychowywanych przez opiekunów innych niż rodzice i kilkakrotnie częściej u uczniów mieszkających samodzielnie</p>	<p>Szersze zaangażowanie podmiotów szeroko rozumianego systemu pomocy społecznej celem szerszego dotarcia odpowiednimi informacjami do rodzin, w których dzieci są wychowywane przez jedno z rodziców czy też opiekunów i wychowawców dzieci i młodzieży mieszkających w domach dziecka, ośrodkach socjoterapeutycznych i wszelkich innych, gdzie młodzież została czasowo bądź na stałe pozbawiona bezpośredniej kontroli i opieki rodzicielskiej.</p>
<p>Wiek oraz poziom osiągnięć edukacyjnych uczniów. Z jednej strony uczniowie gimnazjum rzadziej niż uczniowie szkół ponadgimnazjalnych wskazywali na doświadczenia z dopalaczami, z drugiej natomiast uczący się w szkołach zawodowych wskazywali na nie niemal 5-krotnie częściej niż licealiści.</p>	<p>Zaleca się podjęcie szczególnych działań profilaktycznych w zasadniczych szkołach zawodowych jako szczególnie narażonych na skutki zjawiska dopalaczy.</p>
Wiek inicjacji kontaktów z „dopalaczami”	
<p>Biorąc pod uwagę fakt, że respondentami są między innymi uczniowie II klas gimnazjów, którzy wskazywali na kontakty z dopalaczami wyraźnie rzadsze niż w przypadku uczniów szkół ponadgimnazjalnych, wydaje się, że trzecia klasa gimnazjum (lub wiek odpowiadający temu poziomowi edukacji) może być najbardziej newralgicznym okresem, kiedy trzeba poświęcić uczniom szczególną uwagę w kontekście zapobiegania ich doświadczeniom z różnymi używkami, w szczególności z dopalaczami.</p>	<p>Proponuje się podjęcie w porozumieniu z pedagogami oraz wychowawcami działań profilaktycznych wśród uczniów II i III klas gimnazjów celem zapobiegania kontaktom uczniów z dopalaczami i narkotykami.</p>
Natężenie zjawiska wśród badanych grup z uwzględnieniem sposobu używania	
<p>Analiza okoliczności zażywania dopalaczy wskazuje, że istotna jest w tym kontekście rola grupy i otoczenia rówieśniczego. 8 na 10 uczniów uczestniczących w badaniu wskazywało (w sumie 81%), że zażywało dopalacze albo tylko w gronie znajomych, albo w gronie znajomych równie często co samotnie.</p>	<p>Uwzględnienie w planie wychowawczym realizowanym w ramach godzin wychowawczych prowadzonych w szkołach kwestii wagi indywidualnych decyzji oraz nieulegania modom czy trendom w zachowaniach rówieśniczych.</p>
Ocena dostępności „dopalaczy” Zachowania konsumenckie Kanały dystrybucji	

<p>W kontekście dostępności dopalaczy trzeba podkreślić, że znaczna część młodzieży pozyskuje dopalacze nieodpłatnie, zapewne wyposażona w nie dużej mierze przez dilerów chcących w ten sposób pozyskać potencjalnych klientów. Dotyczy to zwłaszcza dziewczyn. Dodatkowo trzeba także zwrócić uwagę, że to dilerzy bądź osoby znajome (te dwie role mogą się łączyć) są podstawowym źródłem nabywania dopalaczy.</p>	<p>Uwzględnienie w kampaniach informacyjnych prowadzonych w szkołach wątku nieodpłatnego przekazywania dopalaczy celem przestrzegania młodzieży przed korzystaniem z tego rodzaju okazji i korzyści.</p>
Subiektywna ocena środowiska pod kątem używania środków zastępczych	
<p>W kontekście akceptacji dla zjawiska oraz osób zażywających dopalacze ponownie istotną rolę zdaje się odgrywać opieka rodziców – osoby mieszkające samodzielnie wykazują największą akceptację w odniesieniu do dopalaczy i są najbardziej skłonne utrzymywać kontakty z zażywającymi je osobami. Taką samą postawą cechują się również uczniowie gimnazjum (rola wieku).</p>	<p>Uwzględnienie w kampaniach informacyjnych prowadzonych w szkołach (szczególnie w gimnazjach) wątku reagowania na obserwowane zachowania rówieśnicze w kontekście zażywania dopalaczy.</p>
Stosunek młodych ludzi do „dopalaczy” i narkotyków	
<p>Świadomości ryzyk związanych z zażywaniem dopalaczami towarzyszy relatywnie duży udział osób niemających wiedzy na temat potencjalnych zagrożeń (np. w województwie podkarpackim czy podlaskim tylko około połowy uczniów ma świadomość zagrożeń, jakie dla ich zdrowia niesie zażywanie dopalaczy).</p>	<p>Kontynuowanie akcji informacyjnych pokazujących ryzyka związane z zażywaniem dopalaczy.</p>
Poziom wiedzy młodzieży na temat „dopalaczy”	
<p>Zdecydowana większość uczniów zetknęła się z jakimikolwiek informacjami dotyczącymi szkodliwości dopalaczy. Podstawowym źródłem informacji na temat szkodliwości zażywania były dorosłe osoby, które w szkołach podczas lekcji czy pogadanek przekazywały stosowne informacje. Istotną rolę odgrywają oczywiście media.</p>	<p>Uwzględnienie w pracy pedagogicznej w szkołach pogadanek i spotkań poświęconych zażywaniu dopalaczy i pokazywaniu negatywnych konsekwencji takich działań.</p>
Właściwości psychologiczne badanych	
<p>Uczniowie uważają się za osoby asertywne i nie ulegające łatwo wpływom otoczenia. Deklarowana asertywność znajduje swoje odzwierciedlenie w pewności uczniów, że zdołaliby odmówić propozycji zażycia narkotyków lub dopalaczy. Co ciekawe w przypadku dopalaczy po pierwsze więcej mamy ocen zdecydowanych, po drugie natomiast</p>	

<p>większy jest ogólny poziom gotowości do odmowy ich zażywania.</p>	
Przyczyny i konsekwencje sięgania po środki zastępcze	
<p>Brak asertywności i zdolności do opierania się negatywnym wzorcom społecznym jest w opinii uczniów kluczowa w kontekście przyczyn sięgania po narkotyki i dopalacze. Powiązana jest z tym chęć sprostania oczekiwaniom grupy rówieśniczej. Zarówno w przypadku narkotyków, jak i dopalaczy wskazało tak po dwie trzecie badanych. Dodatkowo jedna trzecia respondentów w jednym i drugim przypadku zwróciła uwagę na panującą obecnie modę na zażywanie narkotyków czy dopalaczy. Jej efektem może być pojawiająca się u młodych osób chęć zaspokojenia ciekawości i sprawdzenia, jak rzeczywiście działają narkotyki czy dopalacze.</p>	

V. Przegląd komentarzy uczniów odnośnie dopalaczy

Niejednoznaczność w ocenie dopalaczy
Moim zdaniem jest to z jednej strony niebezpieczne a z drugiej zabawne. Jest to niebezpieczne, ponieważ dużo osób przez to umiera a jest to fajne, ponieważ jest fajna zabawa. Ale tak ogólnie to nie polecam...
Determinanty stosowania dopalaczy
Powinno się więcej mówić o szkodliwości dopalaczy w szkole. Wiele osób nie jest świadomych tego co się w tym kryje i jak może to zniszczyć życie. Ludzie robią to by popisać się przed znajomymi.
Zdecydowanie za dużo osób sięga po dopalacze, kiedy mają jakieś problemy sądząc, że im to pomoże i uciekną w ten sposób od brutalnej rzeczywistości.
Moim zdaniem zażywanie tzw. dopalaczy wiąże się z nudą, chęcią spróbowania czegoś nowego. Jest to dla mnie nieodpowiedzialne i kompletnie niedoroste i niedojrzałe.
Według mnie osoby, które zażywają dopalacze mają problemy w domu, czują się niedocenione, a ich samoocena zostaje obniżona przez inne osoby nawet te najbliższe. Takie osoby powinny leczyć się w specjalistycznych ośrodkach aby wyjść z tego nałogu i przez resztę życia starać się żyć normalnie. Często po dopalacze sięgają osoby, młodzi ludzie z patologicznych rodzin. Dlatego trzeba starać się pomagać takim rodzinom, aby takie sytuacje nie istniały.
Problemy z dopalaczami stanowią niewielki odsetek młodzieży. Większość i tak najczęściej spożywa alkohol i pali tytoń. Przekonania, że ludzie, którzy wzięli dopalacze będą je brali do końca życia są nie na miejscu, ale dużo dorosłych osób tak sądzi. Każdy w życiu popełnia błędy i każdy może się zmienić czy też naprawić błędy. Wystarczy tylko, że dostanie szansę. Dopalacze w małych miasteczkach są trudne do zdobycia. Młodzi ludzie sięgają po nie najczęściej przez problemy a nie przez chęć bycia „fajnym”.
Według mnie osoby które zażywają dopalacze lub alkohol mają problemy rodzinne lub po prostu chcą się pokazać przed kolegami. W szkołach powinny być przeprowadzane osobiste rozmowy każdego ucznia z psychologiem, ponieważ można takiej osobie zaufać i powiedzieć o wszystkich problemach. Osoby zażywające używki powinny bardziej otwierać się na drugich ludzi. Najlepiej jednak dla takiej osoby, aby skonsultowała się z pedagogiem szkolnym.
Myślę, że moda na dopalacze już się kończy. Młodzież teraz chętniej wybiera łatwiejsze i tańsze środki odurzające takie jak papierosy czy alkohol. Sama po sobie wiem, że wszystko zależy od tego, w jakim towarzystwie przebywa się. Uważam, że głównym powodem sięgania po używki jest chęć zaimponowania kolegom, koleżankom lub chęć dopasowania się do grupy.
Uważam, że zażywanie dopalaczy wśród młodzieży może być spowodowane złym niekonsekwentnym wychowaniem w domu czy brakiem silnej woli/asertywności
Świadomość konsekwencji stosowania dopalaczy
Dopalacze to zło. Moim zdaniem to strata pieniędzy. Przez dopalacze można stracić wszystkich przyjaciół. Uzależnić się. Nigdy nie próbowałam i nie chcę spróbować. To straszne!
Jestem przeciwna jakimkolwiek narkotykom/dopalaczom po zapaleniu marihuany bardzo źle się czułam i nigdy ponownie tego nie zrobię. Niestety znam wiele osób, które nie uważają tego za złe i codziennie palą marihuanę. Mój chłopak sam ma z tym problem i jest to uzależnienie.

Według mnie są one bardzo uzależniające. Działają negatywnie na CAŁY organizm a zwłaszcza na ośrodkowy układ nerwowy. Jeżeli ktoś spróbuje ma duże trudności z odstawieniem danej używki. Nikomu nie radzę próbować ze względu na bardzo, ale to bardzo szkodliwy na organizm.

Dostępność dopalaczy

Moja mama, która sprząta w szkole, często znajduje podejrzane substancje w żywopłotach i łazienkach (dopalacze, narkotyki). Wyrzuca je, bo dyrektor nie chce mieć problemu.

W mojej szkole raczej nie ma dostępu do dopalaczy. Nawet jakby ktoś je rozprowadzał to i tak by mnie to nie interesowało. Dopalacze to dla mnie jakiś dziwny wymysł. Stają się one coraz bardziej dostępne. Ich cena jest bardzo niska. Młodzież z jakimikolwiek problemami od razu po nie sięga.

Głównym powodem popularności dopalaczy w moim środowisku wydaje mi się moda, połączona ze stosunkowo łatwym do nich dostępem, a co za tym idzie poczuciem bezkarności.

Problem jest taki, iż można je bardzo łatwo dostać, dosłownie wszędzie np. sklep, co nie powinno mieć miejsca. Mam nadzieję to to się zmieni w przyszłości.

Uważam, że są zbyt łatwo dostępne. Można również zaistnieć problem, że wśród uczniów znajdują się dilerzy.

Dopalacze bardzo łatwo można dostać w Internecie wystarczy wpisać „dopalacze sklep” i wyszukuje się miliony stron na których łatwo można kupić dopalacze. Uważam, że takie strony powinny być regulowane prawnie, bo nie jest to żaden problem aby kupić coś i mieć to za 3 dni w domu.

Dopalacze można kupić w Sokółce praktycznie wszędzie np. pod sklepem na zielonym osiedlu. Narkotyki i dopalacze są bardzo łatwe do kupienia tak jak papierosy i alkohol,

Zapobieganie stosowaniu dopalaczy

Trudno będzie zakazać dopalaczy bo ciągle powstają nowe. Według mnie trzeba większej uwagi ze strony rodziców a przede wszystkim szkoły.

Myślę, że takie programy TV jak: "Szkoła", "Szpital" pokazują nastolatka, że dopalacze są czymś powszechnym co można łatwo dostać i to jest niedobre.

Chciałabym, aby w szkole częściej była rozmowa na temat dopalaczy.

Sytuacje z narkotykami widziałam tylko w głupich serialach takich jak „Szkoła”.

Moim skromnym zdaniem powinno się bardziej zwracać uwagę na problem z dopalaczami czy innymi używkami właśnie w szkole. Wokół mnie, nawet w mojej klasie wiem, że są osoby które mają problem chociażby z paleniem papierosów. Są uzależnione po prostu. Nie wiem jak im pomóc, a bardzo bym chciała, żeby nie marnowali sobie życia. Jestem pewna, że robią to tylko dlatego, żeby pokazać jacy są "fajni", jak przecież nie o to chodzi. Wiele nastolatków próbuje sobie radzić z problemami właśnie sięgając po dopalacze.

Z przykrością to stwierdzam, ale większość zajęć profilaktycznych jest strasznie denna i nudna.

Stwierdzam, że reklamy, informatory na temat niebezpieczeństwa spowodowanego dopalaczami powinny być bardziej wstrząsające, bardziej szczerze, pokazujące tą najgorszą ich stronę w czytelnym i przekonującym świetle.

Raport współfinansowany przez Szwajcarię w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej